

නිවනේ නිවීම

දෙවන වෙළුම

කටුකුරැහැද්දේ ඤාණනන්ද හිසතු

නිවනේ නිවීම

(දෙවන වෙළුම - නෙවන මුද්‍රණය)

දෙවන වෙළුම
(4-6 දෙසුම්)

ISBN 955-8832-06-5

කටුකුරැන්දේ සදුණනන්ද හිසැ

පොත්ගුලුගල ආරණ්‍ය සේනාසතය
'පහත් කණුව'
කන්දේගෙදර,
දේවාලේගම.

ප්‍රකාශනය
ධර්මග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය
මහාභාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව

ධම්දානයකි

මුදලට විකිණීම සපුරා තහනම් වෙයි.

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 1998 මැයි

පොත ලබාගත හැකි ස්ථාන

1. පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහන් කණුව' කන්දේගෙදර, දේවාලේගම.
2. රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්,
191, හැව්ලොක් පාර,
කොළඹ 5.
3. ඩී. ටී. වේරගල මහතා
422, වැලිපාර, තලවතුගොඩ.
4. අනුර රූපසිංහ මහතා
27, කොළඹ විදිය, මහනුවර
5. මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
2, බුලර්ස් පවුමග,
කොළඹ 07.

මුද්‍රණය

කොලීට් ප්‍රිත්වරස්

17/2, පැහිරිවත්ත පාර, ගංගොඩවිල,

ත්‍රිශ්‍රේණිය.

වෙලි : 011-4302312

මෙම දේශනාමාලාව පැවැත්වීමට ආරාධනාකොට

අප බෞද්ධිවත් කළ

මිහිරිගල නිස්සරණ වන සේනාසනාධිපතිව වැඩවිසූ

අපවත් වී වදාළ

අතිපූජනීය, මහෝපාධ්‍යාය

මාතර ශ්‍රී ඥානාරාමාභිධාන

අප ගුරුදේවයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී නාමයට

'නිවනේ නිවීම'

පුජෝපහාරයක්ම වේවා!

එතං සන්තං

එතං පණීතං

යදීදං

සබ්බ සංඛාර සමථො

සබ්බපඨිපට්ඨිසස්සග්ගො

තණ්හකඛයො

විරාගො

නිරෝධො

නිබ්බානං

"මෙය ශාන්තය

මෙය ප්‍රණීතය

එනම්

සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිද්ධිම

සියලු උපධින් අතහැර දැමීම

තණ්හාව කපය කිරීම

නොඇල්ම නම්වූ විරාගය

නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය

නිවීම නම් වූ නිබ්බානය"

පටුන

	පිටු
හැඳින්වීම	vi
ප්‍රකාශක නිවේදනය	x
අමාගහ	xi
ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය	xiii
ග්‍රන්ථ සංකේත නිරූපණය	xiv
'නිවනේ නිවීම' - 4	1
'නිවනේ නිවීම' - 5	23
'නිවනේ නිවීම' - 6	45

හැඳින්වීම

බුද්ධ දේශනාවෙහි දැක්වෙන ප්‍රතිපත්ති මාගීයේ අවසාන පරමාටීය වන 'නිවන' පිළිබඳව ඇත අතීතයේ පටන්ම විවිධ මතිමතානතර ප්‍රකාශයට පත් වී ඇත. ආසී අෂටංගික මාගීය 'සමමා දිට්ඨි' නම් වූ 'හර දැක්ම' පෙරටු කරගත් ප්‍රතිපදාවකි. එබැවින් ඒ මාගීයෙහි ගමන් කරන්නෙකුට ගමනෙහි ඉලක්කය ගැන නිරවුල් අවබෝධයක් ඇතිවිය යුතුමය. බුද්ධ චරිතයට අනුකූලව එවැනි අවබෝධයකට මහ හෙළි කිරීම මෙම දේශනා මාලාවේ පරමාටීය විය.

මිනිර්ගල නිස්සරණ වන සෙනසුනෙහි ප්‍රධාන කම්පයානාවාදීයන් වහන්සේ වශයෙන් වැඩ විසූ, අපවත් වී වදාළ අතිපුජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාතර ශ්‍රී ඥානාරාම මාහිමිපාණන් වහන්සේ විසින් අප වෙත කරන ලද සමාරාධනය මේ දේශනා පෙළට ආසන්න නිමිත්ත විය. අපගේ ගුරුදේවයන් වහන්සේ වූ උන්වහන්සේ, මෙයට වසර කීපයකට පෙර නිස්සරණ වන යෝගාවචර සහ පිරිසට ඉදිරිපත්වූ එක්තරා ධම් ගැටළුවකදී 'නිවන' පිළිබඳව දේශනා පෙළක් පැවැත්වීම ප්‍රයෝජනවත් විය හැකි බවත්, ඒ දේශනා පටිගත කරගැනීමට කටයුතු යෙදිය හැකි බවත් පවසමින් අප වෙත කරන ලද දයාත්විත ආරාධනය පිළිගැනීමට මුලදී පසුබට වීමු. යළිත් එම ආරාධනාව කළ අවස්ථාවේදී, එසේ පසුබට වීමට එක් හේතුවක් වශයෙන් අප සඳහන් කළේ 'නිවන' සම්බන්ධයෙන් දැනට ප්‍රචලිතව ඇති ඇතැම් මතිමතානතර කෙරෙහි අප දක්වන වෙනස් ආකල්පය නිසා ඇතිවිය හැකි ප්‍රතිචාරයය. එවිට උන්වහන්සේ වදාළේ: "ඒකට කමක් නෑ ..... මා ආරාධනා කළ බව දේශනාවේදීම කියන්න" යනුවෙනි.

ඒ සා උදාර පැවරීමකින් උත්සාහවත්ව ආරම්භ කරුණු මෙම දේශනා මාලාව දෙවසරකට වැඩි කාලයක් තිස්සේ (1988.08.12 - 1991.01.30) දෙපෝයකට වරක් බැගින් අප ගුරුදේවයන් වහන්සේගේ අතිපුජනීය පාදමුලයේදී නිස්සරණ වනයේ අප සබ්බමචාරී ගරුතර යෝගාවචර සහ පිරිස හමුවේ පවත්වන්නට යෙදුණි. ගිලන්වූ ඇතැම් අවස්ථාවලදී පවා මාහිමිපාණන් වහන්සේ යහන්ගතව දෙසුමට සවන් දුන්න. උන්වහන්සේ බැහැර සෙනසුනෙක වැඩ විසූ එක් අවස්ථාවක, මාහිමිපාණන් වහන්සේ මුලසුනෙහි නොමැතිව දේශනා පැවැත්වීම සම්බන්ධයෙන් පැනනැගුණු ප්‍රශ්නයක් නිසා එක් දේශනා වාරයක් මහ හැරුණි. ඒ බැව් සැලවූ විට. නොකඩවාම දේශනාමාලාව පැවැත්විය යුතු බවත්, තමන් වහන්සේට ඒ දෙසුම් පටිගත කළ

පසුව වුවද ඇසිය හැකි බවත්, උන්වහන්සේ වදාළහ. අප ගුරු දේවයන් වහන්සේගේ ඒ උදාර මුදිතා ගුණයට හා ධර්මකාමී ශාසන දයාවට නමස්කාර වේවා!

දෙසුම් 33 කින් පරිමිත මෙම දේශනා මාලාව පැවැත්වීමේදී අප අනුගමනය කළ විවරණ මාගීය අනුව හේතුසාධක වශයෙන් පෙළ අටුවා ආදියෙන් කොතෙකුත් උඩත පාඨ ගෙනහැර දැක්වීමට සිදුවිය. ඒ අනුව එක්තරා බුද්ධිගෝචර රටාවක් මෙහි දැකිය හැකි නමුදු අප පරමාථීය වූයේ සද්ධම්මේ සථිව ප්‍රායෝගික පක්‍ෂය ඉස්මතු කර දීමමය. ඇතැම් විට හුදු බුද්ධිවාදයක අතරමං වී සිටින උගතුන් කිසියම් ධර්මප්‍රබෝධයක් තුළින් ප්‍රතිපදාව වෙතට යොමුකරවා ගැනීමට මේ විවරණ මාගීය උපකාරවත් විය හැකිය. කෙසේ හෝ වේවා, යමෙකුට ධර්මසය විදිමින්ම දෙසුමකට සවන්දිය හැකිවන අයුරින් විවිධ උපමා, උපමා කථා, නිදර්ශන ආදියෙන් දෙසුම් පෙළ පණපෙවීමට උත්සාහවත් වීමු. බුදු පියාණන් වහන්සේ වදාළ පරිදිම, "මෙහි ඇතැම් නුවණැති පුරුෂයෝ උපමාවෙකින්ද දෙසුමෙක අරුත මැනවින් වටහා ගනිත්".

අසන්නවුන්ගේ අවධානය නොවිසිරෙන අයුරින් මුතු ඇට පෙළක් නූලක අවුණන්නාක් මෙන් ධර්ම කාරණා සාධක සහිතව ගොනු කර දැක්වීම දේශනාවක් තුළ දී කළ හැකි පහසු කාර්යයක් නොවේ. එබැවින් එවැනි ගැටලු සු නැත්වලදී හේතුසාධක කීපයක් පමණක් දැක්වීමෙන් සෑහීමකට පත්වීමට සිදුවිය. එහිලා වඩාත් සවිස්තර විවරණ විග්‍රහ අප අතින් ලියැවී පළවූ ග්‍රන්ථ කීපයක ඇතුළත් වී ඇත.¹

දෙසුම් පෙළ නිමකොට සත්වසරකට පසු "නිවනේ නිවීම" නමින් එළිදැක්වෙන මෙම ග්‍රන්ථයෙන් යම් ශාසනාථීයක් ඉටු වෙතොත් එයින් ජනිත කුශල සම්භාරය දෙසුම්පෙළට ඇරැයුම් කොට වදාළ අප ගුරුදේවයන් වහන්සේ වූ මිනිරිගල නිස්සරණ

---

1 * 1 Concept and Reality in Early Buddhist Thought - (1971)
 * 2 Samyutta Nikaya - An Anthology Part II - (Wheel No. 183/185)
 * 3 Ideal Solitude - Wheel No. 188
 * 4 උත්තරතර හුදෙකලාව - (දම්සක් අංක 172/173)
 * 5 The Magic of the Mind - (1974)
 * 6 Towards Calm and Insight-Printed for free distribution by J.Alwis
 * Published by Buddhist Publication Society. P.O. Box 61, Kandy
 බෞද්ධ ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන සමිතිය, තැ.පෙ. 61. මහනුවර

වන සේනාසනාධිපතිව වැඩවිසූ අතිපුජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාතර ශ්‍රී ඥානාරාම මාහිමිපාණන් වහන්සේ අනුමෝදන් වන සේක්වා! ඒ දුලිභ ගුරු ඇසුර ලබාගැනීමට මහපදු ශ්‍රී කලාණී යෝගාශ්‍රම සංස්ථාවේ සමුක්තපාදක අතිපුජනීය පණ්ඩිත කඩවැද්දුවේ ශ්‍රී ජිනවංශ මාහිමිපාණන් වහන්සේටත් අතිපුජනීය නාලයනේ අරයධමම මාහිමිපාණන් වහන්සේටත් මෙම ධම්දානමය කුශලය හිමිවේවා!

පටිගත වූ දෙසුම් 33 පිටපත් කිරීමේ භාරදුර කායීය මහත් පරිශ්‍රමයකින් ඉටුකළ හසුරුදෙණියේ පියදසුන හිමියන්ටද, සම්ඝණ ශුඨි ආදියෙන් පසුව එම අත්පිටපත මුද්‍රණය සඳහා සකස් කර දුන් පුජ්‍ය උඩරේරයගම ධම්මචීව, පුජ්‍ය මහයායේ ධම්ම සුනේතන යන හිමිවරුන්ටද දෙසුම් පටිගත කිරීම පිටපත් කිරීම ආදී කටයුතුවලට සහායවූ හැමදෙනා වහන්සේලාටද මෙම ධම්දානමය පින පරම ශාන්ත නිවාණාවබෝධය පිණිසම වේවා! එමෙන්ම, අවශ්‍ය අවස්ථාවලදී කැපටි පටි සපයාදීමෙන් හා ලිපි ද්‍රව්‍ය, ඡායා පිටපත් ලබාදීමෙන් අනුග්‍රහය දැක්වූ ඩිඩිලි ප්‍රනානු මහතා ප්‍රධාන ඩී. එච්. පී. මුණරේ සහ සමාගමේ කායීමණ්ඩලයටද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමිවේ.

අම්ලවූ ධම්ම මිල කිරීමකින් නොපිරිහෙලා ධම්කාමීන් අතට පත්කිරීම අපගේ අභිලාෂය විය. එහෙත් විශාල ග්‍රන්ථයක් බවට පත්වන මෙම දෙසුම් පෙළ එක්වරම බොහෝදෙනෙකුන් අතට පත් කිරීමේ දුෂ්කරතාව වැටහුණෙන් දෙසුම් 3 බැගින් වෙළුම් 11ක් වශයෙන් එළි දැක්වීමට අදහස් කළෙමු. මේ අනුව යටත් පිරිසෙයින් දෙසුම් කිහිපයක් හෝ කියවීමට වැඩිදෙනෙකුට අවස්ථාව සැලසෙන අතරම ධම්දානමය පුණ්‍ය කමියට බොහෝදෙනාගේ සහභාගිත්වයද ලැබෙනු ඇතැයි හඟිමු. එබැවින්, ග්‍රන්ථය තවමත් ශුඨිපත්‍ර අවස්ථාවේ පවතින නමුදු මෙසේ පළමු වෙළුම නිකුත් කිරීමට තීරණය කළෙමු. යථා කාලයේදී සම්පූර්ණ ග්‍රන්ථය පුස්තකාල මුද්‍රණයක් වශයෙන් අංග සම්පූර්ණව මුද්‍රණය කෙරෙනු ඇත. කෙසේ වෙතත්, 'නිවනේ නිවීම' වෙළුම් එකොළොසම පිළිවෙලින් එකතු කරගන්නා පාඨකයින්ගේ පහසුව තකා අවසන් වෙළුම සමග උපමා ඉභිවැලක් හා ගාථා ඉභිවැලක් ද සහිත 'පදයතුරක්' (අනුක්‍රමණිකාවක්) නිකුත් කිරීමට බලාපොරොත්තු වෙමු. එම පදයතුර සකස් කිරීමේදී අපට සහාය වූ දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ සහකාර කොමසාරිස් උපාලි ජයනෙත්ති මහතාට ඒ පින නිවන් දොර ඇරෙන යතුරක්ම වේවායි පතමු.

ග්‍රන්ථ මුද්‍රණයෙහිලා මුද්‍රණාලය හා අවශ්‍ය සම්බන්ධීකරණය පිළිබඳ සම්පූර්ණ වගකීම භාරගෙන විශේෂ කැපවීමකින් ග්‍රන්ථය එළිදැක්වීමට කටයුතු කරන මහාභාරකාර තැන්පත් යු. මාපා මහතාට මෙම ධර්මදානමය කුශලය ස්වකීය ධර්ම ප්‍රාර්ථනා ඉෂට කරගැනීම පිණිස හේතුවාසනා වේවා! එසේම, වෙළුම් එකොළොස්කින් නිමාවන ග්‍රන්ථයෙහි බරපැන, 'බර පැනයක්' නොවනු පිණිස 'ධර්මග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය' නමින් විශේෂ අරමුදලක් පිහිටුවීමෙන් පුරෝගාමීවූ පින්වත් ජී.ටී. බණ්ඩාර මහතාට එම ආදර්ශවත් පරිත්‍යාගයෙන් ජනිත කුශලය පරම ශාන්තවූ 'නිවනේ නිවීම' පසක් කරගැනීමට උපනිශ්‍රය වේවායි ! යි පතමු. මුද්‍රණ භාරයේ තීරණාත්මක අවසාන අදියර සඳහා පූර්ණ සහයෝගය දෙන කරුණාරත්න සහ පුත්‍ර සමාගමේ කායී මණ්ඩලයට ද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමි විය යුතුව ඇත.

මෙයට
සසුන් ලැදී,
කටුකුරුන්දේ ආදාණනන්ද හිඤ්ඤ

පොත්ගුලුගල ආරක්‍ෂා සේනාසභා
'පහත් කණුව'
කත්ලේගෙදර
දේවාලේගම

(25 41) 1997 ජූලි 1

ප්‍රකාශන නිවේදනය

අතිපූජ්‍ය ඥාණනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ ඉතා අගනා දෙසුම් පෙළක්, මෙසේ කොටස් වශයෙන් මුද්‍රණය කොට, බුදුදහම පිළිබඳ නිරවුල් දැනුමක් ලබා ගැනීම පිණිස උනන්දු වන අය අතට පත් කිරීමට හැකිවීම ගැන මහත් සේ සතුටු වෙමි.

පටිගත කරන ලද දේශනවලට සවන් දීමෙන් පසු, එම දේශන කෙසේ හෝ මුද්‍රණය කොට ධම් දානයක් ලෙස බෙදාදීමේ අවශ්‍යතාව අපහට දැනුනි. එවැනිම උද්යෝගයකින් එම කාර්යය ඉටු කර ලීමට ජී.ටී. බණ්ඩාර මහතා අපගෙන් කිසිදු පෙළඹීමක් නොමැතිව, සිය කැමැත්තෙන්ම සැදැහැසිකින් ඉදිරිපත් වීම ධර්ම ශක්තිය විදහා පෑමක් මෙන් විය.

එම මහඟු පුණ්‍යකර්මය උදෙසා ඒ මහතා විසින් මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුවේ ඒ සඳහාම වූ විශේෂ අරමුදලක් "ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය" නමින් පිහිටුවන ලදී.

මෙවැනි උතුම් ශාසනික කටයුත්තක් සඳහා අනුග්‍රහය දැක්වූ ජී.ටී. බණ්ඩාර මහතාටත් ග්‍රන්ථය ඉතා ඕනෑකමින් මුද්‍රණය කොට එළි දැක්වීම පිණිස කටයුතු කළ මුද්‍රණ ශිල්පී කරුණාරත්න සහ පුත්‍ර සමාගමේ රවි කරුණාරත්න මහතාටත්, ශාසන විරසිතිය සඳහා තම ධනයත්, ශ්‍රමයත් වැය කිරීමෙන් ලැබෙන ප්‍රීතිය අපමණය.

'නිවනේ නිවීම' නමින් ප්‍රකාශයට පත් කෙරෙන මෙම දේශනා මාලාවේ ඉතිරි දේශන කොටස් වශයෙන් මුද්‍රණය කිරීම පිණිස දායකවීමට කැමති භවතුන්හට, ඒ සඳහා "ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාර තැන" නමින් වෙක්පත් හෝ මුදල් ඇණවුම්, (මුදල් ඇණවුම් නම් ටොරින්ටන් වතුරශ්‍රය උප තැපැල් කාර්යාලයෙන් මාරු කරගත හැකි පරිදි) ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාර අරමුදලට බැර කිරීම පිණිස පහත සඳහන් ලිපිනයට* එවිය හැකි බැව් කරුණාවෙන් දන්වා සිටිනු කැමැත්තෙමි.

යූ.මාපා

ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාර තැන

මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
තැ.පෙ. 548
2, බුලර්ස් පවුමග
කොළඹ 07.

අමා ගහ

මහවැලි ගහ උතුරට හැරවීමෙන් පසු එතෙක් නිසරු මුඩු බිම් ලෙස පැවති පෙදෙස්වල සිදුවූයේ ඉමහත් වෙනසකි. පිපාසයට පැත්තේදක් නොලබා සිටි ගොවිහු පෙදෙස පුරා නිහඬව ගලා යන සිසිල් දිය දහරින් පිනා ගියහ. මැලවුනු ගොයම සරුව නිල්වන්ව කරලින් බර විය. මල් පලින් ගැවසීගත් තුරු-ලිය බලා සැනසෙන පෙදෙස් වැසියෝ කුටු කඳුළු වගුළහ.

දහම් අමා ගහ "උතුරට" හැරවීමේ වැඩ පිළිවෙළක් මෙයට තෙවසරකට පෙර ඇරඹුණි. දහම් පන-පොත තබා "එදා-වෙල" සඳහා වත් විය පැහැදුම් කිරීමට වත්-කමක් නැත්තෝ, නිහඬව නොමිලයේ ගලායන අමිල දහම් අමා දිය දහරින් සඳහම් පිපාසය සන්සිඳුවා ගත්හ. අරටු මිසිදිටු හැර, සැදැහැයෙන් සරුව, ගුණ නුවණින් බරව පිළිවෙත් මහට නැමී ගත්හ. ලොවී - ලොවුතුරු මල් පල නෙලා ගනිමින් හඳ පුරා පිරි බැනියෙන් නත් අයුරින් සොම්නස පළකළහ.

"ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය" නමින් දියත් කළ මෙම ධම්දාන වැඩපිළිවෙල සඳහා අපගෙන් වැයවූනේ පිරිසිදු ධම්දාන සංකල්පය පමණි. අමාගහ "උතුරට" හැරවූවෝ සසුන් ගුණ හඳුනන පරිත්‍යාගශීලී සැදැහැවත්හුමය. "නිවනේ නිවීම" පොත් පෙළ එළි දැක්වීමෙන් නොනැවතී "පහත් කණුව ධම්දේශනා" පොත් පෙළෙහි "බර පැන" දැරීමටත්, දෙස් - විදෙස්වල දහම් පිපාසිතයින් උදෙසා අප අතින් ලියැවෙන අනිකුත් පොත - පත ඒ අයුරින්ම එළි දැක්වීමටත් ඔවුහු උත්සුක වූහ. "දෙන දේ පිරිසිදුවම දීමේ" අදහසින් අමිල වූ දහම ඊට නිසි ශෝභන මුද්‍රණයකින්ම ධම්කාමීන් අතට පත් කිරීමට පියවර ගත්හ. මුද්‍රිත පිටපත් සංඛ්‍යාව අවසන්වනු හා සමගම "නැවත මුද්‍රණ" පළකිරීමෙන් දහම් අමා ගහ වියළී යා නොදීමට දැඩි අදිටනකින් ඇප කැපවූහ.

"පොත් අලෙවිය" පිළිබඳව මෙකල බහුලව දක්නට ලැබෙන වාණිජ සංකල්පයට පිටුපා, තහංචිවලින් තොරව, තමන් අතට නොමිලයේම පත් කැරෙන "දහම් පඩුර" තුළින් ධම්දාන සංකල්පයෙහි අගය වටහා ගත් බොහෝ පාඨක පින්වත්හු තමන් ලද රස අහරක්, නෑ-හිතවතුන් සමග බෙදා-හදා ගන්නාක මෙන් නොමසුරුව අත් දහම් ලැදියනටද දී ධම්

දානයට සහභාගී වූහ. ඉනුදු නොනැවතී, ශක්ති පමණින් "ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණභාරයට" උරදීමටද ඉදිරිපත්වූහ, ඇතැමෙක් ලොකු කුඩා දහම් පොත් මුද්‍රණය කරවීමේ හා නැවත-නැවත මුද්‍රණය කරවීමේ බරපැන ඉසිලීමට පවා පසුබට නොවූහ.

සම්බුදු සසුන මේ ලක් පොළොවෙහි පවතින තාක් මේ දහම් අමාගහ ලෝ සතුන් සිත් සනහමින් නොසිඳී ගලා යේවා යනු අපගේ පැතුමයි.

"සබ්බදානං ධම්මදානං ජීනාති"

මෙයට,
සසුන් ලැදි
කටුකුරුන්දේ කදුණනඤ භික්ෂු

පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහන් කණුව'
කන්දේගෙදර,
දේවාලේගම.
2000 ජූනි 05 (2544 පොසොන්)

ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය

ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළ කරනු ලබන "නිවනේ නිවීම" පොත් පෙළෙහි සයවැනි වෙළුම දක්වා මුද්‍රණය කිරීමේ සම්බන්ධීකරණය මෑතක් වනතුරු කරන ලද්දේ ශ්‍රී ලංකාවේ මහාභාරකාර තනතුර දැරූ යූ. මාපා මහතා විසිනි. ඉතා ගැඹුරු ධර්ම කරුණු සහිත එම වටිනා දහම් පොත් පෙළ එළි දැක්වීමට හැකිවූයේ ඒ මහතාගේ අප්‍රතිහත ධෛර්යය නිසාමය.

මෙම පොත් පෙළෙහි හත්වැනි වෙළුම මුද්‍රණයට සකස් වෙමින් තිබෙන අවස්ථාවේදී මාපා මහතාට ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ තානාපති ලෙස මියන්මාර් (බුරුමය) දේශයට යෑමට සිදුවිය. ථෙරවාදී බුදු දහම නිර්මලව පවතින එවැනි දේශයකට පත් වී යෑම හුදෙක් ඒ මහතාගේ ශාසනික සේවයේ තවත් පියවරක් ලෙස දකිමු.

මාපා මහතා විසින් එසේ නික්ම යාමට පෙර, "නිවනේ නිවීම" සෙසු කාණ්ඩ මුද්‍රණය කිරීමේ කටයුතු කිසිදු බාධාවකින් තොරව කරගෙන යාම පිණිස, අති පුජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඤාණනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ මෙම දේශනවල අගය දන්නා අප කීපදෙනෙක් මහාභාරකාර කාර්යාලය වෙත කැඳවා, ඒ පිළිබඳව වැඩ පිළිවෙලක් සකස් කරන ලදී. එම ක්‍රියා පිළිවෙල අනුව "නිවනේ නිවීම" දේශන මාලාව සහ ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළකරනු ලබන "පහන් කණුව ධම් දේශනා" ග්‍රන්ථ එපරිද්දෙන්ම ඉදිරියේදී පළකෙරෙනු ඇත.

මෙම උතුම් ශාසනික සේවය ඉටු කිරීමට මාහට එම භාරයේ ස්ථාපක වශයෙන් මෙතැන් සිට වගකීම පැවරී තිබේ. එම මහඟු කාර්යය ඉෂට කරගැනීම පිණිස ඒ පිළිබඳව උනන්දුවක් දක්වන සියලුම බැතිමත් දායක දායිකාවන්ගේ අනුග්‍රහය අපි බලාපොරොත්තු වෙමු.

මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරයට එවනු ලබන ආධාර ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාරකුන නමින් පහත සඳහන් ලිපිනයට එවිය හැක.

තවද ආධාර දෙන පින්වතුන්ගේ පහසුව තකා දන් නුගේගොඩ සම්පත් බැංකු ශාඛාවෙහි "ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය" නමින් ගිණුම් අංක 000360001415 දරණ ජංගම ගිණුමක් විවෘත කර ඇති බව සලකන්න.

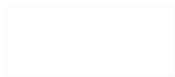
ජී.ටී. බණ්ඩාර,

ස්ථාපක, ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය
රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්, 191, හැව්ලොක් පාර,
කොළඹ 5.

1999 ඔක්තෝබර් 25 වැනි දින.

ග්‍රන්ථ සංකේත නිරූපණය

- මහා. - මහා වග්ග පාළි
- දී.නි. - දීඝ නිකාය
- ම.නි. - මජ්ඣිම නිකාය
- සං.නි. - සංයුක්ත නිකාය
- අං.නි. - අංගුත්තර නිකාය
- බු.නි. - බුද්දක නිකාය
- ධ.ප. - ධම්මපද
- උදා. - උදාන
- ඉති. - ඉතිවුත්තක
- සු.නි. - සුත්තනිපාත
- පෙර. - පෙරගාථා
- පෙරී. - පෙරීගාථා
- මහානි. - මහා නිද්දෙස
- වු.නි. - වුලල නිද්දෙස
- නෙත්ති - නෙත්තිපපකරණ
- සු.වි. - සුමධගලවිලාසිනී (දීඝ නිකාය අටුවාව)
- ප.සු. - පපඤ්චසුදනී (මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව)
- සා.ප. - සාරත්ථපපකාසිනී (සංයුක්ත නිකාය අටුවාව)
- මනො. - මනොරත්ථපුරණී (අංගුත්තර නිකාය අටුවාව)
- ධ.අ. - ධම්මපදධ් කථා
- ප.ජො. - පරමත්ථජොතිකා
- ජා.අ. - ජාතකධ් කථා
- ප.දී. - පරමත්ථදීපනී
- වි.ම. - විසුද්ධිමග්ග
- බු.ජ. - බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා
- හේ.මු. - සයිමන් හේවාචිතාරණ මුද්‍රණය

4 වන දේශනය

4 වන දේශනය

"නමො තසස ගඟටනො අරහතො සමමා සමුදධස්ස"

"එතං සන්තං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාර සමථො සබ්බුපට්ඨපට්ඨිස්සගො තණ්හකධයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං"

"මෙය ශාන්තය, මෙය ප්‍රණීතය, එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන් අතහැර දැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, නොආල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම්වූ නිබ්බානය."

අභිසුජ්ඣිය මහෝපාධ්‍යාය මාහිමීපාණන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ ගරුතර සෝභාවචර මහාසංඝරත්නයෙන් අවසරයි. 'නිබ්බාන' යන මාතෘකාව යටතේ පැවැත්වෙන දේශනා මාලාවේ හතරවෙනි දේශනයයි මේ.

පසුගිය දේශනාව අග හරියේදී අපි තේරුම් කරන්න උත්සාහ කළේ, සත්ත්වයාගේ සංසාර ගමන 'ඉරුප්භාව අක්කුපාභාව' කියන වචන දෙක තුළින්ම තේරුම් ගතහැකි බවයි. කලින් අවසථාවක අපි උධ්‍යත කරල දක්වූව සුත්ත නිපාතයේ එන ගාථාවක්:

**'තණ්හාදුභියො සුරියො - දීඝමදධාන සංසරං
ඉරුප්භාවක්කුපාභාවං - සංසාරං නාතිවතන ති'**

කියලා. 'තණ්හාව දෙවැන්නා කොටගත් පුරුෂයා දීඝී කාලයක් සැරිසරන්නේ 'ඉරුප්භාව අක්කුපාභාව' නම් වූ සංසාරය නොඉක්ම වන්නේය කියන ඒ අදහසයි. එයින් අපට පෙනෙනව ඉරුප්භාව අක්කුපාභාව' කියන්නේ මේ සංසරණයයි. සංසරණය කියන්නේ 'මෙතැනත්' 'එතැනත්' අතර, එහෙම නැත්නම්, 'මෙසේ බවත්' 'අන්සේ බවත්' අතර, කරකැවීම, මාරුවීම, එහෙම නැත්නම් වට වළල්ලේ යාම. එකතැනම කරකැවීමක් වගෙයි මේක - 'මෙතැනත්' 'එතැනත්' අතර කියන එක.

මේ ඉරුප්භාව අක්කුපාභාව දෙකේ සම්බන්ධය තමයි අපි අර නොයෙකුත් සුත්‍ර දේශනාවලින් එහෙමත් දක්වන්න උත්සාහ කළේ. විශේෂයෙන්ම, වික්කුපාණය මේ කයින් ගිලිහිලා, කලින්ම ගත්තු අරමුණක - නාමරූප අරමුණක - හරි හැටියට පිහිටියට පස්සේ එතන ඒ නාමරූපය වැඩෙන්න පටන් ගන්න බව සදහන් කලා. එයින් අපට පෙනෙනව වික්කුපාණයේ මවුකුසක රැදීමටත් වැඩීමටත් ඒ හැම එකටම නාමරූපය අවශ්‍යවන බව. මෙතැනින් ගිලිහිලා මවුකුසකට යාම ශරීරයේ ගමන වගේ එක තැනකින් තව තැනකට යාමක් නොවන බව විශේෂයෙන් තේරුම් ගත යුතුව තිබෙනව. මේක ඇත්ත වශයෙන්ම දෘෂ්ටි කෝණයේ

වෙනසක් මිස යම්කිසි ආත්මයක සංක්‍රමණයක් නොවෙයි. ඒ කියන්නේ, විඤ්ඤාණය මේ කයින් ගිලිහිල මවුකුසක නැවතුනහම - මවුකුසක සම්පූර්ණයෙන්ම පිහිටියහම - එතැන මෙතැනක් වෙනව. ඒ විඤ්ඤාණයේ දෘෂ්ටි කෝණය අනුව එතැන මෙතැනක් වෙනව. ඊළඟට එතැනට, මෙතැන එතැනක් වෙනව. කලින් 'එතැන' වශයෙන් කිබුන එක 'මෙතැනක්' වෙනව. එතැනට, මෙතැන එතැනක් වෙනව. අන්න ඒ විධියේ එක්තරා දෘෂ්ටි කෝණයේ වෙනසක් මෙතන කියෙන්නේ. ඒක නිසා සම්පූර්ණයෙන්ම එක තැනකින් ගිලිහිලා අනිත් තැනකට ගියා කියන අදහස නොවෙයි. සාමාන්‍යයෙන් පුද්ගලයෙකුගේ ගමන වගේ නොවෙයි.

මේක එක්තරා විධියක වට වළල්ලේ යාමක්. මේක වඩාත් පැහැදිලි වෙන්නේ විඤ්ඤාණය පවා පටිච්ච සමුප්පන්න බව බුදුපියාණන් වහන්සේ බොහෝ අවස්ථාවල දක්වල කියෙන නිසයි. 'තදෙවිදං විඤ්ඤාණං සන්ධාවති සංසරති අනඤ්ඤං'² කියල, ඒ මේ විඤ්ඤාණය තනිවම සංසාරයේ හැසිරෙනව කියන එක මිථ්‍යා දෘෂ්ටියක් වශයෙන් දක්වපු අවස්ථාවල් කියෙනව. එයින් පෙනෙන්නේ නාමරූපයේ මවුකුසේ රැඳීමටත් වැඩිමටත් විඤ්ඤාණය අවශ්‍ය බවයි. අනෙක් අතට, විඤ්ඤාණයේ පිහිටීමටත් යම්කිසි අරමුණක් අවශ්‍යයි. ඒක සමහර විට වේතනාවක් වන්න පුළුවනි. එහෙම නැත්නම් ප්‍රකල්පන වශයෙන් දක්වෙන කල්පනාවක්. එහෙමත් නැත්නම් යටත් පිරිසෙයින් අනුශය මාත්‍රයක්වත් අවශ්‍යයි. ඒ බව අපි පසුගිය දේශනාව අන්තිමට දක්වු ඒ සූත්‍ර පාඨවලින් පැහැදිලි වෙනව. යටත් පිරිසෙයින් අනුශය මාත්‍රයක්වත් ඒ විඤ්ඤාණයේ පැවැත්මට අවශ්‍ය බව කලින් අවස්ථාවක උපුටා දක්වු වේතනා සූත්‍රයෙන් පැහැදිලි කෙරෙනව. මේ අනුශය මාත්‍රයවත් ලබාගෙන විඤ්ඤාණය ඒ විදියට මවුකුසේ පිහිටියට පස්සේ නාමරූපය වැඩෙනව. අර සලායතන අතු පතර විහිදල අළුත්ම දුක් රුකක් - දුක් වෘක්‍ෂයක් - හට ගන්නව. මේ අදහසමයි ධම්ම පදයේ තණ්හාවගහයේ ප්‍රකට ගාථාවක තිබෙන්නේ:

**'යථාපි මූලෙ අනුපඤ්ඤෙ දලෙහ
 ජනොපි රුකොඛා පුනරෙව රුහති
 එවමපි තණ්හානුසයෙ අනුහතෙ,
 නිබ්බතති දුක්ඛමීදං පුතපුතං'**

'යම්සේ මූල උපද්‍රවයක් නැතිව දැඩිව තිබෙනතාක්, සිදින ලද්දේ වි නමුත් වෘක්‍ෂයක් නැවත වැඩෙයිද, ඒ විධියටම තණ්හා අනුසය මේ සන්නානයෙන් මූලිනුපුටා නොදමනතාක් මේ දුක්කඳ නැවත නැවත උපදියි,' කියන එක ඒ ගාථාවෙන් කියැවෙනව. එයින් අපට පෙනව අර තණ්හා අනුසය ඉතාමත්ම වැදගත් තැනක් ගන්න බව මේ සත්වයාගේ සංසාර ගමන පිළිබඳව. අංගුත්තර නිකායේ සදහන් වෙනව. 'කමමං බෙත්තං විඤ්ඤාණං ඛිජං තණ්හා සිනෙහො'³ කියන බුද්ධ වචනයක් - එක්තරා දේශනා පාඨයක්. එයින් අපට පෙනෙනව මේ කමීය කියන කෙතේ විඤ්ඤාණ ඛිජය පැලවෙන බව, තණ්හාව දිය සීරාව කරගෙන, තණ්හාව නමැති තෙතමනය පිහිට කරගෙන.

මෙන්න මේ අදහස අනුව, - මේ උපමාව අනුව - තමයි තේරුම් ගත යුත්තේ අර සේලා තෙරණිය මාරයා ඇසූ ප්‍රශ්නයකට දුන් පිළිතුර. සංයුත් සහියෙ සගාථක වශයේ සඳහන් වෙනව මාරයා සේලා රහත් මෙහෙණින් වහන්සේගෙන් ඇසූ ප්‍රශ්නයක්:

**'තෙතිදං පතතං බිමබං - කොනු බිමබය්‍ය කාරකො
ඝටතනු බිමබං සමුපපතතං - ඝටතනු බිමබං නිරුජ්ඣති'**

'මේ බිමබය' - බිමබය කියල මෙන කියන්නේ, මේ මුර්තිය වශයෙන් ගන්නෙ මේ ශරීරකුඩුවයි. ආත්ම භාවය කියන එකයි, එහෙම නැත්නම් නාමරූපය කියල සාමාන්‍යයෙන් ලෝකයා හඳුන්වන එකයි - 'මේ බිමබය, මේ මුර්තිය, කවරකු විසින් කරන ලද්දක්ද? මේ බිමබය තැනූ තැනැත්තා කවුද? මේ බිමබය කොහිද හටගත්තේ? කොතනද මේ බිමබය නිරුද්ධ වන්නේ? කියල. ඒකට සේලා තෙරණින් වහන්සේ දෙන පිළිතුර:

**'නයිදං අතතකතං බිමබං - නයිදං පරතතං අසං
හෙතුං පට්ඨව සමභුතං - හෙතුහධගා නිරුජ්ඣති
යථා අඤ්ඤතරං බීජං - බෙතෙන චූතතං විරුහති
පය්චිරසංච ආගමම - සිනෙහඤ්ච තදුහයං
ඵවං බ්‍යධා ව ධාතුයො - ජ ව ආයතනා ඉමෙ
හෙතුං පට්ඨව සමභුතා - හෙතුහංගා නිරුජ්ඣරො'**

කියල ගාථා තුනකින් පිළිතුරු දෙනව. පළමු ගාථාවෙන් අදහස් වෙන්නේ: 'න ඉදං අතතකතං බිමබං' 'මේ මුර්තිය තමා විසින්ම කරන ලද්දක් නොවෙයි. 'නයිදං පරතතං අසං' - මේ ව්‍යසනය, මේ දුක්ගොඩ, අනුන්, විසින් කරන ලද්දක් නොවෙයි.' 'හෙතුං පට්ඨව සමභුතං' - හේතුවක් නිසා ඇතිවූන දෙය', 'හෙතු හංගා නිරුජ්ඣති' - හේතුව බිඳී යාමෙන් නිරුද්ධ වෙනව'.

ඊ ළඟට උපමාවක් දෙනව: 'යථා අඤ්ඤතරං බීජං බෙතෙන චූතතං' - යම්සේ යම්කිසි බීජයක් කෙතෙහි වපුරන ලද්දේ 'පය්චිරසංච ආගමම සිනෙහඤ්ච තදුහයං', පෘථිවි රසයත් තෙතමනයත් පිහිට කරගෙන, 'විරුහති' - වැඩෙයිද? ඵවං බ්‍යධා ව ධාතුයො' - 'එසේම ස්කන්ධයෝද ධාතුහුද' ජ ව ආයතනා ඉමෙ' - මේ ආයතන හයද - ඒවා සියල්ල, හෙතුං පට්ඨව සමභුතා' හේතුවක් නිසා ඇතිවෙනව' 'හෙතු හංගා නිරුජ්ඣරො' හේතුව බිඳීයාමෙන් නිරුද්ධ වෙනව' කියල. මේ උපමාවත් සාමාන්‍ය උපමාවක් නොවන බව අපට කියන්න පුළුවනි. අර 'කමමං බෙතතං, විඤ්ඤාණං බීජං තණ්හා සිනෙහා' කියන ඒ බුද්ධ වචනය අනුව. එතකොට මෙන කියැවෙන්නේ ඒකයි. මේ බිමබය - ඒක නාමරූපය වශයෙන් සැළකුවොත් - මෙනන සේලා තෙරණිය ධම්මේම පිහිටලයි පිළිතුරු දෙන්නේ. එතකොට අර බාහිර වශයෙන් පෙනෙන මේ මුර්තියටම නොවෙයි නාමරූපය කියන්නේ. ඊට වඩා වෛතසික වශයෙන් - සිත පිළිබඳ තත්ත්වයක් - මේ නාමරූපය, මේ බිමබය, විඤ්ඤාණයේ වැටෙන මේ මූලික ඡායාව. මේක හටගැනීමට, එහෙම නැත්නම් මේක වැඩීමට උපකාර

වෙන්නෙ අර විඤ්ඤාණ බිජයයි. 'යථා අඤ්ඤතරං බීජං බෙතෙන චුත්තං විරුහති'. ඒ බිජය මේ කම්කෙණ්ණයේ පැලවෙන්නෙ. 'තණ්හා සිනෙහො, 'පඨවි රසං සිනෙහං' ආදී වශයෙන් දක්වන්නෙ ඒ තෙකමනයයි. ඒ විධියටම මේ විඤ්ඤාණ බිජය වැඩෙනව ස්කන්ධ ධාතු ආයතන වශයෙන්. විඤ්ඤාණය යම්කිසි අවසථාවක නිරුද්ධ උනානම්, ඒ විඤ්ඤාණ නිරෝධය කියන්නෙ නිවනටම නමක්. සමහර විට කෙනෙක් කල්පනා කරන්න පුළුවන් මේ විඤ්ඤාණ නිරෝධය සිදුවන්නෙ රහතන් වහන්සේගේ පරිනිව්වාණයේදීය කියල. ඒක වැරදි අදහසක්. බොහෝ විට වැදගත් සුත්‍ර දේශනාවල අර්ථය මැකී යාමට හේතුව, 'වර්මක විඤ්ඤාණ' කියල ඒක අවසාන විඤ්ඤාණය හැටියට දැක්වීමයි. මෙතන විඤ්ඤාණ නිරෝධය කියන එකේ ගැඹුරු අර්ථය නොගැනීම නිසයි ඒ. මේ විඤ්ඤාණ නිරෝධය කියන්නෙ අභිසංඛන විඤ්ඤාණයාගේ නිරෝධයයි. රහතන් වහන්සේ ලබන විඤ්ඤාණ නිරෝධයේ ප්‍රත්‍යක්‍ෂයම තමයි නාමරූප නිරෝධයේ ප්‍රත්‍යක්‍ෂය. එතකොට මේ ගාථාවලත් එක්තරා වැදගත් ගැඹුරු අර්ථයක් තිබෙන බව අපට කියන්න පුළුවන්. මේකට තවත් සාධක සුත්‍රයක් වශයෙන් අපට උපුටා දක්වන්න පුළුවනි, සුත්‍ර නිපාතයෙ මුනි සුත්‍රයෙ සඳහන් වෙන මේ ගාථාව:

**'සංඛාය වජ්ජනී පමාය බීජං
සිනෙහමය්‍ය නානුපපටෙවජ
ය ටෙ මුනි ජාතිබයනතදස්සී
තකකං පභාය න උපෙති සංඛං'**

'සංඛාය වජ්ජනී පමාය බීජං' - 'වාස්තූ' කියල කියන්නෙ ඉඩම, විශේෂයෙන්ම මෙතන කියන්නේ බීජ පැලවෙන ඉඩමිය කියල ගන්න පුළුවනි. 'සංඛාය වජ්ජනී' - ඒ බීජ පැලවෙන ඉඩම් නුවණින් සලකා, 'පමාය බීජං' - ඒ බීජයේ ස්වභාවය හරියාකාර තේරුම් අරගෙන, වටහාගෙන, සිනෙහමසස නානුපපටෙවජ' - ඊට ජලය වත් නොකරන්නේය. ජලය වත් කරන්නෙ නැහැ. තෙතමනය දෙන්නෙ නැහැ. 'ස වෙ මුනි ජාතිබයනතදස්සී' - 'ජාති' කියන්නෙ 'උපත'. උපතෙහි කෙළවර දකින්නාවූ ඒ මුනිවරයා, 'තකකං පභාය න උපෙති සංඛං' - 'තකකං පභාය' - තර්කය අතහැරයේ, ඒ කියන්න ලෝකයාගේ භාෂා ව්‍යවහාරයට අසු නොවන තත්ත්වයකට පැමිණියා. 'සංඛා' කියල කියන්නෙ ගණන් ගැනීම, ගිණීම. මෙතන කියන්නෙ සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ කියැවෙන 'ගණන් ගැනීම' නොවෙයි. භාෂා ව්‍යවහාරය අනුව කියන්න බැර විදියෙ තත්ත්වයකට එන බවයි. ලෝකයාගේ භාෂා ව්‍යවහාර බැම්මෙන් මිදුන කියන එකයි - 'න උපෙති සංඛං'

මෙයින් අපට පැහැදිලි වෙන්නෙ මවුකුසට විඤ්ඤාණය බැසීම පිළිබඳව, මහා නිදාන සුත්‍රයේ දැක්වෙන යම් යම් කාරණා පිළිබඳව, යම්කිසි ගැඹුරු අදහසක් යටපත් වෙලා තිබුන බවයි. මෙතනින් අපට මතු උනා අර 'අනුශය' කියන වචනය විශේෂ වැදගත් කමක් ඇති දෙයක්

හැටියට. සුනර්භවය ඇතිකිරීමේ ශක්තිය තියෙන්නේ 'පොනොභවික' නමින් හඳුන්වන මේ තණ්හාවටයි. 'තණ්හා පොනොභවිකා' කියල තිතර සඳහන් වෙනව. තණ්හා අනුශය විශේෂයෙන්ම උපකාර වෙනව කෙනෙකුගේ උත්පත්තියට, සංසාර ගමනට. මේ තණ්හානුසයට පදනම වන අවිජ්ජා අනුසයකුත් තිබෙනව. ඒ කියන්නේ, ලෝකයේ යෙදෙන මේ සංකල්ප පිළිබඳව, ඒවායේ යථා ස්වභාවය තේරුම් නොගැනීම නිසා ඒ සංකල්පවල ඇලී ගැලී සිටීමේ ස්වභාවය. ලෝකයා අතර තිබෙන අවිද්‍යාවෙන් ඇතිවන ඒ තත්ත්වය - ඒකත් එක්තරා අනුසයක්. ඒ තත්ත්වය දැක්වීමට බොහෝවිට සූත්‍රවල යෙදෙනව 'නිසසය' කියන වචනය. 'නිසසිත' කියන වචනයත් ඒ එක්කම යෙදෙනව. 'නිසසිත' කියන්නේ යමක් ඇසුරු කරගත්තු තැනැත්තා. 'නිසසය' කියන්නේ ඇසුරු කිරීම. 'නිසසිත' කියන්නේ ඇසුරු කරගත් තැනැත්තා. මෙතන, ඇත්ත වශයෙන්ම සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ තියෙන නිසසය කියන අදහස නොවෙයි. යම්කිසි ගැඹුරු අර්ථයක් තියෙනව, යමකට හේත්තු වෙලා සිටීම කියන අර්ථය. හේත්තුවෙල සිටීම, ඇසුරු කිරීම, කියන අදහසයි. ලෝක ව්‍යවහාරයේ තිබෙන සංකල්ප දඩ්ව අරගෙන, දෘෂ්ටිග්‍රාහයෙන් අරගෙන, ඒවාට හේත්තුවෙලා ඉන්න ස්වභාවයක් ලෝක සත්ත්වයා තුළ තිබෙනව. ඒ මොකද, තමන් ව්‍යවහාර කරන වචනවල ඇත්තවශයෙන්ම සත්‍යතාවක් ඇත. කොයි වචනයක් යෙදුවත් එහි එක්තරා විධියක බීජයක් වගේ තණ්හා මාන දිට්ඨි වශයෙන් ඒකාන්ත සත්තාවක් ඇතැයි කියන අදහසක් ලෝකයා තුළ තිබෙනව. මෙන්න මේ 'නිසසිත' කියන වචනය අපට දකින්න ලැබෙනව ඉතාමත්ම වැදගත් සූත්‍රවලත් - උදාන පාළියේ වගේම තව කීප තැනකමත් - හරියට අර්භත්වයට කම්පජානයක් වගේ. මඤ්ඤිම නිකායේ ඡනෙනාවාද ආදී සූත්‍රවල දැක්වෙන එක්තරා වටිනා ජේදයක් තියෙනව, ඒක බැඳු බැල්මට ප්‍රභේලිකාවක් වගෙයි.

'නිසසිතස්ස වලිතං, අනිසසිතස්ස වලිතං නත්ථී. වලිතෙ අසති පසුඤ්ඤි. පසුඤ්ඤියා සති නති න හොති. නතියා අසති ආගති ගති න හොති ආගතිගතියා අසති චුතුපපානො න හොති. චුතුපපානෙ අසති, නෙව ඉධ, න හුරං, න උභයමනතරෙ, එසෙවනො දුකබ්බස්ස.'⁶

බැඳු බැල්මට බොහොම ලේසියි වගේ දුක කෙළවර කිරීම. මෙතන මේ පාඨයේ මෙව්වරයි කියැවෙන්නේ. 'නිසසිතස්ස වලිතං' - නිසසිතයාට, යමක් ඇසුරු කරගත් තැනැත්තාට, යමකට හේත්තු වූ තැනැත්තාට, වලිතං - වලනයක්, කම්පනයක් තිබෙන්නේය. නිශ්‍රිතයාට වලිතයක් ඇත. එතනින් පටන් ගත්තට මොකද, ඊළඟට අනිශ්‍රිතයා ගැනයි කියැවෙන්නේ. ඒ කියන්නේ විමුක්ත සුද්ගලය ගැන. 'අනිසසිතස්ස වලිතං නත්ථී' මේ දෙකේ වෙනස එකකොට පැහැදිලි වෙනව. නිශ්‍රිතයාට වලිතයක් කම්පනයක් තියෙනව. අනිශ්‍රිතයාට - අර විධියට ඇසුරු කිරීම් හේත්තුවීම් නැති තැනැත්තාට - වලනයක්, වලිතයක්, කම්පනයක් නැත. 'වලිතෙ අසති පසුඤ්ඤි' ඒ විධියේ වලනයක් කම්පනයක් නැති කල්හි, 'පසුඤ්ඤි' තැන්පත් බවක්, සන්සුන් බවක් ඇත. 'පසුඤ්ඤියා සති නති හොති' - ඒ තැන්පත්

බව ඇති කල්හි 'නති' - 'නති' කියන එකේ සාමාන්‍ය වාච්‍යාර්ථය නැඹුරුවීමයි, නැමීම කියන අදහසයි. ඒ අනුව, පසුපසට ඇති කල්හි නැඹුරු වීමක් නැත. 'නතියා අසති ආගති ගති න හොති' - නැඹුරු වීමක් නැති කල්හි ඒමක් සහ යාමක් නැත. 'ආගතිගතියා අසති චුකුපපාතො න හොති' - ඒමක් සහ යාමක් නැති කල්හි චුතිසක් සහ උප්පත්තියක් නැත. 'චුකුපපාතො අසති නෙව ඉධ න හුරං න උභයමනතරෙ, එසෙවනො උකකස්ස' - චුති උප්පත්ති දෙකක් නැති කල්හි, 'නෙව ඉධ' - 'මෙහි'ත් නැත. 'න හුරං' - 'එහි'ත් නැත 'න උභයමනතරෙ' - ඒ දෙක අතරත් නැත, 'එසෙවනො' උකකස්ස' - මෙයම උකෙහි කෙළවරයි.

එකකොට මේ සුත්‍රපාඨය ගත්තහම, එකපාරටම තේරුම් ගන්නත් අමාරු විධියේ මහ වචන පටලැවිල්ලක් වගෙයි පෙනෙන්නේ. මෙතන නිශ්‍රිතයා ගැන පළමුවෙන් කියැවෙනව. එක වාක්‍යයකිනුයි ඒක කියැවෙන්නේ. 'නිසසිතස්ස වලිතං' කියල. නිශ්‍රිතයාට වලිතයක් ඇත. ඒ අනුව අපට සලකා ගන්න පුළුවනි, නිශ්‍රිතයාට වලිතයක් තියෙන නිසාම, ඒ වලිතය නිසාම, ඒ උදාවට ආදිය නිසාම, 'නති' - නැඹුරු වීමක් තියෙනව. මෙතන තියෙන ප්‍රධාන වචනය 'නති'. ඒ නැඹුරුවීම නිසාම 'ඒමක්' සහ 'යාමක්' තියෙනව. 'ඒමක්' සහ 'යාමක්' කියන ඒ සංකල්ප දෙක තියෙන කොට, 'චුති - උප්පත්ති' චුතවීමක්, උත්පත්තියක් කියල දෙකක් තියෙනව. ඒ දෙක තිබෙන විට, 'මෙතනක්' කියල තියෙනව, 'එතනක්' කියල තියෙනව. 'ඒ දෙක අතරකුත්' තියෙනව. කොන් දෙකක් තියෙනවනම් මැදකුත් තියෙනව. එකකොට මෙතනින් පෙනෙනව අර 'නති' කියන එක මෙතන විශේෂ බව, අර විමුක්ත පුද්ගලය වගේ නොවෙයි නිශ්‍රිතයා. විමුක්ත නැති නිසා නිතරම ඉදිරියට නැඹුරුවීමක් තියෙනව. තණ්හාවේ ස්වභාවයක් ඒක. ඉදිරියට නැඹුරු කරල දානව. සමහර අවස්ථාවල තණ්හාවම උපදාන හැටියට දක්වනව, පුනර්භවය පිළිබඳ ප්‍රකාශ කරන සමහර සුත්‍රවල කුතුහලසාලා ආදී සුත්‍රවල.⁷ එකකොට මේ නතිය, නැඹුරුවීම, නිසාම අර සංකල්ප දෙකට ඉඩ ලැබෙනව - 'ඒමක්' සහ 'යාමක්'. ඒකට අනුවම තමයි ඊළඟට චුතියක් උප්පත්තියක් කියල තියෙන්නේ. ගමන පිළිබඳ අදහසම සාංසාරික වශයෙන් බැලුවහම 'චුතියක්' 'උප්පත්තියක්' වෙනව. යාම් ඊම් දෙක චුති - උප්පත්ති වගේ. එකකොට එතැන ස්ථාන දෙකක්. මෙතැන පෙන්නුම් කරන්නේ නිශ්‍රිත බව. මෙතැනක් - එතැනක්, යාම් ඊම් ආදී වශයෙන් වචනවල එක්තරා දෙබිඳි සැරුපයක් තියෙනව. ඒ විධියේ සංකල්පවල ස්වභාවය නිසාම, සත්ත්වයා ඒවා දඩ්ව ගැනීම නිසාම, තණ්හාවට අනුරූපව සංසාරයේ අර ගමන සිදුවෙනව. අපි කලින් කිව්ව වගේ මාරුවීමක් වෙනව. විමුක්ත පුද්ගලයාගේ සිත - මෙතන විශේෂයෙන් කියල තියෙන්නේ විමුක්ත පුද්ගලයා ගැනයි - විමුක්ත පුද්ගලයා අර තත්ත්වවලින් සම්පූර්ණයෙන්ම නිදහස්. 'අනිසසිතස්ස වලිතං නපථ'. අනිශ්‍රිතයාට වලිතයක් නැහැ. වලිතය නැති නිසා නැඹුරුවීමක් නැහැ. නැඹුරුවීමක් නැති නිසා ඒමක් සහ යාමක් නැහැ. ඒමක් සහ යාමක් නැති නිසා චුතියක් උප්පත්තියක් නැහැ. චුතියක් උප්පත්තියක් නැති නිසා මෙතැනකුත් නැහැ එතැනකුත් නැහැ. ඒ අතරකුත් නැහැ. උක එතනම කෙළවරයි.

උදාන සුත්‍රයේ විශේෂත්වයක් තියෙනව. මේ පාඨ කීපය පමණමයි ඒ සුත්‍රයට අඩංගු වෙල තියෙනේනෙ. නමුත් ආරම්භයේදීම කියවෙනව. 'තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා භික්ඛු නිබ්බානපටිසංයුක්තාය ධම්මයා කථාය සඤ්ඤාසි සමාදාසෙති සමුත්තෙපෙති සමපභංසෙති' කියල. එයින් පෙන්නුම් කරනව බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ දේශනාව කළේ නිවන පිළිබඳවයි කියන එක. ඒ සමයෙහි වනාහි භාග්‍යවතුන්වහන්සේ භික්ෂුන් නිවාණප්‍රතිසංයුක්ත ධම්මකථාවෙන් කරුණු දක්වාලමින්, ඒත්තු ගත්වමින් උත්සාහවත් කරවමින්, සතුටු කරවමින් මෙන්න මේ විධියේ පාඨයක් ප්‍රකාශ කළා කියන එකයි. එතකොට මේ නිවනෙහිදී නිශ්‍රිත තත්ත්වයෙන් සිත මුදාගත් බව පෙන්නුම් කරනව රහතත් වහන්සේ. මේ පාඨයෙන් අපට විශේෂයෙන්ම පෙන්නුම් කෙරෙන්නේ ඒ කාරණයයි.

මේ 'නිස්සය' කියන වචනය ගැන වඩාත් ගැඹුරු අවබෝධයක් ලබාගන්න උපකාර වන සුත්‍රයක් තියෙනව සංයුක්ත නිකායේ නිදාන වග්ගයේ, නිදාන සංයුක්තයේ, කථානාගොතක සුත්‍රයේ.⁸ කථානාගොතක සුත්‍රය ඉතාමත්ම වටිනා සුත්‍රයක්. සමාසක් දෘෂ්ටිය පිළිබඳවත් ගැඹුරු අවබෝධයක් ලබාදෙන එකක්. බුදුපියාණන් වහන්සේ ඒ සුත්‍රය අරඹන්නේ මෙහෙමයි:

'ද්වයනිසසිතො බ්වායං කථවායන ලොකො යෙභුයොන අත්ථිතඤ්ච නත්ථිතඤ්ච. ලොකසමුද්දං ඛො කථවායන යථාභුතං සමමප්පඤ්ඤාය පසස්සතො යා ලොකෙ නත්ථිතා සා න හොති. ලොක නිරොධං ඛො කථවායන යථාභුතං සමමප්පඤ්ඤාය පසස්සතො යා ලොකෙ අත්ථිතා සා න හොති'. කියල ඒ සුත්‍රයේ මුල් කොටසින් කියැවෙන්නේ, මේ ලෝකය, එහෙම නැත්නම් ලෝකයා, වැඩි වශයෙන්ම, බහුල වශයෙන්ම, ද්වයනිශ්‍රිතයි. දෙකක් ඇසුරු කොට සිටින ස්වභාවයක් තියෙනව. මොනවද දෙක? අසිත්තිය සහ නාසිත්තිය 'අත' 'නත' කියන දෙක. එක්කො තියෙනන ඕන. එහෙම නැත්නම් නැත. අන්න ඒ විධියට අසිත්තිය සහ නාසිත්තිය කියන සංකල්ප දෙකක් ඇසුරු කරගෙන සිටිනව. නමුත් ඊළඟට කියැවෙන පාඨයෙන් ආර්ය ශ්‍රාවකයා පිළිබඳවයි කියැවෙන්නේ - ආර්ය ශ්‍රාවකයාගේ සමාසක් දෘෂ්ටිය. දැන් මෙනත මේ සුත්‍රයට හේතුව, අර කථවායනගොතක බ්‍රාහ්මණය බුදුපියාණන් වහන්සේගෙන් විමසනව සමාසක් දෘෂ්ටිය කියල කියන්නේ කුමක්ද කියල. 'සමමාදිධි සමමාදිධිති භනෙත වුච්චති කිත්තාවතා නු ඛො භනෙත සමමාදිධි හොති'. සමාසක් දෘෂ්ටිය ඇත්තෙක් වන්නේ කොහොමද කියන ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු වශයෙනුයි බුදුපියාණන් වහන්සේ මේ දේශනාව කරන්නේ. එතකොට ආර්ය ශ්‍රාවකයාගේ දෘෂ්ටිය මේක හැටියට දක්වනව: 'ලොක සමුද්දං ඛො කථවායන යථාභුතං සමමප්පඤ්ඤාය පසස්සතො යා ලොකෙ නත්ථිතා සා න හොති' - ලොකයේ භටගැනීම තත්ව පරිදි සමාසක් ප්‍රඥාවෙන් - මනා ප්‍රඥාවෙන් - දකින්නාවූ ඒ ආර්ය ශ්‍රාවකයාට, ඒ තැනැත්තාට, ලෝකයේ - යම් නාසිත්තිය පිළිබඳ - නැත යන්න පිළිබඳ - යම් දෘෂ්ටියක් වෙයිද එය ඔහුට නොවන්නේය. ඊ ළඟට අනිත් පැත්තට කියනව: 'ලොක නිරොධං

බො කල්වියන යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පසායනො යා ලොකෙ අත්ථිතා සා න හොති, ඒ කියන්නේ ලෝක නිරෝධය තත්වු පරිදි සමාසක් ප්‍රඥාවෙන් දකින්නහුට ලෝකයේ අසාත්වය - 'ලෝකය ඇත' කියන ඒකාන්ත දෘෂ්ටියක් නැතිවෙනව. එතකොට මෙතන මේ අන්ත දෙකෙන් සිත මිදීමයි කියැවෙන්නේ. ලෝක සමුදය දැකීම නිසා - ලෝකයේ හටගැනීම දකින නිසා - ඒකාන්ත වශයෙන් ලෝකයේ කිසිවක් නැත කියන ඒ අදහස ගන්නේ නැහැ. අනිත් පැත්තට, ලෝක නිරෝධය දකින නිසා ලෝකයේ සියල්ලම තිබෙනව කියන ඒ අසාත්ව දෘෂ්ටියට වැටෙන්නේ නැහැ. ඔන්න ඊළඟට කියනව:

"උපායුපාදානාහිනිවෙසවිනිබ්‍රහ්මා බවායං කල්වන ලොකො යෙභ්‍යොෂන, තඤ්ච උපායුපාදානං වෙනසො අධිට්ඨානං අභිනිවෙසානුසයං න උපෙති න උපාදියති නාධිට්ඨානි 'අත්තා මෙ' ති. දුක්ඛමෙව උපපජ්ජමානං උපපජ්ජති දුක්ඛං නිරුජ්ජධමානං නිරුජ්ජධති, න කඨඛති න විචිකිට්ඨති අපරප්පව්වයා ඤාණමෙවසා ප්‍රථ හොති එතතාවතා බො කල්වන සම්මාදිට්ඨි හොති."

ඊ උළඟට සම්මාදිට්ඨිය ඇති කෙනෙක් වන්නේ කොහොමද කියන එක වඩාත් විස්තර කරනව බුදුපියාණන් වහන්සේ: "උපායුපාදාන අභිනිවෙස විනිබ්‍රහ්මා බවායං කල්වන ලොකො යෙභ්‍යොෂන" - 'කල්වනයන වැඩිවශයෙන්ම මේ ලෝකයේ ස්වභාවය - 'උපාය' කියල කියන්නේ 'ලංචීම්', 'ලංචීම්' කියන අර්ථයයි. එක්තරා විධියක දාර්ශනික වගේ ගැඹුරු අර්ථයක් තියෙන වචන මාලාවක් ඊළඟට තිබෙන්නේ: 'උපාය' කියන්නේ ලංචීම්, 'උපාදාන' කියන්නේ අල්වා ගැනීම, 'අභිනිවෙස' කියන්නේ ඊට වැද ගැනීම. එහෙම නැත්නම් රංගා ගැනීම'. සංකල්ප පිළිබඳව, දෘෂ්ටි පිළිබඳව යෙදෙන වචන මේව. එතකොට, ලෝකයේ ස්වභාවය, ලංචීම්, අල්වාගැනීම්, වැදගැනීම් කියන මෙන්න මේවට බැඳිලයි ලෝකයා වැඩිවශයෙන් සිටින්නේ. "තඤ්චායං උපායුපාදානං වෙනසො අධිට්ඨානං අභිනිවෙසානුසයං න උපෙති නාධිට්ඨානි අත්තාමෙති - ඊළඟට ආර්යශ්‍රාවකයගේ සමාසක් දෘෂ්ටිය පිළිබඳවයි කියැවෙන්නේ. මේ කියාපු සමාසක් දෘෂ්ටික ප්‍රභවය අර එළඹීම් එහෙම නැත්නම් ලංචීම්, අල්වා ගැනීම්, සිතින් දඩිව සිටීම්, වැදගැනීම් සහ 'අනුසය' කියන වචනයක් යෙදෙනව, ලැග ගැනීම් කියල කියන්න පුළුවන්, මේ පදමාලාවෙම තියෙනව යම්කිසි ගැඹුරු අර්ථ ගොඩක් 'ලැගගැනීම්' එහෙම නැත්නම් අනුසය තත්වයන්. මේ කියන එකක්වත්, 'න උපෙති' න උපාදියති, නාධිට්ඨානි අත්තාමෙති' - ඒ ආර්යශ්‍රාවකය, මේ මගේ ආතමයයයි කියල ඒ කිසිවක්ම උපය උපාදානාදි වශයෙන් දඩිව ගන්නේ නැ. ඒ වෙනුවට ඒ ආර්යශ්‍රාවකයාගේ දර්ශනය කුමක්ද? 'දුක්ඛමෙව උපපජ්ජමානං උපපජ්ජති, දුක්ඛං නිරුජ්ජධමානං නිරුජ්ජධති' 'උපදින්නේ දුක් ගොඩක්ම උපදියි, නැතිවන්නේ දුක්ගොඩක්ම නැතිවෙයි'. එතකොට මෙතන අසාත්වයක් නාසාත්වයක් පිළිබඳ ප්‍රශ්නයක් එන්නේ නැහැ. දුක් ගොඩක් හැටියටම දකිනව. 'එතතාවතා බො කල්වන සම්මාදිට්ඨි හොති' - 'මෙපමණකින්ම, කල්වනයන, ආර්යශ්‍රාවකයා සමාසක්

දෘෂ්ටිය ඇත්තෙක් වෙයි'. ඊළඟට තවදුරටත් බුදුපියාණන් වහන්සේ එහි අර්ථ සාරය හකුළුවල දක්වනව: 'සබ්බං අත්ථිති ඛො කච්චාන අයං එකො අනෙතා, සබ්බං නත්ථිති අයං දුතියො අනෙතා. එතෙ තෙ කච්චාන උභො අනෙතෙ අනුපගමම මඤ්ඤාන කථාගතො ධම්මං දෙසෙති. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා වික්ඛාණං, වික්ඛාණ පච්චයා නාමරූපං..... (ආදී වශයෙන්)..... එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකන්ධස්ස නිරොධො හොති' කියල, ඒ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයයි ඉදිරිපත් කරන්නෙ. එතකොට මෙතන අපට පෙනෙනව පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයම මධ්‍යම මාගීයක් හැටියට දක්වන බව. ආදී ශ්‍රාවකයාගේ මධ්‍යම මාගීය මොකක්ද? "සබ්බං අත්ථිති ඛො කච්චාන අයං එකො අනෙතා" - සියල්ල ඇත' යන මෙය, කච්චායන එක අනතයක්. "සබ්බං නත්ථිති අයං දුතියො අනෙතා" - සියල්ල නැත, කිසිවක් නැත, කියන එක අතින් අනතයයි. "එතෙ තෙ උභො අනෙතෙ අනුපගමම" - මේ අනත දෙකටම වැටෙන්නෙ නැතිව, අනත දෙකටම ළංවන්නෙ නැතිව, තථාගතයන් වහන්සේ මධ්‍යම මාගීයෙන් ධර්මය දේශනා කරනව. ඒ මධ්‍යම මාගීය හැටියට දක්වන්නෙ 'අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා' ආදී වශයෙන් දක්වෙන දොදසාංග පටිච්ච සමුප්පාදයයි.

මෙයින් පෙනෙනව අපට බුදුපියාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරන දර්ශනය අනුව, ලෝකයේ තිබෙන ද්වයනීග්‍රිත බව පිළිබඳ ගැටුම සමහන් කරන විධියෙ එක්තරා ප්‍රතිපදාවක් මේ ප්‍රතීත්‍ය සමුප්පාද ධර්මය තුළ සැඟවීලා තිබෙන බව. ඒකම තමයි අර ආදී ශ්‍රාවකයා පිළිබඳ මූලිකම වෙනස හැටියට දක්වන්නෙ 'සමුදයො' 'නිරොධො' කියල. ඒ කියන්නෙ, ලෝකයේ හට ගැනීමත්, ලෝකයේ නිරුද්ධ වීමත්, ඒ ආදී ශ්‍රාවකය ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන්ම දන්නව. දන ගන්නව. ඒක නිසා තමයි අර සුත්‍ර පාඨයේ කියැවෙන්නෙ: අපරප්පච්චයා ඤාණමෙවස්ස එතථ හොති' කියල. ඒ කියන්නෙ 'පරප්‍රත්‍ය නොවූ' - වෙන කෙනෙක් කියනවට විශ්වාස කරනව නොවෙයි. ආදී ශ්‍රාවකය ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥානයෙන්ම තේරුම් ගන්නව. 'දුක්ඛමෙව උප්පජ්ජමානං උප්පජ්ජති ආදී වශයෙන් පරප්‍රත්‍යය රහිතව, වෙන කෙනෙක් කියනවට නොවෙයි ස්වකීය ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන්ම ලෝකයේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් ආදී ශ්‍රාවකය දකිනව. ඒ දකින්නෙ තමාගේම සලායතනය තුළින්. තමාගේ සලායතනයේ ඇතිවීම නැතිවීම ආශ්‍රයෙන් තමයි ඒ සමුදය නිරොධ ධර්මතාව ආදී ශ්‍රාවකයා ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගන්නෙ. මේ අදහස පෙන්වුම් කරන එක්තරා වැදගත් ගාථා ධර්මයක් තියෙනව සංයුක් සහියෙම:

**'ජසු ලොකො සමුප්පනො
ජසු කුබ්බති සත්ථවං
ජනනමෙව උපාදාය
ජසු ලොකො විහඤ්ඤති'**

'ජසු ලොකො සමුප්පනො' - ලෝකය හයෙහිම උපන්නේය. 'ජසු කුබ්බති සත්ථවං' - ලෝකය හයෙහිම ඇසුරු කරන්නේය. සත්ථවය කරන්නේය. ඇසුරු කිරීම, ආශ්‍රය, පවත්වන්නේය, කියන එකයි. 'ජනනමෙව උපාදාය' - හයම දැඩිව අල්වාගෙන, 'ජසු ලොකො විහඤ්ඤති' - ලෝකයා

මේ භයෙහිම වෙහෙසට පත්වෙයි. මේ දිගටම භය භය ගැනයි කියැවෙන්නේ. අටුවාචාරීන් වහන්සේලා මේව තෝරන්න උත්සාහ කරනව, හැබැයි අර සූත්‍රයෙන් අවසරයක් නැතුව වගෙයි. ඇස්, කන්, නාසාදී වශයෙන් දක්වන අඤ්ඤානික ආයතන භය මුල්පදයෙන් කියැවෙනවය. ඒ කියන්නේ, 'ඡස්ස ලොකො සමුප්පන්නො' කියන්නේ ඇස් කන් නාසාදී භයෙහි ලෝකය හටගන්නවය. 'ඡස්ස කුබ්බති ස්ඤ්ඤාවං' කියන දෙවෙනි පදයෙන් රූප ශබ්ද ගන්ධ ආදී බාහිර ආයතන දක්වෙනවය කියල ඒ විදියට තෝරනව. ඒ වගේම තුන්වෙනි පදයෙන් නැවතත් අඤ්ඤානික ආයතන භයත්, ඊළඟ පදයෙන්, අවසාන පදයෙන්, බාහිර ආයතන භයත්. ඒ කියන හැටියට ආධ්‍යාත්මික ආයතන' භයෙහි ලෝකය හටගන්නව, බාහිර ආයතන භය එක්ක ස්ඤ්ඤාවය පවත්වනව. ඊළඟට ආධ්‍යාත්මික ආයතන භය අල්ලා ගෙන බාහිර ආයතන භය පිළිබඳව වෙහෙසට පත්වෙනව. නමුත් එබඳු විචරණයකට අවසර නැහැ. මක්නිසාද? භයත් **සමග** ස්ඤ්ඤාවය කරනවනම් 'ඡහි' කියල යෙදෙන්න ඕන, ව්‍යාකරණ වශයෙනුත්, භයක් **සමග** නම්. මුල් භය වෙනම ගොඩක්, දෙවෙනි පදයෙන් කියවෙන්නේ වෙනම ගොඩක්. නමුත් ඒ විදියේ දෙයක් නොවෙයි මෙතන තියෙන්නේ. 'ඡස්ස' කියලමයි පද තුනේම තියෙන්නේ. එකම අදහසමයි - ස්වභාවික භය, අඤ්ඤානික-බාහිර කියන දෙකම එකට අරගෙන තමයි ස්වභාවික භය කියල කියන්නේ. ඇත්ත වශයෙන්ම පටිච්ච සමුප්පන්නවීමට දෙකක් අවශ්‍යයි. තනිව ඇස් කන් නාසාදිය ලෝකේ ඇතිවෙන්නේ නැහැ. ධර්මයේ ගැඹුරුම අදහස එතනමයි. මේකම දක්වනව සංයුත් සහියේ සලායතන වගඟයේ සමුදය සූත්‍රයේ.¹⁰ 'වකඛුඤ්ඤා පටිච්ච රූපෙව උප්පජ්ජති වකඛු විඤ්ඤාණං තිත්තං සංගති එසොසා එසස පට්ඨයා වෙදනා වෙදනා පට්ඨයා තණ්හා, තණ්හා පට්ඨයා උපාදානං' ආදී වශයෙන්, එතන ඉඳල පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයට බිහිනව. ආරම්භ කරන්නේ, 'වකඛුං පටිච්ච රූපෙව උප්පජ්ජති වකඛු විඤ්ඤාණං - ඇසත් රූපයනුත් **පටිච්ච**' ඒ දෙකක් මුල් කරගෙන, ඒ දෙකක් හේතුකරගෙනයි, ඇස පිළිබඳ විඤ්ඤාණය ඇතිවෙන්නේ. ඒ තුනේ එකතුව ස්වභාවයයි, ඒ ආදී වශයෙන් දක්වනව. හට ගැනීමට නම් දෙකක් තිබිය යුතුයි. අන්ත ඒක නිසා අපට ගන්න තියෙන්නේ සූත්‍රයට අනුකූලව, මෙතන පද හතරේම කියැවිල තියෙන්නේ - අඤ්ඤානික බාහිර දෙකම සහිතව ස්වර්ග ආයතන හැටියට. ඒ කියන්නේ, ඒව වෙන් කරල දක්වන්න බැහැ. මුල් පදයේ එක භයක් ඊළඟට ඊළඟ පදයේ වෙන භයක් කියල. ඒ විධියට දක්වන්න බැරි බව අපට කියන්න සිද්ධ වෙනව.

ඕනෑම එකකොට මේ ගාථාවෙනුත් අපට පෙනෙනව ආර්ය ව්‍යවහාරයට අනුව ලෝකය හටගන්නේ මේ සලායතනයේමයි. ඒක බොහෝ අවස්ථාවල දක්වල තියෙනව. 'අරියස්ස චිතයෙ ලොකො'. මේ ආර්ය ව්‍යවහාරයට අනුව ලෝකය හඳුන්වන්නේ නිතරම සලායතනය ආශ්‍රය කරගෙන, මේ සලායතනයන්ගෙන්ම ලෝකය ඇතිවෙන හැටියට. මේක ඉතාමත්ම ගැඹුරු අදහසක්. ධර්මයේ අනිකුත් කාරණා එහෙම පිටින්ම ආචරණය වෙනව, මේ මූලික කාරණය තේරුම් ගන්නේ නැත්නම්, ලෝකය

කියන එක ආර්ය ව්‍යවහාරයේ හඳුන්වන්නේ කොහොමද කියන එක. මෙයින් අපට පෙනෙන්නේ අර 'උදයත්වගාමිනී පඤ්ඤා' කියන කියමනයි. ආර්ය ශ්‍රාවකයා පිළිබඳව 'උදයත්වගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්තාගතො අරියාය තිබ්බෙධිකාය' කියල කියැවෙනව. ඒ කියන්නේ ආර්යවූ මේ ප්‍රඥාවේ විනිවිද යන ගතියක් තියෙනව කියන එකයි. මේ විනිවිද යාම කෙරෙන්නේ ලෝකයේ තිබෙන 'අඤ්ඤා' 'නාඤ්ඤා' කියල අර දැඩිව ගත්, තද, බිඳින්න බැර විදියේ, ඒ දෘෂ්ටි කුලීනුයි. විනිවිද යන්නේ. කොහොමද? අර කල්පාන සූත්‍රයේ දැක්වූව වගේ, ලෝකය හටගන්නව දකින කොට ලෝකයේ කිසිවක් නැත කියල කියන්න බැර තත්වයක් එනව. ඒ දෘෂ්ටිය දැඩිව ගන්න බැර තත්වයක් එනව ඒ සිතේ. ඒ වගේම ලෝකයේ නිරෝධය දකින කොට තමාගේ සලායතනය කුලීනම, ලෝකයේ සියල්ලක්ම ඇත කියල කියන්න පුළුවන් කියන ඒ අන්තයටත් යන්න ඉඩක් ලැබෙන්නේ නැහැ. පටිච්චසමුප්පාද ධර්ම න්‍යායයේ මූලිකම කාරණය තමයි - මේකේ ඇති විනිවිද යන ගතිය තමයි - අර කියාපු සංකල්පවල බලය බිඳින එක. ඒවායේ ඒ දෘෂ්ටිග්‍රාහයෙන් ගන්න හැකියාවක් නැති නිසාම තමයි සක්කාය දිට්ඨිය බිඳෙනව කියල කියන්නේ. මේව ඇත්වගයෙන්නම තිබෙනව කියන අවබෝධයක් සාමාන්‍යයෙන් ලෝකය කුල තියෙනව. නමුත් මේ සංකල්පවල හටගැනීම් - නැතිවීම් ස්වභාවය, නියම සාරයක් නැතිබව, අවබෝධ වෙනව ආර්ය ශ්‍රාවකයාට සමුදය නිරෝධ ධර්මතාව තේරුම් ගැනීමෙන්. මෙන්න මේකේම තවත් අංශයක් තමයි, අපි අර 'නිසසය' ගැන කිව්ව කාරණා වගේම, පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ මේ ධර්මතාව තේරුම් ගැනීම - ඒ කියන්නේ ඉදප්පව්වයතාව'. කලින්ම අපි මතුකරගත්තු වචනය ඉදප්පව්වයතාවයි'. 'මෙය නිසා මෙය වෙනව' කියන එක. ඒ මූලික ධර්ම න්‍යාය පටිච්චසමුප්පාදය හැඳින්වීමට බොහෝවිට යොදල තියෙනව - 'ඉදප්පව්වයතාව'. මෙය නිසා මෙය වෙනව. 'මෙය ඇති කල්හි මෙය වෙයි. මෙය හටගැනීමෙන් මෙය හට ගනී. මෙය නැතිකල්හි මෙය නොවෙයි. මෙය නිරුද්ධ වීමෙන් මෙය නිරුද්ධ වෙයි'. කියන මේ ඉදප්පව්වයතාව. මේකෙන් කෙරෙන්නේ අර දෘෂ්ටි විනිවිද යාමයි. අර හේද සමහන් කරන ස්වභාවයක් තියෙනව මේ දර්ශනයේ. ලෝකයේ තිබෙන ගැටුම මේ සමයක් දර්ශනයෙන් වළක්වන්නේ කොහොමද? අර ගැටුමට හේතු වූ මූලික උපන්‍යාසයම ඉවත් කිරීමෙන්. මොකක්ද මූලික උපන්‍යාසය? මූලින්ම තබාගන්න අදහස මොකක්ද? මෙතන දෙකක් තිබෙනව කියන එක. ඔය තර්ක කාරයෝ නම් නොයෙකුත් විධියට 'එක එකක් මිසක් දෙකක් නොවේ' ආදී වගයෙන් නොයෙකුත් පද මාලාවල් ඉදිරිපත් කරනව. නමුත් සමයක් දර්ශනයට අනුව මෙතන දෙකක් පිළිබඳ මේ අදහසම එක්තරා විධියක මිථ්‍යා දෘෂ්ටියක් වෙනව. ඒ කියන්නේ මේක ඇඳුත්තක්. ප්‍රතීත්‍ය සමුත්පාද ධර්මයට අනුව මේ සංඛ්‍යා වළක්වන්නේ මේ දෙක ඇඳුත්තක් හැටියට සැළකීමෙන්. මේක ටිකක් කල්පනාකරල බැලිය යුතු අදහසක්. ඒ කියන්නේ, ලෝකයේ තිබෙන ධර්මතාව පිළිගැනීම මගින් අර හේද සමහන් කරන්නේ. බුදුපියාණන් වහන්සේ සොයාගන්න පටිච්ච සමුප්පාද ද්වාදසාංගයේම - අපි එයින් කීපයක් පමණයි එළියට අරගෙන නිදහින

වශයෙන් දැක්වුවේ, 'ජාති' - 'ජරාමරණ' දෙක අතුරින් ජාතිය ඇති කල්හි ජරාමරණය වෙයි. ජාතිය ඇතිවීමෙන් ජරාමරණය ඇතිවෙයි ආදී වශයෙන් ඒ විධියට විග්‍රහ කරන්න ක්‍රමවත් ස්වභාවයක්, 'ඉදස්සව්‍යතාවක්' තිබෙනව. මේ ඉදස්සව්‍යතාවම සනාතන ධර්මතාව බව වඩාත් හොඳට පැහැදිලි වෙනව සංයුත් සහියම නිදාන සංයුත්තයේ බුදුපියාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන පාඨයකින්: 'අවිජ්ජා පච්චයා භික්ඛවේ සංඛාරා, යා තත්‍ර තථතා අවිතථතා අනඤ්ඤථතා ඉදස්සව්‍යතා, අයං වුච්චති භික්ඛවේ පට්ඨව සමුප්පාදො.' මෙතනදී අර මුල් අංග දෙක අරගෙන, අවිජ්ජාව ප්‍රත්‍යය කරගෙන සංඤ්ඤායෝ ඇතිවෙත්, එහිලා - මේ කියනු අවිජ්ජා, සංඛාර කියන පද දෙක පිළිබඳව - 'යා තත්‍ර තථතා', ඒ පිළිබඳව යම් තථතාවක් වෙයිද, අවිතථතාවක් වෙයිද අනඤ්ඤථතාවක් වෙයිද, ඉදස්සව්‍යතාවක් වෙයිද, මෙයම පට්ඨව සමුප්පාදයයි.

මොනවද මේ කියනු වචන? 'තථතා' කියන එක ඉතාමත්ම වැදගත් වචනයක්. 'තථා' කියල කියන්නේ 'එසේ' කියන එකට. යථාභූතඤ්ඤාසන' කියන අදහස ඉබේටම මතුවෙනව මේක කියන කොට. ලෝකයේ ස්වභාවය යම් ආකාරයකද අන්ත රීට ගැලපෙන ආකාරය කියන එකයි, එතන 'තථා' කියල කියන්නේ. එතකොට 'තථතා' කියන්නේ එයින්ම හදාගත්තු පදයක්. 'තථතා' - 'එසේ බව' අර කියනු පට්ඨව සමුප්පාදය එසේ බව. 'අවිතථතා' - 'නො එසේ නොවන බව'. ඒ ඉදස්සව්‍යතා අදහසම තහවුරු කිරීමක් මෙතනින් කෙරෙන්නේ. ඒ ධර්මය එසේමයි. නොඑසේ නොවෙයි - තථතා, අවිතථතා, 'අනඤ්ඤථතා' කියන්නෙන් ඒකමයි. ඒ කියන්නේ 'අන්සේ නොවන බව'. එතකොට ඒ 'ඉදස්සව්‍යතාව' - ඒ කියන්නේ 'මෙය නිසා මෙය වන බව' කියන යම්කිසි ධර්මතාවක් තියෙනව නම් ලෝකේ, ඒක - එසේමයි, 'තථතා' 'අවිතථතා' කියන්නේ 'නොඑසේ නොවේ' 'අනඤ්ඤථතා' කියන්නේ 'අන්සේ නොවෙයි' - ඒක වෙනස් කරන්න බැහැ. ඒක ධර්මතාවක් හැටියට පිළිගන්නව. එතකොට මෙන්න මේ විධියේ ඇඳුත්ත, ඇඳුත්තක් හැටියට පිළිගත්තහම, එතන ගැටුමක් නැහැ. මේක ටිකක් ගැඹුරු අදහසක්. අපි පොඩ් උපමාවක් ගත්තොත්:

අපි හිතමු, ගොනුන් දෙන්නෙක් - කළු ගොනයි, සුදු ගොනයි - ඇදල තණ කවන්න යවනව. සමහරවිට එහෙම ඇදන සිරිතකුත් තියෙනවනේ. එතකොට කළු ගොනා වෙලට අදින අතරේ සුදු ගොනා දොළට ඇද්දොත් මෙතන තියෙන්නේ ගැටුමක්. අර බැඳිනිය නිසා නොවෙයි මෙතන මේ ගැටුම වෙන්නේ. ඒ බැඳිනිය තියන **නිසාම** නොවෙයි. අර ගොන්නු දෙන්න දෙපැත්තකට අදිනව. එහෙම නැතුව, අපි හිතමු මේ ගොන්නු දෙන්න කල්පනා කරනව - ගොන්නු උනාට මොකද - අපි මේ එකට ඇදුනු බානක්' කියල. එහෙම කල්පනා කරල, ධර්මතාව පිළි අරගෙන, සුදුගොනා දොළට අදින කොට කළු ගොනක් යනව ඒ එකක්. වතුර බොන්නේ නැතත් උපේක්ෂාවෙන් ඉන්නව. ඊ ළඟට කළු ගොනා තණකොළ කන කොට සුදුගොනා උපේක්ෂාවෙන් ඉන්නව, තණ කොළ

කන්න ඕන නැතත්. අන්න ඒ වගේ, එක්තරා විධියක හේද සමඟත් කිරීමක් කරන්නේ ඇදුත්තක් බව පිළිගැනීමෙන්මයි. බුදු පියාණන් වහන්සේ මේ ප්‍රශ්නය විසඳන්නේ එහෙමයි.

දැන් මේක සමහරවිට එකපාරටම ඒත්තු යන්නේ නැති වෙන්න පුළුවන්. අපි ගනිමු නිතරම වගේ අපි මුලට ගත්තු ජාති ජරා මරණ කියන ඒ අංග දෙක. ජාතියත් ජරාමරණයත් කියන දෙක මේ විධියේ ඇදුත්තක් බව නොසලකන තාක් කෙනෙකුට පෙනෙන්නේ මෙතන ගැටුමක්. ඇයි? උත්පත්තිය එක කොනක් හැටියට අල්ල ගන්නව. ජරාමරණ කියන තමන් අකැමැති කොනක් තියෙනව, ඒක ඉවත් කරන්න බලනව. ජාතිය වෙන් කරගන්න බලනව ජරාමරණයෙන්. නමුත් මේ දෙක ඇදුත්තක්. 'ජාති පවට්ඨා භික්ඛවෙ ජරාමරණං' කියන එක බුද්ධ වචනයයි. මේ 'ජාතියත්' (උපතත්) 'ජරාමරණයත්' කියන දෙක එකටම සම්බන්ධයි මේක වඩාත් පැහැදිලි වෙනව අර 'ජරා' කියන වචනයෙන්. ඒක ඉතාමත්ම ප්‍රකට කාරණයක්. 'ජරා' කියන එක අපි සාමාන්‍යයෙන් තේරුම් ගන්නේ මහලු වයස හැටියට, 'ජරා' කියන වචනේ ඇහෙන කොට. නමුත් මේ ජරාවට යාම උපන් අවසාවාවේ ඉදලම කෙරෙන දෙයක්. ඒක නිසා මේ 'ජරා' කියන වචනයේ වැඩිමත් තියෙනව දිරිමත් තියෙනව. මේක, ගන්න දෘෂ්ටි කෝණය අනුවයි වෙනස් වෙන්නේ - මෙන්න මේ 'දෘෂ්ටි කෝණය' කියන වචනය මෙතෙක්දී ඉතාමත්ම වැදගත්. මේක භාවනාමය වශයෙන් මනසිකාරයට ගොදුරු කරගත යුතු විදියේ තැනක්. මේකට උපමාවක් අපි දක්වුවොත්, දැන් ලෝකයේ ඇතැම් කෙනෙක් සිටිනව, යම්කිසි ගහක කොළ විකුණල ජීවිකාව කරගන්න. තව කෙනෙක්, ඒ ගහේම මල් විකුණල ජීවිකාව කරගන්නව. ඒ ගහේම ගෙඩි විකුණල ජීවිකාව කරගන්න කෙනෙකුත් ඉන්නව. ඒ ගහේම දැව විකුණල - ලී විකුණල - ජීවත් වෙන කෙනෙකුත් ඉන්නව. මේ හතර දෙනා පෙළ ගස්වල ඇහුවොත් 'මේ ගහ ලාද? මෝරලාද?' කියල, මේකට දෙන පිළිතුර සමහර විට වෙනස්වෙන්න ඉඩ තියෙනව. ඇයි? තමතමන්ගේ සිතැහි අනුව, දෘෂ්ටිකෝණය අනුව. තමන්ගේ ජීවිකාවේ දෘෂ්ටිකෝණයෙන් බලන කොට මේ ගහ - ඒකේ මල්හටගෙන ඉවරනම් - 'ඒක මෝරල වැඩියි' අන්න ඒ විධියට තේරුම් ගන්න පුළුවන් මේ නිදර්ශනය. ඒ විධියටම ජරාව කියන එකත්, ගන්න දෘෂ්ටිකෝණය අනුවයි. මුල ඉදලම තියෙන්නේ ජරාවක්. නමුත් මේක තරුණ වයස මහලු වයස කියල එක්තරා විධියක කෘත්‍රීම බෙදීමක් ඇතිකරගන්නව. එතැනින් අපට පේන්නේ මේ දෙක එකකට එකක් සම්බන්ධ ඇදුත්තක් බවයි. මේ ඇදුත්ත වෙන් කරගන්නයි සාමාන්‍යයෙන් ලෝකයා උත්සාහ කරන්නේ. බුදුපියාණන් වහන්සේ පහළවෙන්ට කලින් ඒ සිටිය හැම දාභීතිකයෙක්ම උත්සාහ කළේ, හැම ආගම් කතෘවරයෙක්ම උත්සාහ කළේ, ජාතිය තබාගන්න ජරාමරණය නැතිව. මේ ගත්ත උත්සාහය නිෂ්පල එකක්. මේක හරියට, උපමාවකින් කියනව නම්, අර ධම් කපාවක් තිබෙනව මසුරු කෝසිය සිටාණන් තනියම කැවුම් කන්න ගිය හැටි දක්වෙන.¹²

ඒ කථානතරයේ දැක්වෙනව - ඒ මසුරු කෝසිය සිටාණන් තමන්ගේ සිටු දේවියත් එක්ක මතුමහල් තලයට නැගල, වෙන කාටවත් නොදී කැවුම් කන්න ඒ සිටු දේවිය ලවා කැවුම් උයවන්න ආරම්භ කරන අවසථාවේ මහා සෘධීමත් මුගලන් මහරහතන් වහන්සේ ඒ කවුලුව ළඟ පෙනී හිටිය කියල. එතකොට කොහොම හර් පොඩි කැවුමක් හර් දීල බේරෙන්න හිතාගෙන පිටි ටිකක් දැමීමහම ඒක විශාල කැවුමක් උනා. උයන උයන කැවුම විශාල වෙන නිසා, වෙන ක්‍රමයක් නැති නිසා බේරෙන්න, එක කැවුමක් හර් දීල මුගලන් මහරහතන් වහන්සේ එලවගන්න ඕන කියන කල්පනාවෙන් මේ දෙන උත්සාහ කළා එක කැවුමක් වෙන් කරගන්න. බලනකොට මේ ඔක්කොම කැවුම් වැලක්. එකකට එකක් බැදිල. එකක්වත් වෙන් කරගන්න බැහැ. දහඩිය දානකම් ඇද්ද නමුත් එකක් ගලවගන්න බැහැ. බැරම තැන, 'මේක අපි දීල දාමු' කියල නිගමනයකට ආව.

මන්න ඔය විදියට 'දීල දැමීමක්' තමයි බුදුපියාණන් වහන්සේ දෙන විසඳුමක්. මේක 'අතහැරීමක්' - 'සබ්බුපට්ඨිනිසසගග'. මේ සියලු උපධිත් අපි අත හරිමු කියන අදහසයි බුදුපියාණන් වහන්සේ දෙන්නේ. මේවා එකකින් එකක් වෙන් කරගන්න බැහැ. ජාතියත් ජරාමරණයත් එකට බැදිල තියෙන්නේ. මේක ඇඳුත්තක්. ඒ නිසා ඒක දීල දැමීමක් මෙතන කරන්නේ. දෘෂ්ටිකෝණයක් ගැනීමෙනුයි අර විධියේ ප්‍රශ්න පැන නඟින්නේ. ඒක නිසා මෙතනින් කියැවෙන්නේ එක්තරා විධියක විරාගයට එහෙම නැත්නම් නොඇල්මට, තුඩු දෙන, අල්ලා ගැනීමට විරුද්ධ දෘෂ්ටියක්. අල්ලා ගැනීම නිසාමයි මේ විදියට මාරයාත් සමඟ ගැටුමකට එන්නේ. එතකොට, බැලූ බැල්මට, අර කෝසිය සිටාණන්ගේ කථාව නිසා කෙනෙකුට හිතෙන්න පුළුවන් මෙතෙක්දී බුදුපියාණන් වහන්සේ මාරයට පරාජය උනා කියල. නමුත් ඇත්ත වශයෙන්ම සිදුවුනේ කුමක්ද? මාරයයි පරාජය උනේ මේ 'දීල දැමීමෙන්', මේ අතහැරීමෙන්. ඒක ඉතාමත්ම සියුම් කාරණයක්. මාරයගේ හපන්කම තියෙන්නේ උදුරා ගැනීම මතයි. මාරය නිතරම එන්නේ තරගයටමයි. සමහරවිට හැංගිල, ලොමු දහගැන්මක්, තැතිගැන්මක් ඇති කරලයි, මාරය විනෝදය ලබාගන්නේ.

එතකොට, ඒ විධියට මාරය උදුරගන්න එන අවසථාවේ, මාරයට කිසිම ආකාරයකින් උදුර ගන්න බැරි විදියේ විසඳුමක් දුන්නොත්, එතෙක්දී මාරය පරදිනව. දන් බුදුපියාණන් වහන්සේ දුන්න විසඳුම ගැන අපි කල්පනා කරල බලමු. ලෝකයේ යම් කිසි දෙයක් - අප සතුව තියෙන දෙයක් - උදුරා ගැනීම වැළැක්වීමට නොයකුත් ක්‍රම යොදාගන්න පුළුවන්. ගන්න බැරිතැනක භංගන්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් ආරක්‍ෂා සංවිධාන යොදන්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් ගන්න සුදානම් වන හොරා සතුරා සමඟ යම්කිසි ගිවිසුමකට එළඹෙන්න පුළුවන්. මේ හැම ක්‍රමයක්ම අසාර්ථක වෙන්න ඉඩ තියෙනව. නමුත් අසාර්ථක නොවන, ධම්මා වශයෙන්ම සාර්ථක වන, එකම ක්‍රමයක් තිබෙනව, උදුරා ගැනීම වැළැක්වීමට. උදුරා ගැනීම වළක්වන්න නම් කරන්න තියෙන්නේ 'අත

හැරීමයි. 'දිල දැමීමයි' අතහැරියට පස්සේ උදුරාගන්න දෙයක් නැහැ. ලොකු කම් ඇදිල්ලක, එක් කෙනෙක් මුළු වෙර දාල අදින කොට එක පැත්තකින්, අර අල්ලාගෙන ඉන්න කෙනා අතහැරියොත් හදිසියෙන්, දිනුම කොහොම වෙතත් අනිත් තැනැත්තාට වෙන දේ - අකරතැබීමය - හිතාගන්න පුළුවන්. ඔන්න ඔය විධියේ දෙයක් තමයි මාරයට සිඳා උනෙ, මේ බුදු පියාණන් වහන්සේ දුන්න මහ පුදුම විසඳුමෙන්.

මේ අනුවත් අපට හිතාගන්න පුළුවන් මෙනත මේ 'නිසසය' ආදී වචනවල ඇති වටිනාකමත්, මේ ධර්මයේ තියෙන 'ඉදපාවටියතාව' කියන වචනයේ ඇති වටිනාකමත්. 'නිසසය' කියන වචනයක් අපි එලියට අරගන්න. මේ 'නිසසය' කියන වචනයේ තවත් අංශයක් අපට පැහැදිලි වෙනව සනිපට්ඨාන සූත්‍රයෙන්. සනිපට්ඨාන සූත්‍රයේ නිබේන සමහර කොටස් නිතර ව්‍යවහාරයේ යෙදුනත්, ඒවායේ පුදුම අතරමේ ගැඹුරක් තියෙනව. දන් සනිපට්ඨාන සූත්‍රයේ හැම තැනකම වගේ දක්වෙන ඒකාකාර පාඨයක් තියෙනව, එක් එක් පථය අවසානයේදී. ඔන්න අපි නිදසුනක් වශයෙන් ගනිමු. කායානුපස්සනාවේ තියෙනව: 'ඉති අඤ්ඤාතං වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, අඤ්ඤාත බහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති. සමුදය ධම්මානුපස්සී වා කායසමී විහරති. වයධම්මානුපස්සී වා කායසමී විහරති සමුදයවය ධම්මානුපස්සී වා කායසමී විහරති අප්ථි කායොති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති, යාවදෙව ඤාණමත්තාය පතිස්සති මත්තාය, අනිස්සිතො ව විහරති න ව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති' කියල. මෙන්න මේ විධියේ පාඨයක්. මීට සමාන පාඨයක් සනිපට්ඨාන සූත්‍රය පුරාම දක්වෙනව. කායානුපස්සනා, වේදනානුපස්සනා, චිත්තානුපස්සනා, ධම්මානුපස්සනා මේ හැම එකකම. ඇත්ත වශයෙන්ම ඒ ජේදය තමයි 'සනිපට්ඨාන භාවනාව' වශයෙන් දක්වෙන්නේ. අර ඊට මුලින් දක්වෙන හරිය සනිය පිහිටුවීමයි. සනිපට්ඨාන භාවනාවේ විපස්සනාවට ගොදුරුවන, විපස්සනාවට අයත් කොටස තමයි, ඔය විධියට දක්වෙන්නේ, 'ඉති අඤ්ඤාතං වා කායේ...' ආදී වශයෙන්.

දන් අපි මෙනතත් බලමු. මෙනතත් තියෙනව එක්තරා ඇදුනු පද රාශියක්. දෙබිඩි පද වගේ ඒව. 'ඉති අඤ්ඤාතං වා කායේ කායානුපස්සී විහරති' - 'මෙසේ තමාගේ කයෙහි හෝ කය අනුව බලන්නෙක්ව වෙසෙයි. 'බහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති' - 'අනුන්ගේ කයෙහි හෝ කය අනුව බලන්නෙක්ව වෙසෙයි'. 'අඤ්ඤාත බහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති' - 'තමාගේ කයෙහිත් අනුන්ගේ කයෙහිත් යන මේ දෙකෙහිම එකවිටම කය අනුව බලන්නෙක්ව වෙසෙයි' ඒ වගේම, 'සමුදය ධම්මානුපස්සී වා කායසමී විහරති' කය පිළිබඳව 'කයෙහි හට ගැනීම අනුව හෝ බලන්නෙක්ව වෙසෙයි. 'වයධම්මානුපස්සීවා කායසමී විහරති' - කයෙහි ව්‍යවහාර, ගෙවියාම අනුව හෝ බලන්නෙක්ව වෙසෙයි. ඊළඟට කියනව මේ දෙකම ඇදල. 'සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා කායසමී විහරති' - 'සමුදයවය දෙකම අනුව හෝ බලන්නෙක්ව වෙසෙයි. 'අප්ථි කායොති

වා පනසස සති පට්ඨපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය' - එ යෝගාවචරයාට, 'කයක් ඇත' යන අදහස පවා - ඒ සිහිය පවා - ඔහු තුළ තිබෙන්නේ හුදෙක් ඤාණයේ වැඩීම පිණිසත් සතියෙහි මතුමත්තෙහි වැඩීම පිණිසත්. 'අතිස්සිතොව විහරති න ච කිංඤ්චි ලොකෙ උපාදියති' - අන්ත එතනත් අතිස්සිත කියන වචනය යෙදෙනව. ඒක විශේෂයි. අතිස්සිතව, අනිශ්‍රිතව, යමකට හේත්තු වෙන්නේ නැතිව, 'නව කිංඤ්චි ලොකෙ උපාදියති' ලෝකයේ කිසිවක් දැඩිව අල්ලාගන්නේ නැත. අල්ලාගැනීමටත් වඩා විශේෂත්වයක් මේ නිස්සය කියන වචනෙ තියෙනව. හේත්තු වීම, ඇසුරු කිරීම කියන එකයි. සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ මේ පාඨයේ විශාල වටිනාකමක් තිබෙනව, විදැරිතාව පිලිබඳව. මෙතනත් කියැවෙනව 'අජ්ඣතත' 'බහිද්ධා'. මෙතන මේ තමාගේ කයත් අනුන්ගේ කයත්, මේවා වෙන වෙනම විතරක් මනසිකාරයට යොමුකරන කොට, සමහර විට කෙනෙකුට මේ 'අජ්ඣතත' 'බහිද්ධා' කියන සංකල්ප දෙක දැඩිව දෘෂ්ටි ග්‍රාහයෙන් ගැනීමට ඉඩ තියෙනව. ඇත්ත වශයෙන්ම 'මගෙයි' කියල, එහෙම නැත්නම් 'තමාගේය' කියල එකක් තියෙනව. ඇත්ත වශයෙන්ම 'බහිද්ධා' 'අනුන්' - කියල දෙයක් තියෙනව. ඔය විදියට හිතෙනව. නමුත් ඊළඟ මනසිකාරයෙන් 'අජ්ඣතත බහිද්ධා' කියල මේ දෙකම සමහන් කරල, ඇදල, - අර ගොනුන් දෙන්න වගේ - මේ ඇදල පෙන්නුම් කරන්නේ කුමක්ද? මේ දෙකම දෘෂ්ටි ග්‍රාහයෙන් ගතයුතු දේවල් නොවෙයි. මේව එකකට එකක් සම්බන්ධ දේවල්. දන් අපි ටිකකට කල්පනා කර බලමු. අජ්ඣතතයේ ඇත සීමාව බහිද්ධාවේ මෑත සීමාවයි. බහිද්ධාවේ ඇත සීමාව අජ්ඣතතයේ මෑත සීමාවයි. 'අජ්ඣතත' කියන එක නියම විදියට පරිවර්තනය කළොත් 'ඇතුළත' කියන අදහසයි. 'බහිද්ධා' කියන එක නියම විදියට පරිවර්තනය කළොත් 'පිටත'. මෙතන ඇතුළතත් පිටතත් පිලිබඳව ද්වයනිශ්‍රිත බවක් තියෙන්නේ. ඒ ප්‍රශ්නයයි මෙතන තියෙන්නේ. 'අජ්ඣතතික' කියල කියන කොට කෙනෙක් හිතන්න පුළුවන් මේක උපාදිතක වශයෙන් ශරීරයට සම්බන්ධ දේවල් කියල. බොහොම දෙනෙකුට දන් ඔය කෘත්‍රීම ශරීරාංග ඇතුළතට එකතුකර ගන්නාම ඒකත් අජ්ඣතතික වෙනව. අන්ත ඒක නිසා තමයි මෙතන අජ්ඣතතික කියන එකේ ඊටත් වඩා - තමාගේ කියනවටත් වඩා - එක්තරා ගැඹුරකට යන අදහසක් තියෙන්නේ. එතකොට, කොයි හැටි හෝ වේවා, අජ්ඣතතයේ ඇත සීමාව බහිද්ධාවේ මෑත සීමාවයි. 'තමාගේ' කියල යම්කිසි ප්‍රමාණයක් වෙන් කරල ගන්නව නම්, ඒ සීමාවේ එහා කොතේ තියෙන්නේ - ඒ කඩුල්ල ළඟ තියෙන්නේ - අන්ත 'බහිද්ධාව'. ඊළඟට බහිද්ධාවේ ඇත සීමාව, බහිද්ධාවේ පැත්තෙන් බලන කොට ඒක මෙහා පැත්තේ වැට, මායිම, මේ 'අජ්ඣතත'යයි. ඔය දෙක ඇඳුත්තක්. ඔය දෙක එකකට එකක් සම්බන්ධයි. එතකොට මෙයින් පෙන්නුම් කෙරෙන්නේ මේ දෙක එකිනෙකට විරුද්ධ දෙකක් නොවෙයි කියන එකයි. ඒක නිසා තමයි මේ දෙකම 'අජ්ඣතතබහිද්ධා' වශයෙන් සැළකීමේදී අර දෘෂ්ටිග්‍රාහය ඉවත් වෙන්නේ. හේද සමහන් වන ස්වභාවයක් මෙතන තියෙනව, දෘෂ්ටිග්‍රාහය වළක්වන විධියේ. ඒකෙන් තමයි අනිශ්‍රිතබව ඇතිවෙන්නේ.

මේ අජකධනකයන් බහිද්ධාවත් කියන දෙක ඇත්ත වශයෙන්ම අසල්වාසීන්. ඇතුළතත් පිටතත් කියල කියන්නෙ අසල්වාසී සංකල්ප දෙකක්. ඒ වගේමයි අර 'සමුදයවය' ගැන ප්‍රකාශ කරපු එකත්. 'සමුදයවයධමමානුපසසී වා කායසමිං විහරති'. ඒක කලින්ම අර කවවාන ගොතක සුත්‍රයෙහුත් තරමක් දුරට හෙළි උනා. දැන් ඒකට අපි නිදසුනක් ගත්තොත් - 'සමුදය'. 'උදය' කියන වචනය එතන තියෙනව. 'අප්ඵගම' කියන එකත් බොහෝවිට යෙදෙනව ඒකට විරුද්ධ වචනය හැටියට, 'උදයප්ඵගාමිනී පඤ්ඤා' ආදී වශයෙන්. 'උදය' - 'අප්ඵගම' කියන වචන දෙක නිතර යෙදෙනව. මේක එදිනෙදා ජීවිතයෙන් ගත්තු වචන දෙකක් හැටියට සලකන්න පුළුවන්. 'උදය' කියල කියන්නෙ හිරු උදාව 'අප්ඵගම' කියල කියන්නෙ හිරු බැසීම. අපි ඒකම නිදසුනක් වශයෙන් ගත්තොත්, උදය කාලයේ ඇත සීමාව සවස් කාලයේ මැන සීමාවයි. සවස් කාලයේ ඇත සීමාව උදය කාලයේ මැන සීමාවයි. එතනත් පෙනෙනව අර විධියෙ අසල්වාසී බවක්. උදය - අප්ඵගම. 'සමුදය - වය' කියන ඒ දෙකේ අසල්වාසී බව තේරුම් අරගෙන, ඒව එකිනෙකට ඉදපසවටයතාවෙන් බැඳුන දේවල් බව කල්පනා කරල, ඒ දෙකම එකට අල්ලල 'සමුදයවයධමමානුපසසී වා කායසමිං විහරති'. කයෙහි හට ගැනීමත් නිරුද්ධවීමත් යන මේ දෙකම විනිවිද දකිමින් - මේ දෙකම එකට අල්ලල ගන්න කොට - ඒක විනිවිද දකින විධියෙ විදහිතාවක්. ඒ විධියට බැලීමෙන් වෙන්නෙ මොකක්ද? එහි ප්‍රතිඵලය, එහි අග්‍රඵලය, තමයි ඊළඟට කියැවෙන්නෙ: අප්ඵ කායොති වා පනසස සති පච්චපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමනකාය පතිසසති මනකාය'. අර 'කය' කියන එකවත් දැඩිව ගන්නෙ නෑ ඒ අවසාවාව. 'අප්ඵ කායොති වා පනසස සති පච්චපට්ඨිතා හොති' - ඔහු වෙත, ඒ යෝගාවචරයා වෙත, 'කයක් ඇත' කියන සිහිය පවා එළඹ සිටින්නෙ කුමකටද? හුදෙක් - 'යාවදෙව' කියන වචනය තියෙනව - 'හුදෙක් මතුමත්තෙහි ඤාණය වැඩිමත් සතිය පිහිටුවා ගැනීමත් සඳහා පමණයි, 'ඔහු කයක් ඇත' කියල කල්පනා කරන්නෙ. ඒ දර්ශනයේ අග්‍රඵලය තමයි ඊළඟට අවසාන වාක්‍යයෙන් දක්වෙන්නෙ. 'අනිසසිතො ච විහරති න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති' ඒ නිසාම ඔහු නිශ්‍රය වශයෙන් කිසිවකට හේත්තු වෙන්නෙ නැහැ. කිසිවක් අල්ල ගන්නෙ නැහැ. කිසිවක් දැඩිව ඇසුරු කරන්නෙ නැහැ. 'න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති' - ලොව කිසිවක්ම අල්ලාගන්නෙ නැහැ.

සතිපට්ඨාන සුත්‍රයේ කායානුපසසනාව පිළිබඳව පමණක් නොවෙයි, වෙදනානුපසසනාව, චිත්තානුපසසනාව, ධම්මානුපසසනාව පිළිබඳවත් මේ විධියටම දක්වෙනව ඒ එකක්වත් - එක සතිපට්ඨාන අරමුණක්වත් - දැඩිව ගන්නෙ නෑ. ඒවායේ හට ගැනීම්, නැතිවීම් ස්වභාවය බලනව. මෙයින් අපට පෙනෙන්නෙ මේ සතිපට්ඨාන සුත්‍රයේ තිබෙන්නෙ සංකල්ප සමූහයක්. මේ සංකල්ප සමූහයම සතියත් ඤාණයත් මතුමත්තෙහි වඩා ගැනීම සඳහා යොදාගන්න එක්තරා පලංචියක් පමණක් බවයි. ධර්මය පිළිබඳව බුදුපියාණන් වහන්සේ බොහෝවිට දක්වනව පහුරේ උපමාව. 'නිත්ථරණප්ඵය නො ගහණප්ඵය'¹³ එතරවීම සඳහායි, අල්ලා ගැනීම

සඳහා නොවෙයි. ඒ වගේම දැන් මෙතනත් පෙන්නුම් කරන්නේ මේව පලංචි ගොඩක් වගෙයි, හරියට. මේ ඔක්කොම සංකල්ප පලංචි. මේ පලංචි වලින් තමයි සතිය, ඤාණය ගොඩ නගා ගන්නේ. මෙන්න මේ ගැඹුරු දර්ශනය - සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ තියෙන මේ දර්ශනය - ගැන අවබෝධය නැති නිසාදෝ බොහෝවිට බෞද්ධ දර්ශන සම්ප්‍රදායවල මේ සංකල්ප දෘෂ්ටි ග්‍රාහයෙන් ගන්න යොමුවුනා බොහෝ දෙනෙක්. ඒ දෘෂ්ටි ග්‍රාහයෙන් ගැනීම හරියට අර පලංචි දැඩිව අල්ලාගෙන එහි පදිංචිවීමට තැත්කිරීම වගෙයි. ඔන්න ඔය විදියට 'නිසසය' කියන වචනයේ ඇති වැදගත්කම මේ සතිපට්ඨාන සූත්‍රය අනුවත් අපට තේරුම් ගන්න පුළුවනි.

අබෝලිපි

1. ද්වියතානුපසායනා සු.සු.නි. 232 පිට (බු.ජ.25) (32 පිටුව බලන්න)
2. මහා තණ්හාසංඛය සු.ම.නි. I 602 පිට (බු.ජ.10)
3. අං. නි. තික නිපාත, 394 පිට (බු.ජ.18)
4. සෙලා. සු. සං. නි. I 244 පිට (බු.ජ.13)
5. සු. නි. 64 පිට (බු.ජ.25)
6. ම. නි. III 542 පිට: උදා. පාටලිගාමීය වග්ග, 4 සුක්ක.
7. සං. නි VI 702 පිට (බු.ජ.16)
8. සං. නි II 28 පිට (බු.ජ.14)
9. ලොක. සු. දෙවතා සං, සං. නි. I 76 පිට (බු.ජ.13)
10. සං. නි IV 184 පිට (බු.ජ.16)
11. සං. නි II 40 පිට (බු.ජ.14)
12. මව්ජරිය කොසිය වත්තුව: ධ. අ. I 178 පිට (හේ. මු.)
13. අලගදුපම සු. ම. නි. I 338 පිට (බු.ජ.10)

5 වන දේශනය

5 වන දේශනය

"නමෝ තසං භගවතො අරහතො සමමා සමබුද්ධස්ස"

"එතං සන්තං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාර සමථො සබ්බපට්ඨපට්ඨිකස්සගො තණ්හකකයො, විරාගො නිරොධො නිබ්බානං"

'මෙය ශාන්තය, මෙය ප්‍රණීතය. එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන් අතහැර දැමීම, තණ්හාව ක්ෂයකිරීම, නොඇල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම්වූ නිබ්බානය.'

අතිපුද්ගලීය මහෝපාධ්‍යාය මාහිමීපාණන්වහන්සේ ප්‍රධාන ගරුතර යෝගාවචර මහා සංඝරත්නයෙන් අවසරයයි. 'නිබ්බාන' යන මාතෘකාව යටතේ පවත්වනු ලබන දේශනාමාලාවේ පස්වන දේශනයයි මේ.

සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ අරමුණු සතර - කාය, වේදනා, චිත්ත, ධම්ම, කියන ඒ සතිපට්ඨාන අරමුණු සතර - පිළිබඳව එක්තරා විශේෂ මනසිකාර විධියක් ගැන අපි පසුගිය දේශනාවේ අවසාන හරියෙදි තරමක් දුරට විග්‍රහ කළා. බුදුපියාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරල තිබෙන එක්තරා මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් ඒ විවරණය මගින් සමහරවිට එලිවෙන්න ඇති. ඒ කියන්නේ 'අතිසසිතොව විහරති න ච කිංඤ්ච ලොකෙ උපාදියති 'නොඇලුනෙක්ව වාසය කරයි. ලොව කිසිවක් අල්ලා නොගනියි' කියන ඒ පරමාර්ථය - ඒ ඉලක්කය - ඇතිව, සතිපට්ඨාන භාවනාවට පාවිච්චි කරන ඒ අරමුණු සංකල්ප, ප්‍රඥප්ති ආදිය දෘෂ්ටි ග්‍රාහයකින් තොරව පාවිච්චි කරන එක්තරා ක්‍රමයක් සතිපට්ඨාන සූත්‍රය පුරාම දක්වෙන ජේදවලින් හෙළිවන බව අපි ප්‍රකාශ කළා. විශේෂයෙන්ම අපි ඒකට උපමාවක් වශයෙන් දක්වුවේ ඒ සංකල්ප පලංචිවලින්, සතියත්, ඤාණයත් නමැති ගොඩනැගිල්ලක් සාදාගන්නව වගේ වැඩක්ය එනන, කියල. එතකොට මෙතන මේ පලංචි ගැන කථාකරනකොට අපට ආකල්ප දෙකක් සිහියට නැගෙනව. පලංචි දඩ්ව අල්ලාගෙන ඒ පලංචිවල පදිංචිවීමේ ආකල්පයත්, පලංචිවලින් නියමාකාරයට ගොඩනැගිල්ලක් තනාගැනීමේ පරමාර්ථයත් කියන ඒ කාරණ දෙක. මේක ගැන තවදුරටත් අපි විස්තර කළොත් වචන දෙකක් ඉදිරියට ගන්න පුළුවනි - පරාමර්ථශාසත්, සම්මර්ථශාසත් කියල. මේ පරාමර්ථශා, සම්මර්ථශා කියන වචන දෙක උපමාවක් ආශ්‍රයෙන්ම තේරුම්ගන්න එක වඩාත් හොඳ නිසා, අපේ යෝගාවචර ජීවිතයට නිතර උපකාරවන උපකරණයක් වන මේ දැලිපිහිය උපමාවක් හැටියට ගනිමු. දැලිපිහිය මුවහත් කිරීමේ එක්තරා ක්‍රමයක් තිබෙනව. මේ දැලිපිහිය මුවහත් කරන්න ඕන උනාම මීටමොලවල

දැලිපිහිය අමෝරාගෙන කරගලේ ඒක ඇතිල්ලුවොත් තිබෙන මුවහතක් මොට්ටවෙලා යනව. අන්ත ඒක පරාමර්ශනය වගේ වැඩක්. ඒ වෙනුවට කරන්න තියෙන්නෙ මොකක්ද? සමමර්ශනය වගේ වැඩකුයි කරන්න තියෙන්නෙ. මේ දැලිපිහිය මදින එක්තරා ක්‍රමයක් තියෙනව. දැලිපිහිය අල්ලගන්නෙත්, හරියට නිකං වීසිකරන්න ලැස්තිවෙලා වගේ. ඕනෑ වෙලාවක අතහරන්න පුළුවන් වගේ. බුරුලට අල්ලගන්නෙ. නමුත් සතියෙන්. ඒ වගේම මැණික් කටුවත් දැඩිව තබාගන්නේ නෑ. අතත් ලිහිල් කරගන්නව. සුබනමාස කරගන්නව, ඕන හැටියට නවන්න පුළුවන් විදියට. එහෙම ලැස්ති කරගෙන තමයි අර දැලිපිහිය කරගලේ - ඉහලට, ඉහලට ඉහලට, ඊළඟට පහලට, පහලට පහලට, ඊළඟට ඉහලට පහලට, ඉහලට පහලට, කියල ඒ විදියටත් මදිනව. අර කලින් නොමැදුන පැතිත් හොඳට මැදිල එන්න. අන්ත ඒ විදියටම තමයි මේ විදර්ශනා ප්‍රඥාව කියන ඒ දැලිපිහියත්, සතිපට්ඨාන සූත්‍රය නමැති කරගලේ පිරිමැදල - මැදල - මුවහත්කරගන්නෙ. 'අජ්ඣතං අජ්ඣතං අජ්ඣතං, - බහිද්ධා බහිද්ධා බහිද්ධා' අජ්ඣතක බහිද්ධා' 'අජ්ඣතක බහිද්ධා'. ඒ වගේම 'සමුදය, සමුදය, සමුදය' - 'වය, වය, වය,' සමුදයවය සමුදයවය'. ඔන්න ඔය විදියට අපට ඒ කාරණය අනුව පෙන්නුම් කරන්න පුළුවනි බුදුරජාණන්වහන්සේ මෙතන මතුකරල දුන්නෙ සමමඝීනයයි. මේ ප්‍රඥප්ති සංකල්ප වලින් ප්‍රයෝජන ගන්න වෙනව නිවන සඳහා. නමුත් ඒව ප්‍රයෝජනයට ගන්නෙ සතියත් ඤාණයත් ගොඩනැගීමේ ඒ පරමාර්ථය සඳහාම පමණයි. ඒ වැඩේ කලාට පස්සෙ ඒවා ඉවත් කරන්න පුළුවන්. ඒව හිතට කරදරයක් වන්නෙ නැහැ. අන්ත එබඳු තත්වයක් තමයි අර, 'අතිසසිතොව විහරති - න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති' කියල එයින් පෙන්නුම් කළේ.

මේ කාරණයම අපට බුදුපියාණන්වහන්සේ තවත් විශේෂ සූත්‍රයක දක්වල තිබෙනව. සංයුත්තනිකායෙ සතිපට්ඨාන සංයුත්තය කියල වෙනම කොටසක් තියෙනව. ඒකෙ එක්තරා සූත්‍රයක් තියෙනව 'සමුදය' නමින් - 'සමුදය සූත්‍රය' ඒ සූත්‍රයේදී බුදුපියාණන්වහන්සේ සතරසතිපට්ඨානයෙහිම සමුදයත්, අත්ඵලයත් ප්‍රකාශ කොට වදාළ. 'වතුන්තං භික්ඛවෙ සතිපට්ඨානානං සමුදයඤ්ච අත්ඵලමඤ්ච දෙසිසාසාමි' කියල ආරම්භ කරල 'කො ච භික්ඛවෙ කායසු සමුදයො ආහාර සමුදයා කායසු සමුදයො ආහාර නිරොධා කායසු අත්ඵලමො' - ඒ වගේම 'ඵසු සමුදයා වෙදනානං සමුදයො ඵසු නිරොධා වෙදනානං අත්ඵලමො', නාමරූප සමුදයා චිත්තසු සමුදයො නාමරූප නිරොධා චිත්තසු අත්ඵලමො, මනසිකාර සමුදයා ධම්මානං සමුදයො මනසිකාර නිරොධා ධම්මානං අත්ඵලමො"¹¹ කියල. ඒකත් වටිනා සූත්‍රයක්. සිහියට ගතයුතු එකක්. මක්නිසාද? මෙතෙන්දී බුදුපියාණන්වහන්සේ ඒ සතරසතිපට්ඨාන අරමුණු වල සමුදයත් නිරෝධයත්, එහෙම නැත්නම් සමුදයත් අත්ඵලමයත් ප්‍රකාශ කොට වදාළ, මේ කයෙහි සමුදය හැටියට එතන 'ආහාර' කියල යොදල තියෙනව. අපි දන්නව ධම්මයේ 'ආහාර' කියල යොදනකොට සාමාන්‍ය ලෝකයේ ආහාර කියන ප්‍රඥප්තියට වඩා පුළුල් අර්ථයක්. සාමාන්‍යයෙන්

කබලිංකාර ආහාර නමින් හැදින්වෙන සාමාන්‍ය ආහාරය පමණක් නොවෙයි. එසහ, මනෝසංකෘතනා, විඤ්ඤාණ කියන ඒවත් ඇතුළත් වෙනව ගැඹුරු අර්ථයකින් ගත්කාම, අර කය පිළිබඳව සිතිවිල්ල පවා - ඒකට මුල් වෙන්නේ මේ කාරණ හතරයි. ඒක නිසා ආහාර සමුදය 'එකකොට ආහාර සමුදයෙන් කය ඇතිවෙනව. ආහාර නිරෝධයෙන් කය නැතිවෙනව කියන එකයි. ඒ වගේම තමයි වේදනාවත්. වේදනාවට සහගීය සමුදය බව අපි කවුරුත් දන්නව. ඒ වගේම මෙතන විශේෂයි. සමහරවිට අර නාමරූප ගැන තියෙන නොයෙකුත් විදියේ අදහස් නිසා, එකපාරටම අර්ථය පැහැදිලි නොවන්නක් ඉඩ තියෙනව. චිත්තයට සිතට හේතුව හැටියට දක්වල තියෙන්නේ 'නාමරූප' - 'නාමරූපය නිසා සිත ඇතිවෙනව නාමරූප නිරෝධයෙන් සිත නැතිවෙනව කියන එක. ඊළඟට 'මනසිකාර සමුදයා ධම්මානා සමුදයො - ඒකත් මතක තබාගතයුතු කාරණයක් වෙනව. මෙතන මේ ධම්මානුපසස්සනාවේ කියැවෙන ධම්ම සියල්ලම - මනසට අරමුණු වන දේවල් හැටියට අරගෙන ඒවා අරමුණු වන්නේ අරමුණු කිරීමෙන්. 'මනසිකාර' - මෙනෙහිකිරීම නිසයි ඒවා අරමුණු වෙන්නේ. මෙනෙහි නොකිරීමෙන් ඒව නැතිවෙලා යනව. ඔන්න ඔය විදියට මතක් කරල දෙන්නෙත් මේ සංකල්ප සමුහය, ප්‍රඥප්ති සමුහය, යම්කිසි විශේෂ කෘත්‍යයක් සඳහා - නිවන් කෘත්‍යය සඳහා - ගන්නව මිසක් උපාදාන වශයෙන් දෘෂ්ටිග්‍රාහයෙන් ගතයුතු දෙයක් මෙතන කොහෙත්ම නෑ කියන එකයි. එකකොට මේ ඉලක්කය අනුව යම්කිසි යෝගාවචරයෙක් කටයුතු කරනව නම් ඒ සුත්‍රයෙන් පොරොන්දු වෙන ආකාරයටම 'අනිසස්ස' 'අනුපාදාන' මනසක් ඇතිකරගන්න පුළුවනි. 'නොඇළුනු, නොඑල්බගත්',

මෙතන තියෙන පුදුම අන්දමේ කාරණය තමයි - බුදුපියාණන් වහන්සේගේ ධර්මයේ - දැන් ආරම්භ කියන වචනයේ ව්‍යාර්ථය මොකක්ද? ආරම්භණ, ආලම්බන කියන්නේ එල්බගන්නව කියන අදහසයි වාච්ඡාර්ථය වශයෙන් තිබෙන්නේ. යමක එල්බගන්නවනම් ඒකට ආරම්භණය කියල කියනව. නමුත් බුදුපියාණන්වහන්සේ මෙතන දක්වන විනිවිද යන විදහිනා ප්‍රඥා ක්‍රමය නිසා, මේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව නිසා, අරමුණෙහි අර එල්බගෙන යන ඒ ගතිය පවා, ඉවත්කරල ඒකත් විනිවිද යනව. එල්බගන්නා ගතිය ආලම්බන කියන වචනයෙහි අර්ථය වශයෙන් තිබුනත්, මෙතන අරමුණ පවා සමතික්‍රමණය කරනව. ඉහලම අර්ථයෙන් සමතික්‍රමණය කිරීමත් සාමාන්‍යයෙන් ඉක්මවා යනව කියනකොට වගේ ඒක පස්සට දාල යන එකක් නොවෙයි. මේක විනිවිද යෑමක්. විනිවිද යාමෙන්ම සමතික්‍රමණය කරන ක්‍රමයක් මෙතන පෙන්නුම්කරන බව ජේනව.

එකකොට ඒ විධියට අපට මේ 'අනිසයිත' 'අනුපාදාන' කියන මේ වචන ඉතාමත්ම විශේෂයි. ඒවා පිළිබඳව තව සුත්‍ර රාශියකම ඉතාමත්ම වටිනා කාරණා සඳහන් වෙලා තියෙනව. විශේෂයෙන්ම සුත්‍රනිපාතයේ ද්වයතානු පසස්තා සුත්‍රයේ² ඉතාමත්ම වටිනා ගාථා දෙකක් සඳහන් වෙනව.

**'අනිසයිතො න වලති - නිසයිතොව උපාදියං
ඉත්භාවක්ඛඤ්ඤාභාවං - සංසාරං නාතිවත්තති
එතමාදීනවං කදන්වා - නියසයෙසු මභඛගයං
අනිසයිතො අනුපාදානො - සතො හිකුඤ්ඤ පරිබබ්ඤේ**

කියල 'අනිසයිතො න වලති' - 'නොඇලුනු තැනැත්තේ' 'නොසැලෙයි' නිසයිතොව උපාදියං ඉත්භාවක්ඛඤ්ඤාභාවං, සංසාරං නාතිවත්තති' - යමක ඇලුනු තැනැත්තේ, දෘෂ්ටි ආදියෙහි ඇලුනු තැනැත්තේ, 'උපාදියං' දැඩිව අල්වා ගන්නේ, 'ඉත්භාවක්ඛඤ්ඤාභාවං සංසාරං නාතිවත්තති:-

'ඉත්භාව, අක්ඛඤ්ඤාභාව' කියන මේ විදියේ ස්වභාවය ඇති - අපි ඒකට යොදාගන්නා වචන 'මෙසේ බවක්' 'අන්සේ බවක්' කියන එකයි. ඒ ඇදුණු පද දෙකයි. 'මෙසේ බවක්' 'අන්සේ බවක්' කියන මේ දෙක අතර කරකැවීම වන සංසාරය ඉක්මවන්නේ නැත. අර විධියේ තත්ත්වයක් නම් 'එතං ආදීනවං කදන්වා නියසයෙසු මභඛගයං' මේ හේතුව වන, එහෙම නැත්නම් අල්ලාගන්නා දේවල් පිළිබඳව දැඩිව දෘෂ්ටි ආදිය ගැනීම පිළිබඳවයි, මෙතන විශේෂයෙන්ම කියන්නේ. මේ නිශ්‍රයයන් පිළිබඳව මහත් භයක් ඇතැයි කියන මේ කාරණය, මේ ආදීනවය දැනගෙන අනිසයිතො අනුපාදානො - සතො හිකුඤ්ඤ පරිබබ්ඤේ' - ඒ නිශ්‍රය උපාදාන වලින් තොරව හිකුළුව සනිමත්ව හැසිරෙන්නේය. තම තමන්ගේ කටයුතු කරන්නේය. කියන එකයි. මෙයින් අපට විශේෂයෙන් මතක් කරගන්න පුළුවන්වෙනව. රහතත්වහන්සේගේ මනස කොයි විදියේ තත්ත්වයකද කියල. යන්තම් ඡායාවක් වශයෙන් තේරුම් ගන්න පුළුවන් වෙනව. ලෝකයාගේ මනස, සිත, අවුරාගෙන සිටින සාපේක්ෂක ඇදුණු සංකල්ප වලින් සම්පූර්ණයෙන්ම විමුක්තයි, රහතත් වහන්සේගේ සිත. මෙන්න මේ කාරණය පෙන්නුම් කරන යම් යම් සුත්‍ර දේශනා තිබෙනව. ඒවා බැලූ බැලීමට ප්‍රභේදිකා වගෙයි. සුත්‍ර නිපාතයේ විශේෂයෙන්ම අධ්‍යක්ෂ පාරායණවගන ඉතාම ගැඹුරු ගාථාධර්ම සඳහන් වන කොටස. අධ්‍යක්ෂ වගගයේ නිතරම වගේ හමුවෙනව බැලූබැල්මට එකකට එකක් පටහැනි පරස්පර විරෝධී වගේ පද යුගල. රහතත් වහන්සේ පිළිබඳව කියවෙනව. 'නාදෙති න නිරසස්සති'³ අල්ලගන්නේ නැහැ. අනභරන්නේ නැහැ. 'අත්තං නිරත්තං න හි තසස්ස අපථි' අත්තං කියන්නේ එතන 'ආදාත්ත' කියන එකයි. අල්ලගන්නා කියන එකයි. 'ආත්ම' කියන එක නොවෙයි. ඒවගේම 'නිරත්ත' කියල කියන්නේ 'නිරසස්ස' අනභරනලද කියන එකයි. 'අත්තං නිරත්තං න හි තසස්ස අපථි:- රහතත්වහන්සේ අල්ලගන්නා දේකුත් නැහැ. අනභරුය දේකුත් නැහැ. ඔය විදියට හුඞ්කක් පද සඳහන් වෙනව - න රාග රාගී - න විරාග රත්තො⁴ රාගයට ඇලුනෙත් නැහැ. විරාගයට ඇලුනෙත් නැහැ. 'න හි සො රජ්ජති - නො විරජ්ජති'⁵ ඇලෙන්නේ නැහැ නොඇලෙන්නේ නැහැ. මේ පද

යොදල නියෙන්නෙ මක්නිසාද කියන එක තේරුම් ගැනීමටයි අපි මේ 'නිසාය' කියන පද එහෙම ඉදිරියට අරගෙන මේවා ගැන මේ තරම් විවරණයක් කළේ. ඒවා නොතේරීම නිසාදෝ සමහරවිට මෙබඳු සූත්‍ර දේශනාවල වටිනා ගැඹුරු අභි යටපත්වෙනව විතරක් නොවෙයි. එබඳු සූත්‍රවල පාඨාන්තර පිළිබඳව පවා යම් යම් කිලිටිවීම් ඇතිවෙනව, සමහරවිට ඒවා ප්‍රභේදිකා විදියට පෙනෙන නිසා. නමුත් මේවායේ මේ ගැඹුරු අභිය සමහර සූත්‍ර දේශනාවල පුදුම අන්දමට සඳහන් වෙලා තිබෙන බව අපට ජ්‍යෙෂ්ඨ. එක නිදසුනක් තියෙනව බැක සංයුක්තයේ බජ් ජනීය සූත්‍රයේ. රහතන් වහන්සේ පිළිබඳවයි එතනත් කියැවෙන්නේ.

**අයං චූළවති භික්ඛවෙ භික්ඛු තෙව ආචිනාති න අපචිනාති,
 අපචිනිතා ධීතො තෙව පජහති න උපාදියති. පජහිතා ධීතො තෙව
 විසෙතෙති න උසොතෙති. විසෙතෙතා ධීතො තෙව විදුපෙති න
 සඤ්ඤපෙති'**

පාළි භාෂාව නොතේරෙන කෙනෙකුට උනත් මෙනත මොකක් දෝ අමුත්තක් ප්‍රභේදිකා ස්වරූපයක් තිබෙන බව ජ්‍යෙෂ්ඨ උච්චාරණයෙන් පවා. මෙනත කියන්නේ මේ රහතන්වහන්සේ - 'අයං චූළවති භික්ඛවෙ භික්ඛු'. මහණෙනි මෙබඳු වූ භික්ඛුවක් පිළිබඳව මෙහෙමයි කියන්න වෙන්නේ. 'නෙව ආචිනාති න අපචිනාති. මේවට වචන සොයා ගැනීමත් පහසු නෑ. ඒ තරමට විශේෂ ගැඹුරු අභි තියෙනව මේ වචනවල. 'නෙව ආචිනාති න අපචිනාති' - අපට සමහර විට කියන්න පුළුවන් මේ භික්ඛුව උස් කරන්නේ නැහැ. අස්කරන්නේ නැහැ. ඊළඟට කියනව අපචිනිතා ධීතො තෙව පජහති න උපාදියති' - 'අස්කරල සිටියේ' - මේ කියන්නේ රූප, වේදනා, සංකාර, විකාර, විකාරාණ, කියන පංචසානතක පිළිබඳවයි, ඒව අනභරපු බව ප්‍රකාශ කරල ඉවරවෙලයි මේ ටික කියන්නේ - එතකොට මේ භික්ඛුව අර විදියට අස්කර සිටියේ 'නෙව පජහති න උපාදියති' අනභරන්නේ නැහැ අල්ලන්නේ නැහැ. ඊ ළඟට කියනව 'පජහිතා ධීතො' අනභර සිටියේ. අනභරීම සම්පූර්ණයි. ඒක නිසා 'නෙව විසෙතෙති න උසොතෙති' - මේ වචන දෙකක් විශේෂ අභියක් තියෙනව. සේනා සංවිධානය කිරීමත්, සේනා විසුරුවා හැරීමත් කියන එක වගේ, එතන අදහස අපට කියන්න පුළුවන්. විසුරුවාහරන්නේ නැහැ. එකතු කරන්නේ නැහැ කියල. ඊළඟට කියනව 'විසෙනිතා ධීතො තෙව විදුපෙති න සඤ්ඤපෙති' - අර විදියට විසුරුවා සිටියේ 'නෙව විදුපෙති' විදුපෙති කියල කියන්නේ පිඹ හරිනව. සමහර වෙලාවට කියනව 'විදුපයං තිට්ඨති මාරසෙනා' කියල. මාරසේනාව පිඹහරනව කියලත්. සමහර වෙලාවට යොදනව. මෙනත මේ පිඹහරනව කියන අභියයි. 'නෙව විදුපෙති න සඤ්ඤපෙති' පිඹහරන්නේ නැහැ දල්වන්නේ නැහැ. 'සඤ්ඤපෙති' කියන එකට දුම්ගස්සනව. දල්වනව කියන අර්ථය ගන්න පුළුවන්. මේ විදියට බුදුපියාණන්වහන්සේ මේ පදමාලාව යොදල තියෙන්නේ රහතන්වහන්සේ අර කියාපු ඇඳුණු සංකල්ප වලින් මිදුන බව පෙන්වුම් කිරීමටයි.

ඒ වාගේම වෙනකක් තබා අපි නිතර පාවිච්චිකරන ධම්මපදයේ පවා බ්‍රාහ්මණවග්ගයේ කියෙනව ඒ විදියේම ගාථාවක්.

**'යසස පාරං අපාරං වා - පාරාපාරං න විජ්ජති
චිතඤ්ඤං විසංයුතතං - තමහං බුද්ධි බ්‍රාහ්මණං'**

රහතන්වහන්සේ පිළිබඳව සඳහන් වෙනව - 'බ්‍රාහ්මණ කියල කියන්නෙ එතන රහතන්වහන්සේ පිළිබඳවයි. 'යසස පාරං අපාරංවා පාරාපාරං න විජ්ජති' - යමෙකුට එතෙරක් හෝ මෙතෙරක් හෝ එතෙර මෙතෙර දෙකම හෝ නැද්ද 'චිතඤ්ඤං විසංයුතතං' - පහවූ ශෝකය ඇති විසංයෝග වූ ඒ කියන්නේ බැඳීම් වලින් මිදුන - ඔහුට මම බ්‍රාහ්මණ යයි කියමි'. කියන එකයි. මෙතනත් තියෙනව අර විදියට 'එතෙරත් නැහැ මෙතෙරත් නැහැ ඒ දෙකමත් නැහැ' කියල. මේක සමහර විට ගැටළුවක් වෙන්න පුළුවන්. රහතන්වහන්සේ පිළිබඳව අපි කල්පනා කරන්නෙ සංසාර සාගරයෙන් එතරවෙලා එතර ගිහිල්ලා ඉන්න හැටියට වගේ. නමුත් මෙතන මේ දක්වල තියෙන්නෙ ගැටලු විදියෙ සවරූපයකින්. ඔය විදියෙම ඉතාමත්ම වටිනා සූත්‍රයක් තියෙනව සූත්‍රනිපාතයෙ මුල්ම සූත්‍රය - උරග සූත්‍රය. මේ උරග සූත්‍රය මහ පුදුම සූත්‍රයක්. මේ සූත්‍රයේ ගාථා දහහතේම අගපද දෙක එකමයි. දැන් අර සමහර සංගීතාදියෙ තියෙන්නෙ ධ්‍රැව පදය කියල නොවෙනස්ව යෙදෙන පද තියෙන්නෙ. ඒ වගේම මේ සූත්‍රය පුරාම එකම පදදෙකක් ඒ ගාථා දහහතේම දකින්න ලැබෙනව. මෙතවද ඒ පද දෙක. 'සො හික්ඛු ජහාති ඔරපාරං - උරගො ජිණ්ණම්ච තවං පුරාණං' ඒ හික්ඛු - මේ රහතන්වහන්සේ පිළිබඳවයි කියන්නෙ - ඒ හික්ඛු එතරත් අතහරිනව. මෙතරත් අතහරිනව, කොහොමද උපමාව දක්වන්නෙ. 'උරගො ජිණ්ණම්ච තවං පුරාණං' හරියට සර්පයෙක් තමාගේ දිරාගිය හැව අතහරින්න වගේ. මෙතන මේ හැව පිළිබඳ උපමාව ඉතාමත්ම විශේෂයි. මේකට නිදර්ශිත වශයෙන් ඔන්න එක ගාථාවක් ගත්තොත් -

**'යො නාජකටගමා හවෙසු සාරං - විවිතං පුප්ඵච උදුමබරෙසු
සො හික්ඛු ජහාති ඔරපාරං - උරගො ජිණ්ණම්ච තවං පුරාණං'**

යම්කිසි හික්ඛු එක හවයෙහි සාරයක් නොදකිනව නම්, දිඹුල් රුකක මල් සොයා ගෙන ගිහිල්ල එක නොලැබුනා වගේ, අන්න ඒ හික්ඛු සර්පයෙක් හැව අතහරින්න වගේ මෙතෙරත් එතෙරත්, අතහරිනව කියල. ඒ විදියට හැම ගාථාවෙන්ම කියැවෙන්නෙ රහතන්වහන්සේ පිළිබඳවයි. රහතන්වහන්සේ හවය පිළිබඳ රාග ආදි ඇල්ම අතහැරිය. මේ හවයෙම කොටසක් වන ලෝකවාචනාරයේ තියෙන අර ඇඳුණු පදවලින් මිදිලයි කියන එකයි මෙතන කියන්නෙ. දැන් එකකොට රහතන් වහන්සේ ලෝකවාචනාරය දිහා බලන්නෙ සර්පයෙක් තමා අතහැරපු හැව දිහා බලන්නා වගේ. සමහර වේලාවට අපට දකින්න ලැබෙනව සර්පයින්ගේ ඇහේ හැව ඩිංගක් දවටිලා තියෙනව. සමහරවිට අපට හිතෙන්න පුළුවන් මේ සර්පයා හැවක් අරගෙන යනව කියල. අන්න ඒ විදියට තමයි මේ රහතන්වහන්සේලත්. සලපාදිසෙස නිබ්බානධාතු කියල වචනයක් තියෙනව. ඒ වචනය අනුව බලල සමහර කෙනෙක් හිතන්න පුළුවන් මේ රහතන්වහන්සේලාගේ උපාදානය ඉවර නැහැ. තව ඩිංගක් ඉතිරිවෙලා

කියෙනව කියල. 'සඋපාදිසෙස පරිනිබ්බානධාතු' කියල සඳහන් වෙනව රහතන්වහන්සේ තමන්ගේ විමුක්තිය ලැබුවටත් පස්සෙ නිවන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරගත්තටත් පස්සෙ, ලෝකයේ ජීවත් වන අතර ඒ පඤ්චන්ද්‍රියයන්ගෙන් බාහිර අරමුණු සම්බන්ධයෙන් යම්කිසි විදියකට ලෝකයේ ජීවත් වෙනව, ඒවායින් ප්‍රයෝජන ගනිමින්. ඒක දකල සමහරවිට කෙනෙකුට හිතෙන්න පුළුවන් මේක මේ යම්කිසි උපාදානයක් කියෙන නිසයි කියල. අන්න එතෙන්දිත් අපට ගන්න කියෙන්න අර සර්පයාගෙ උපමාවයි. අතහැරපු හැව මේ ශරීරයේ තවම එල්ලි එල්ලි කියෙනව වගේ. ඒ විදියේ තත්ත්වයක් රහතන්වහන්සේ පිළිබඳව කියෙන්නෙ. තවත් ඒකට හොඳ නිදසුනක් ලැබෙනව. සැරියුත් ස්වාමීන් වහන්සේ එක් අවස්ථාවක ප්‍රකාශ කරල කියෙනව - 'ඉමිනා සුඛිකායෙන අට්ටියාමි හරායාමි ජීගුවජාමි කියල¹⁰ මේ කුණු කයෙන් පෙළෙමි ලජ්ජා වෙමි පිළිකුල් කෙරෙමි - මේක අතහැරපු දෙයක්. අන්න ඒ වගේ. එතකොට අපට ඒ අංශයන් තේරුම්ගන්න පුළුවන් වෙනව සර්පයාගේ හැව පිළිබඳ උපමාවෙන්. මෙයින් අපට පැහැදිලි වෙනව මේ අනිසික,අනුපාදාන තත්ත්වයක් රහතන්වහන්සේලාගේ තිබෙන බව, හවයේම විශේෂ ලක්‍ෂණයක් වන වාග්වාචහාරය තුළ එහෙම නැත්නම් වචන තුළ, කියෙනව තෘෂ්ණා මාන දෘෂ්ටි වශයෙන් අල්වා ගැනීම නිසා, අර පරාමශීතය නිසා, අමුතු විදියේ ජීව ශක්තියක්. ලෝකයා ඒක උඩයි ජීවත් වෙන්නෙ. රහතන්වහන්සේ එයින් මිදිල. ඒ ලෝකවාචහාරයෙන් මිදිල. අන්න ඒ බවයි මෙයින් අපට තේරුම් ගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. දන් අපි අනුසය, නිසසය වැනි පද ගැන බොහෝ දුරට සාකච්ඡා කළා.

ඒ වගේම ඉතාමත්ම වැදගත් පදයක් තමයි නිවන ගැන එහෙම සාකච්ඡාකරනකොට අවශ්‍යවෙන, 'ආසව' කියන පදය. මක්නිසාද? රහතන් වහන්සේට නිතර යෙදෙන පදයක් තමයි 'බිණ්ණසව' - ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂයකළ නැනැත්තා කියන එක. නිවනට යෙදෙන පදයක් තමයි 'ආසවකඛයෝ' 'ආශ්‍රව ක්‍ෂය කිරීම'. එතකොට රහතන්වහන්සේගේ විශේෂ ලක්‍ෂණයක් තමයි 'ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂය කිරීම'. මේ 'ආසව' කියල කියන්නේ මොකක්ද කියල බැලුවොත් - සාමාන්‍ය ජීවිතයේදී මේ ආසව කියන වචනය යොදන්නෙ මද්‍යසාරයටයි. දීඝිකාලයක් පල්ලනු මත්වෙන ගතිය ඇති මද්‍යසාරය. මද්‍යසාරය යන්නම් හරි භාජනයක කියෙනවනම් තව ඒකට සුදුසු දෙයක් දමුවාම නැවතත් පල්වෙන ගතියක් කියෙනව. ඒ වගේම ආශ්‍රවවලත්. සංසාරයේ දීඝිකාලයක් සත්ත්වයා තුළ උතුරමින්. පැසුණු පල්වුනු ඒ කෙලෙස් සමූහයේ ඉතිරිවෙව්ව කොටස් වගේ. මේවයේ කියෙනව එක්තරා මත්කරන ගතියක්. මේක මේ 'ආශ්‍රව' කියන පදයෙන් දක්වෙනව. බොහෝවිට ආශ්‍රව තුනක් හැටියටයි දකවෙන්නේ. 'කාමාසවා හවාසවා, අවිජ්ජාසවා' කියල. ඒ කියන්නෙ කාමලෝකයක් මවන මත්වන ගතිය. ඒ වගේම හවයක් මවන ස්වභාවය, හවයක හැඟීමක් ගෙනදෙන්නාවූ ඒ ආශ්‍රවයන්, ඒ වගේම අවිජ්ජාසව. මේ ආශ්‍රවයන් සිතට ගලාගෙන එන ස්වභාවයක් දක්වල කියෙනව බොහෝ අවස්ථාවල. සමහර තැන්වල 'දිට්ඨාසව' කියලත් එකක් දක්වනව. දිට්ඨාසවයන් අපට පුළුවන්

අවිජ්ජාසවය තුළටම දාන්න. මේ ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂය කිරීම රහතන්වහන්සේගේ විශේෂ ලක්‍ෂණයක්. මක්නිසාද? ඒ ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂය කිරීමෙන් තමයි පුණී විමුක්තිය සහතික කෙරෙන්නේ. සම්පුණීයෙන්ම විමුක්ත උනා කියල කෙනෙකුට කියන්න පුළුවන් වන්නේ, මේ ආශ්‍රවයන්ගෙන් සිත මිදුන නම් පමණයි. මක්නිසාද? නැවත මත් කරන ගතියක් තිබෙනව මේ ආශ්‍රව ධර්මවල. ඒ වගේම මේ ආශ්‍රව ක්‍ෂය කිරීමේ ඇති වටිනාකම, ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂය කිරීම නිසා රහතන්වහන්සේගේ අර්භාවයට ලැබෙන වටිනාකම, සමහර තැන්වල විශේෂයෙන් දක්වල තියෙනව. ඒ කියන්නේ බුදුපියාණන්වහන්සේගේ ධර්මයේ දක්වන පරමාථීය සාමාන්‍යයෙන් වෙන දැක්වෙන මරණින් මතු පෙන්නුම් කරන විදියේ තත්ත්වයකුයි. ඒ තත්ත්වය 'දිට්ඨව ධමෙම' මෙලොවම ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරගන්නයි බුදුරජාණන්වහන්සේ මාර්ගය පෙන්නුවේ. ඒ කියන්නේ සාමාන්‍යයෙන් අනිකුත් දර්ශන වල - ඒ කාලේ බ්‍රාහ්මණයින් පවා ප්‍රකාශ කලා -

'කථං හි නාම මනුස්සභුතො උත්තරිමනුස්සධම්මා අලමරියඤ්ඤාදස්සන විසෙසං ඤස්සති වා දකඛිති වා සච්ඡි වා කරස්සති.'¹¹ කියල-අර පොකරසාති ආදී බ්‍රාහ්මණයන් ප්‍රකාශකලා. කොහොමද මනුෂ්‍යයෙක් මේ ලෝකේ ඉඳගෙන උත්තරිමනුෂ්‍යධර්ම සාක්ෂාත් කරන්නේ. ඒවා සාමාන්‍යයෙන් මරණයෙන් මතු ලබන තත්ත්ව හැටියට පෙන්නුව. අමාත්‍යවය වෙන දැක්වෙන වල තියෙන්නේ මරණින් මතු ලබන තත්ත්වයක් හැටියට - 'අමතං'. ඒ වගේම සියළුම ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂයකළ බව ප්‍රත්‍යක්‍ෂකර ගැනීමෙන්, අනාගතය පිළිබඳ එක්තරා විදියක සහතිකයක් ලැබෙනව. ඒ කියන්නේ 'බිණො ජාති' - උත්පත්තිය මෙතනින් කෙළවරයි කියන්න පුළුවන්. බය නැතිව කියන්න පුළුවන් සහතිකය ලැබෙන්නේ මේ ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂය කිරීමෙන්. එතකොට යමක් පිළිබඳව සහතිකය ලැබෙන්නේ ප්‍රත්‍යක්‍ෂකර ගැනීමෙන්. 'ප්‍රත්‍යක්‍ෂ' කියන වචනයේ තේරුම 'ඇසින් දුටු' කියන එකයි. නමුත් හැමදෙයක්ම ඇසින් දකලම ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරගන්න බැහැ. බුදුපියාණන්වහන්සේ දක්වල තියෙනව ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමේ මාගී භතරක්.

'වත්තරොමෙ හිකඛවෙ සච්ඡිකරණියා ධම්මා' කියල අංගුත්තර නිකායේ වතුකක නිපාතයේ සඳහන් වෙනව සූත්‍රයක් - 'අඤ්චි හිකඛවෙ ධම්මා කායෙන සච්ඡිකරණියා, අඤ්චි හිකඛවෙ ධම්මා සතියා සච්ඡිකරණියා, අඤ්චි හිකඛවෙ ධම්මා වක්ඛුනා සච්ඡිකරණියා, අඤ්චි හිකඛවෙ ධම්මා පඤ්ඤාය සච්ඡිකරණියා'.¹²

"මහණෙනි, ඇතැම් ධර්ම තියෙනව කයින් සාක්ෂාත් කරන, ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන. ඇතැම් ධර්ම තියෙනව සතියෙන් සාක්ෂාත් කරන, ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරන. ඇතැම් ධර්ම තියෙනව ඇසින් සාක්ෂාත් කරන, ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරන. ඇතැම් ධර්ම තියෙනව ප්‍රඥාවෙන් සාක්ෂාත් කරන, ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරන. ඊළඟට විස්තර වශයෙන් බුදුපියාණන් වහන්සේ දක්වනව - කෙටිකරල ගත්තොත් ඒක - කයින් සාක්ෂාත්කරන ධර්මහැටියට දක්වන්නේ 'අධ්‍යවිමොකෙධා' - විමොක්‍ෂ අට. ඊළඟට සතියෙන් සාක්ෂාත් කළයුතු ධර්ම හැටියට දක්වන්නේ

'පුබ්බෙතිවාසෝ' - පෙර විසුතූන් පිළිබඳ දොනය. ඒක අතීතයට දුච්ච තමන්ගේ ඇසින් දකින්න බැහැ. දකින්න පුළුවන් වෙන්නෙ සතිය පිරිසිදු කරගෙන පස්සට ඇරල ඒ සතිය මහින් අතීත ජීවිත දකින්න පුළුවන් වෙනව. නමුත් ඒකත් ප්‍රත්‍යක්‍ෂයක්. ඒ වගේම ඇසින් සාක්‍ෂාත් කළයුතු ධර්ම තමයි 'චුක්‍රපපාතෝ' - සත්ඵලයන්ගේ වූකියත් උත්පත්තියත් පිළිබඳ කාරණය දිවැස දියුණු කරගත් අයට පුළුවන් වෙනව දිවැසින් දකින්න, සාමාන්‍ය ඇසින් දකින්නා වගේ. ඒ වගේම 'ආසවකකියෝ පක්‍ෂාය සචරිකරණියෝ' ආශ්‍රවක්‍ෂය කිරීම ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ ප්‍රඥාවෙන්මයි. වෙන ක්‍රමයකින් නොවෙයි. මේ කාමාසාව තවත් ගලාගෙන එන්නේ නැහැ. හවාසව තවත් ගලාගෙන එන්නෙ නැහැ. අවිජ්ජාසව ගලාගෙන එන්නෙ නැහැ. දිට්ඨාසව ගලාගෙන එන්නෙ නැහැ කියල මේ ප්‍රත්‍යක්‍ෂය ලබන්න පුළුවන් වන්නෙ ප්‍රඥාවෙන්මයි. අන්න ඒ නිසා මේ නිවන පිළිබඳව සඳහන් වන විශේෂම දේ තමයි 'සචරිකාතබ්බ'. සමහර කෙනෙක් හිතා ගන්නව නිවන කියන්නෙ ප්‍රත්‍යක්‍ෂකර ගතයුතු ධර්මයක් නිසා අපි මේ ගැන මුකුත් කපාකරන්නවත් හොඳ නැහැ කියල. සමහර කෙනෙක් එහෙමත් හිතනව. ප්‍රත්‍යක්‍ෂකළයුතු කියල විශේෂයෙන් කියන්නෙ මක්නිසාද? වෙන ආගම්වල ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරගන්න බැර දෙයක් බුදුපියාණන් වහන්සේ දක්වුයේ - 'දිට්ඨෙව ධමමෙ' - දිටුදම්සෙහිම මේක ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරගන්න පුළුවන් කියල. මොකක්ද ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන්න බැර දේ හැටියට සාමාන්‍ය අය හිතන්නෙ? හව නිරොධය. මේ හවය නිරුද්ධවුනා කියන එක මෙලොවදි කොහොමද දැනගන්නෙ කියන එක සමහරවිට ලොකු ගැටළුවක් වෙන්න පුළුවන්. නමුත් රහතන්වහන්සේ හවනිරොධය ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරනව - 'හවනිරොධො නිබ්බානං' කියලත් ප්‍රකාශකරන්නෙ ඒකයි. ඒක කෙරෙන්නෙ මේ විදියට ආශ්‍රවක්‍ෂයෙන්. විශේෂයෙන් හවාශ්‍රව ගලාගෙන එන නිසා තමයි හවයක් පවතින්නෙ. මේ හවය කියන එක අනිත් අයට පෙනෙන හවය නොවෙයි. ඒ ඒ පුද්ගලයාගෙ සන්නානයට අනුව. දන් කෙනෙක් කාම ලෝකයේ ඉන්නකොට-සමහරවිට කෙනෙක් හිතනව, වට්ටි තිබෙන කාමවස්තූන් අතරේ ඉඳීමයි කාමලෝකයේ ඉඳීම කියල. ඒක නොවෙයි. සංකල්ප - සිතුවිලි වලින් සිටින කාමලෝකය. රූප, අරූප පිළිබඳවත් ඒ විදියටමයි. මේ ලෝකෙම ඉඳල ඒ තත්ඵල බාගන්න පුළුවන්. ඒ ලෝකවලට ඇතුල්වෙන්න පුළුවන්. ඒ වගේම මේ ලෝකෙම ඉඳගෙන මේ හවය සම්පූර්ණයෙන්ම ක්‍ෂය කළ බව ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරගන්නත් පුළුවන්. ඒක කරගන්න පුළුවන් වන්නෙ අර කාමාසව, හවාසව, අවිජ්ජාසව ආදි ආශ්‍රවයන් තමාගේ සිතට ගලාගෙන එන්නෙ නැතිබව පිළිබඳ ප්‍රත්‍යක්‍ෂය ලබාගැනීමෙනුයි.

මන්න ඔය විදියට මේ 'ආසව' කියන වචනය ඉතාමත්ම වැදගත්. මේ ආසව කියන වචනය පිළිබඳ එක්තරා ගැටලු විදියේ සූත්‍රයක් වගෙයි බැලුවාම මජ්ඣිම නිකායේ සමමාදිට්ඨි සූත්‍රය. මේ සූත්‍රය පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය පිළිබඳ වටිනාකරුණු රාශියක් ඉදිරිපත් කරන සූත්‍රයක්. මේකෙ එක තැනක සඳහන් වෙනව 'ආසව සමුදයා අවිජ්ජා සමුදයෝ

ආසවනිරොධා අවිජ්ජා නිරොධො’ කියල. ඒ කියන්නේ ආශ්‍රවයන්ගේ හට ගැනීමෙන් අවිද්‍යාවේ හට ගැනීම වේ. ආශ්‍රවයන්ගේ නිරෝධයෙන් අවිද්‍යාවේ නිරොධය වේ කියල. ඒක විතරක් කියෙනව නම් අපට ගැටලුවක් නැහැ. බොහොම දෙනෙකුට මේ කාලෙ ගැටලුවක් වෙලා තියෙන්නේ අවිද්‍යාව මූලින් කිව්වේ මොකද කියන එකයි. ඕකට නොයෙකුත් විදියේ තකී, විතකී ඉදිරිපත් කරනව, ද්‍රව්‍යසංග අතරින් අවිද්‍යාව මූලට කිව්වේ මොකද කියන එකට. එතකොට මේකට ඉස්සරහින් එකක් කියෙන එක අපට ටිකක් හරි සැනසීමක් වෙන්න පුළුවන්. ‘ආසව සමුදයා අවිජ්ජා සමුදය’ කියල. නමුත් ඒ සූත්‍රයෙම තව ටිකක් එහාට ගියාම කියෙනව ‘අවිජ්ජා සමුදයා ආසව සමුදයො කියල. අවිජ්ජා සමුදයා ආසව සමුදයො, අවිජ්ජා නිරොධා ආසව නිරොධො’ කියල ඒක බැලුවාම පරස්පර විරෝධීයි වගේ. ඒ කියන්නේ අවිද්‍යාව හටගැනීමෙන් ආශ්‍රවයන් ඇතිවෙනව. අවිද්‍යාව නැතිවීමෙන් ආශ්‍රවයන් නැතිවෙනව. මේ එකම සූත්‍රයෙයි මෙහෙම කියැවෙන්නේ. සැරියුත් ස්වාමීන් වහන්සේ එහෙම පරස්පර විරෝධී ප්‍රකාශන කරන කෙනෙක් නොවෙයි. නමුත් මෙතන යම්කිසි ගැඹුරක් තියෙනව. ඊටත් වඩා ප්‍රශ්නය වෙන්නේ ආශ්‍රවයන් අතර අවිද්‍යාවත් ආශ්‍රවයක් වීමයි. ගැටලුව හුඟක්ම ගැඹුරු වෙනව එයින්.

නමුත් මේ තත්ත්වය නිදර්ශනයක් ආශ්‍රයෙන්ම තේරුම් ගතයුතු දෙයක්. මේක සිත පිළිබඳ එක්තරා විසිතුරු ධර්මතාවක් නිසයි, බැලූබැල්මට පරස්පර විරෝධී වගේ ප්‍රකාශන මහාප්‍රාඥ රහතන්වහන්සේලට පවා කරන්න සිද්ධ උනේ. මේකට අපි කිට්ටුකරගන්න ඕන ඉතාමත් වටිනා සූත්‍රයක් කියෙනව - මහා ආශ්වදීවත් විදියේ සූත්‍රයක් කියලයි ඒකට කියන්න වෙන්නේ - ඒත් සංයුත්ත නිකායෙ. බැඬ සංයුත්තයේ දෙවෙනි ගද්දලසූත්‍රය. ඒක බුදුපියාණන්වහන්සේ මෙන්න මේ විදියට ප්‍රකාශ කරනව.

‘දිට්ඨං වො භික්ඛවෙ වරණං නාම චිත්තනිකි එවං භනෙන. තමපි ඛො භික්ඛවෙ වරණං නාම චිත්තං විතෙතනෙව චිත්තිතං තෙන පි ඛො භික්ඛවෙ වරණෙන විතෙතන චිත්තඤ්ඤව චිත්තතරං, තසමාතිභ භික්ඛවෙ අභික්ඛණං සකං චිත්තං පච්චෙකඛිතබ්බං, දීඝරත්තං ඉදං චිත්තං සංකිලිට්ඨං රාගෙන දොසෙන මොහෙනාති. චිත්තසංකිලෙසා භික්ඛවෙ සත්තා සංකිලියසන්ති චිත්තවොදානා සත්තා විසුඤ්ඤන්ති. නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එක නිකායමපි සමනුපසයාමී එවං චිත්තං යථයිදං භික්ඛවෙ තිරච්ඡානගතා පාණා. තෙපිඛො භික්ඛවෙ තිරච්ඡානගතා පාණා විතෙතනෙව චිත්තිතා. තෙහිපි ඛො භික්ඛවෙ තිරච්ඡානගතෙහි පාණෙහි චිත්තඤ්ඤව චිත්තතරං’¹³ එතකොට මෙතන ඉතාමත්ම වටිනා නිදර්ශන දෙකක් බුදුපියාණන්වහන්සේ දෙනව. පළමුවෙන්ම අපි මේ සූත්‍රය පරිවර්තනය කරල බලමු. ‘දිට්ඨං වො භික්ඛවෙ වරණං නාම චිත්තං’ - මහණෙනි නුඹලා වරණ නම් චිත්‍රයක් දුටුවාහුද? එහෙම නැත්නම් නුඹලා වරණ නම් චිත්‍රයක් දකල කියෙනවද? ‘එවං භන්තේ’ - ‘එසේය ස්වාමීනී’ ඊ ළඟට බුදුපියාණන් වහන්සේ වදාරනව ‘තමපි ඛො භික්ඛවෙ වරණං නාම චිත්තං විතෙතනෙව චිත්තිතං’ - මහණෙනි, ඒ

වරණ නම් චිත්‍රයක් සිතීමට සිතන ලද්දකි. 'තෙතපි බො හිකබ්වෙ වරණෙන විතෙතන විතතඤ්ඤව විතතතරං' - මහණෙනි ඒ වරණ නම් චිත්‍රයටත් වඩා මේ සිතම විසිතුරුය. එතන 'විතත' කියන වචනය අපි දෙකකින් යොදල තියෙනව. මෙතන බුදුපියාණන් වහන්සේ යොදන්නේ 'විචිත්‍ර' කියන අපියෙන්, 'විතතතරං කියන්නේ වඩා විසිතුරුය' කියල අපට කියන්න පුළුවන්. වරණ නම් චිත්‍රය කියන්නේ ඒ කාලේ තිබුණු යම්කිසි චිත්‍රයක්. දන් මේ කාලේ තිබෙන වලන චිත්‍ර වගේ නොවෙන්න පුළුවනි. නමුත් යම්කිසි විශේෂ විදියේ චිත්‍ර වර්ගයක් කියල අපට හිතාගන්න පුළුවන්. අටුවාවේ එහෙම තෝරන හැටියට තැනින් තැන ගෙනයාමෙන්, එහෙම නැත්නම් කරකැවීමෙන්, ස්ථාන මාරු කිරීමෙන් යම්කිසි විශේෂ විෂයයක් ලබාදෙන ශක්තියක් ඇති විශේෂ චිත්‍රයක් වෙන්න ඕන, ඒ වරණ නම් චිත්‍රය. ඒ වරණ නම් චිත්‍රය කොයි ආකාරයෙන් නමුත් විශේෂ විසිතුරු චිත්‍රයක් වෙන්න ඕන. නමුත් ඒ විසිතුරු චිත්‍රයටත් වඩා සිත විචිත්‍රයි කියල බුදුපියාණන් වහන්සේ වදාරනව. ඒකට හේතුව කියන්නේ 'තමපි බො හිකබ්වෙ වරණං නාම විතතං විතෙතනෙව විතතිතං' මක්නිසාද? ඒ වරණ නම් චිත්‍රයක් සිතීමට සිතන ලද්දක් නිසා. ඊළඟට බුදුපියාණන් වහන්සේ ඒ අනුවම හිඤ්ඤන් වහන්සේලාට අවවාදයක් හැටියට ප්‍රකාශ කරනව. 'තසමාතිහ හිකබ්වෙ අහිකබ්ණං සකං විතතං පච්චවෙකඛිතබ්බං' - එමනිසා මහණෙනි ඤ්ඤාණයක් පාසා, මොහොතක් පාසා, තමාගේම සිත පිළිබඳව ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කර බැලිය යුතුය. ආපසු හැරී බැලිය යුතුයි - 'දීඝරත්තං ඉදං විතතං සංකිලිට්ඨං රාගෙන දොසෙන, මොහොතාති - දීඝී කාලයක් මේ සිත රාගයෙන් ද්වේශයෙන් මෝහයෙන් කිලිටි වෙලයි තියෙන්නේ. 'විතත සංකිලෙසා හිකබ්වෙ සත්තා සංකිලිසසනති විතතවොදානා විසුජ්ඣනති' - සිත කිලිටිවීමෙන් සත්තයෝ කිලිටි වෙත්. සිත පිරිසිදුවීමෙන් සත්තයෝ පිරිසිදු වෙත්. ඒ චිත්‍රය පිළිබඳ උපමාව.

ඊළඟට තවත් විශේෂ දෙයක් ප්‍රකාශ කරනව. 'නාහං හිකබ්වෙ අඤ්ඤං එක නිකායමපි සමනුපසුසාමී එවං විතතං යට්ඨිදං හිකබ්වෙ තිරව්ඡානගතා පාණා' - මහණෙනි මේ තිරිසන් සතුන් පමණ විචිත්‍ර වූ වෙන සත්තව සමූහයක්, වෙන සමූහයක් මට නම් ජේන්නේ නැත'. ඊළඟට උන්වහන්සේ දක්වනව 'තෙපි බො හිකබ්වෙ තිරව්ඡානගතා පාණා විතෙතනෙව විතතිතා. ඒ තිරිසන් සතුන් සිතීමට සිතන ලද්දාහුය. 'තෙහි පි බො හිකබ්වෙ තිරව්ඡානගතෙහි පාණෙහි විතතඤ්ඤව විතතතරං - ඒ විසිතුරු වූ තිරිසන් සතුන්ටත් වඩා මේ සිතම විසිතුරුය. නැවතත් බුදුපියාණන් වහන්සේ අර කලින් ප්‍රකාශ කලා වගේ අවවාදයක් ඉදිරිපත් කරනව 'තසමාතිහ හිකබ්වෙ අහිකබ්ණං සකං විතතං පච්චවෙකඛිතබ්බං - ආදිය. එමනිසා මහණෙනි මොහොතක් පාසා තමතමන්ගේ සිත ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරගන්න ඕනැයි කියල.

එකකොට මේ සූත්‍රයේ බැලූබැල්මට ජේන්නේ - මෙතන මේ චිත්‍රය ගැන කියපු කාරණය එහෙම - කෙනෙකුට හිතෙන්නේ මේ චිත්‍රය ඇන්ද තැනැත්තා ගැනය, බුදුපියාණන්වහන්සේ කතා කරන්නේ කියල. නමුත් මෙතන ඊට වඩා ගැඹුරු අර්ථයක් තියෙන්නේ. මේ වරණ නම් චිත්‍රය

සිතින්ම සිතන ලද්දේය, කියල ප්‍රකාශ කරන්නෙ වරණ චිත්‍රය ඇන්ද කෙනා මේක හිතින් හිතල ඇන්ද නිසා නොවෙයි. මේ චිත්‍රය දකින කෙනා, මේ චිත්‍රය විචිත්‍ර හැටියට සලකනව. එහෙම නැත්නම්, මේ චිත්‍රය බලන පුද්ගලය මේ චිත්‍රය සිතින් මවා ගන්නව. ඇත්තවශයෙන්ම මේ චිත්‍රය ඇන්ද තැනැත්ත ගැන නොවෙයි මෙතන කියන්නෙ. අර පුද්ගලයගේ සිතේ තිබෙන, දීඬි කාලයක සිට පවතින රාග, ද්වේශ, මෝහ, කියන ඒ ක්ලේශ ධර්මවලට පිං සිද්ධවෙන්න තමයි අර චිත්‍රය ආස්වාදකරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. ඒකෙ රස විඳින්න පුළුවන් වෙන්නෙ.

මන්න ඔය විදියෙ තත්ත්වයක් තියෙනව අර ආසවධර්මවල. ඒක නිසයි බුදුපියාණන් වහන්සේ මේ සිතම විසිතුරුයි කියල ප්‍රකාශකොට වදාලෙ. අර චිත්‍රයටත් වඩා සිත විසිතුරුයි. ඒක නිසාම තමයි 'අභිකඛණං සකං චිත්තං පට්ටවෙකඛිතඛං' නිතරම තමන්ගේ සිත බලනවනම් ඒක අර චිත්‍රපටියක් බලන්න වගේ ඉතාමත්ම විසිතුරු දෙයක්. ඇයි? ලෝකයේ ඇති විසිතුරුම දේ බැලීම නේ ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කිරීම. ඒකට හැරල බලන්න වෙන නිසා ඒක සාමාන්‍යයෙන් බලන්නේ නැහැ. ඉස්සරහින් තියෙන දේ නේ බලන්නෙ. නමුත් 'අභිකඛණං සකං චිත්තං පට්ටවෙකඛි තඛං' කියල බුදුපියාණන් වහන්සේ විශේෂයෙන් අපට ප්‍රකාශකරනව මේ සිත දිහා හැරල බලන්න. මක්නිසාද? මේ සිත අර වරණ චිත්‍රයටත් වඩා විසිතුරු නිසා. ඒ කාරණයම තමයි ඊළඟටත් ප්‍රකාශ කරන්නේ අර තිරිසන් සතුන් පිළිබඳව. ඒකත් අපි ටිකක් කල්පනා කරල බැලුවොත් එතන නම් අර චිත්‍රය ගැන කිව්ව විතරවත් කෙනෙකුට සැක හිතන්න ඉඩක් නැහැ. තිරිසන් සතුන් විසිතුරුයි කියල බුදුපියාණන් වහන්සේ පළමුවෙන්ම ප්‍රකාශ කරනව. තිරිසන් සතුන් තරම් විසිතුරු වූ වෙනත් සත්ත්ව නිකායක් මට නම් පේන්නේ නැහැ කියල. නමුත් ඒ එක්කම ඊළඟට උන්වහන්සේ වදාරනව 'තෙපි බො හිකඛවෙ තිරිච්ඡානගතා පාණා විතෙතනෙව චිතතිතා' නමුත් ඒ තිරිසන් සතුන් සිතින්ම සිතන ලද්දාහුය. ඒ තිරිසන් සතුන්ටත් වඩා එම නිසා සිතම විසිතුරුය කියල ඔය විදියට ප්‍රකාශ කරනව.

මෙතෙක්දීත් අපට ගන්න තියෙන්නෙ - දන් අපි සාමාන්‍යයෙන් හිතනව තිරිසන් සතුන්ය ඉතාමත්ම විසිතුරු කියල. සමහර විට අපි ඔය සමනලයෙකුට බොහොම ලස්සනයි කියනව. නිලමැස්සට අපි ඒක ප්‍රකාශ කරන්නේ නැහැ. කොටිය නපුරුයි කියනව. නමුත් බලල නපුරු නැහැ. ඔය විදියට බලන පුද්ගලයාගේ ආකල්පය අනුවයි සත්ත්වයින්ගේ නපුරු බව, අභිංසක බව ලස්සන අවලස්සන බව, හුරතල් බව ආදී නොයෙකුත් සංකල්ප සිතින් මවන්නෙ. ඒ වගේම ලොකුකුඩා බව. අන්න ඒක නිසා තමයි මේ සිතේ තිබෙන මේ ධර්මතාව අවිජ්ජා ආසව ආදී ක්ලේශ ධර්ම නිසා තමයි මේ හැම එක්කම විසිතුරු වෙන්නෙ. අප අවට තියෙන ලෝකෙ හැමදෙයක්ම විසිතුරු වෙලා තියෙන්නෙ. එකකොට මේ සූත්‍රය අනුසාරයෙන්ම අපි වර්තමානයට ටිකක් එබිල බැලුවොත් ඉතාමත්ම හොඳ උපමාවක් තියෙනව පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය පිළිබඳවත්, නිව්‍යාණ ප්‍රතිසංයුක්ත සූත්‍ර පිළිබඳවත්, යම්කිසි වැටහීමක් වඩා පහසු අන්දමකට -

එදිනෙදා ජීවිතයට ළංවූ අන්දමකට - තේරුම් ගන්න උපකාරවන කථාමාඟීයක් අපට මතුකරගන්න පුළුවනි මේ වරණ චිත්‍රය ආශ්‍රයෙන්. ඊළඟට අපට 'වරණචිත්‍ර' ගැන නොවෙයි 'වලනචිත්‍ර' ගැනයි කථා කරන්න වෙන්නෙ. ඒ කියන්නේ සිනමා ලෝකය - චිත්‍රපටි. චිත්‍රපටි, නාට්‍ය සංදර්ශන ආදිය මුල්කරගෙන අපි ටිකක් හිත යොමුකරල බැලූවොත් මෙතන පවතින ධර්මතාව, ලෝකයේ එලිපිට - චිත්‍රපට ශාලා වලින් නෂ්‍ය ශාලාවලින් පිටත - තිබෙන ඒ ජීවිතයේම කොටසක්. නමුත් පිටත තිබෙන ජීවිතය වටහාගැනීම සාමාන්‍යයෙන් අපහසු නිසා වඩා පහසු චිත්‍රපටිය පිළිබඳ කාරණය ගැන ඊ ළඟට අපි ටිකක් විවරණය කරන්න බලමු.

සාමාන්‍යයෙන් ඔය චිත්‍රපටියක්, නාට්‍යයක් එහෙම පැවැත්වෙන්නෙ රාත්‍රී කාලයෙයි. ඒකට හේතුව අන්ධකාරය තිබෙනව. මේ අඳුර අර සත්ත්වයාගේ සිත් තුළ තිබෙන අවිද්‍යාන්ධකාරය මතුකරල දෙනව. එතකොට චිත්‍රපටියක් නාට්‍යයක් ආදිය අඳුරු රාමුවක් තුළයි පුද්ගලනය කෙරෙන්නෙ. අවිද්‍යා අංගය අපට එතනම ඉදිරිපත් වෙලා තියෙනව. යම්කිසි විදියකින් දවල් කාලයේ චිත්‍රපටි ආදියක් පෙන්වනවනම්, සිනමාශාලාවල ජනලේ ආදිය වහල, කළුතිර දාලා, ආවරණය කරගෙනයි ඒක කරන්නෙ. ඔය විදියේ මහ ආවරණයක් මැදයි මේ චිත්‍රපට, නාට්‍ය ආදිය පෙන්වන්නෙ. ඒ වගේ තවත් මහා පුදුම දෙයක් සිඬ වෙනව, නොයෙකුත් පුද්ගලයින් 'මම චිත්‍රපටි බලන්න යනව' නාට්‍ය බලන්න යනව' කියල යනව. 'මම චිත්‍රපටි බැලුව කියල' එනව. නමුත් ඒ චිත්‍රපටි ශාලාවල, නෂ්‍යශාලාවල, චිත්‍රපටිය පෙන්වන අවස්ථාවේ, නෂ්‍ය පැවැත්වෙන අවස්ථාවේ, මේ චිත්‍රපටියක්ද බලන්නෙ, නාට්‍යයක්ද බලන්නෙ කියන එක අමතක වෙනව. ඔන්න ඔය විදියේ මහ පුදුම මෝහනයක්. මෙතනත් අර ආශ්‍රවයන්ගේ මත්වීම් ශක්තියක් තියෙන නිසා, යම්කිසි චිත්‍රපටියක, නාට්‍යයක ආස්වාදයක් විඳින්න ඕන නම්, ඒකට ලැස්තිවෙලා ඉන්න ඕන මත්වෙන්න. මත් වෙන්න බැරිනම් ඒක ඒ තැනැත්තාට නාට්‍යයක් නොවෙයි. චිත්‍රපටියක් නොවෙයි. චිත්‍රපට නාට්‍ය නිෂ්පාදකයින් කරන්නෙ මොකක්ද? බලන්න එන ඒ නරඹන්නන්ගේ සිත් තුළ තිබෙන අවිද්‍යා ආශ්‍රව මතුකරල ගන්න පුළුවන් විදියට පසුබිම් සකස් කිරීමයි. ඒ නිසා තමයි රාත්‍රීකාලයේ පවත්වන්නෙ. එහෙම නැත්නම් කළුතිර ආදිය යොදන්නෙ. මේ නිෂ්පාදකයින්ට තවත් වැඩ රාශියක් තියෙනව. අර ඇතිකරගත්තු අඳුරු රාමුව තුළ එන නරඹන්නන්ගේ සිත්තුළ මෝහනයන් ඇතිකරල යම්කිසි කථාවස්තුවක් හරියට 'තාත්ත්වික' අන්දමින් පෙන්වන්න ඕන. 'තාත්ත්වික' කියන එක කලා ලෝකයේ තියෙන වචනයක් තමයි - දැන්, 'තත්ත්ව' කියල කියන්නෙ 'සත්‍යය' කියන එකයි. නමුත් "තාත්ත්වික" කියන්නෙ 'සත්‍යය' නොවෙයි. **'සැබෑ සිරුරපයක් ඇති', 'ඇත්ත වගේ ජෙන'** කියන එකයි - 'තාත්ත්වික' - එතකොට චිත්‍රපටියක්, නාට්‍යයක් සාර්ථක වීමට නම් ඒක තාත්ත්වික වෙන්න ඕන. තාත්ත්වික කියන්නෙ බලනකෙනාට මේක සැබෑදෙයක් හැටියට පෙනෙන විදියට තියෙන්න ඕන. එක්තරා විදියක රැවටිල්ලක් මෙතන තියෙන්නෙ - මායාවක්. එහෙම

තාත්ත්වික විදියට ඉදිරිපත් කිරීමට නළුනිලියන්ගේ අභපසභ සැරසිලි ආදිය අවශ්‍යයි- ඇත්තවශයෙන්ම ඒ ඇත අතීතයේ භාරතීය සමාජයේ 'සංස්කාර' කියන වචනයේ මූලික අර්ථයක් තමයි ඒ නළුනිලියන් කළ අංගසංස්කාරාදිය. මේ අභපසභ සැරසිලි ආදිය. එපමණක් නොවෙයි. පසුබිම් සැරසිලි, අනිකුත් රහපෑම් ආදිය පවා මේ හැම එකක්ම සංස්කාර හැටියට සලකන්න පුළුවන්. වර්ත නිරූපන පසුබිම් සැරසිලි ආදිය. මෙන්න මේවා තමයි සංස්කාර, එකකොට අර අන්ධකාරයෙන් නරඹන්නන්ගේ සිතේ ඇති අවිද්‍යා ආශ්‍රව මතුකර ගන්න එක්තරා සුදුසු පරිසරයක් ඇතිකලා විත්‍රපට නිෂපාදකයින්, නාට්‍ය නිෂපාදකයින්. ඒ වගේම අභපසභ සැරසිලි ආදියෙනුත් අර සංස්කාර ඇතිකලා. ඇත්තවශයෙන්ම මේ සංස්කරණය කරන්නේ නම් ඒ නරඹන්නයි. දන් මෙතන මහපුදුම කියමනක් කියන්න සිදු වෙනව. කලින් අපට ඒ විදියේ දේවල් කියන්න සිදු උනා. ඒ කියන්නේ මෙතෙක් කිසිම සිතමාශාලාවක, සිතමා තිරයක විත්‍රපටයක් පෙන්වල නැහැ. මෙතෙක් කිසිම නාට්‍යශාලාවක, නෘත්‍ය වේදිකාවක නාට්‍යයක් පෙන්වල නැහැ. නමුත් ඒ විත්‍රපට ශාලාවලට, නාට්‍යශාලාවලට ගිය අය විත්‍රපට නාට්‍ය දුටුව. මේ කොහොමද සිදු උනේ. සාමාන්‍යයෙන් අපි හිතන්නේ මේ විත්‍රපට නාට්‍ය නිෂපාදකයින්ගේ විත්‍රපට නාට්‍ය හැදුවේ කියල. නමුත් අවසාන වශයෙන් බුදුපියාණන්වහන්සේ වරණ විත්‍රය ගැන වදාළ ඒ කාරණය අනුව අපි ගැඹුරින් කල්පනා කරල බලනව නම්, විත්‍රපටයක් නාට්‍යයක් - ඒ අවසාන පරිච්ඡේදයෙන් බලනකොට - නිෂපාදනය කරන්නේ නරඹන්නමයි. ඒ නරඹන්න ඒව නරඹන්න යනකොට ඒ විත්‍රපට ආදියට දාන්න ඕන දුණු ඇඹුල් ආදියත් අරගෙනයි යන්නේ. ඒ කියන්නේ ආශ්‍රව. ඒ ආශ්‍රවයන්ගෙන් විත්‍රපටයේ යම්කිසි අඩුපාඩුවක් තිබුනත් වැහිල යනව. දන් අපි දන්නව නාට්‍යාදියේ එක ජවනිකාවක ඉඳල අතින් ජවනිකාවට එන්න එක්තරා කාලසීමාවක් තියෙනව. නමුත් මෙබඳු නාට්‍යයක් පවා සාමාන්‍ය ජනයාට රසවිඳින්න පුළුවන් වන්නේ කාමාසව, භවාසව, අවිඡ්ඡාසව කියන ඒව නිසයි. විද්‍යාත්මක වශයෙන් දියුණු වෙන්න දියුණු වෙන්න මේ ජවනිකා ඉතාමත්ම ශීඝ්‍රකරල තමයි විත්‍රපට තිරයක වැටෙන්න සලස්වන්නේ. නමුත් මෙතෙක් කෙරෙන්නේ මෝහනයයි. නරඹන්නන් තුළ මෝහනය ඇතිකිරීමට සුදුසු පරිසරයක් ඇතිකිරීමයි. ඒ වගේම කොයි විදියට සැරසිලි සිටියත් සංස්කරණ කොයිවිදියට තිබුනත්, නරඹන්නන්ගේ සිතේ සංස්කරණ ඒකට හරියන්නේ නැත්නම් අර නාට්‍යය සාර්ථක වෙන්නේ නැහැ. එයට රැවටෙන්නේ නැහැ. නමුත් ලෝක සත්ත්වයාගේ සිත්තුල තියෙනව සංස්කරණය කිරීමේ ගතියක්. ඒක නිසා මදිපාඩුවට තමනුත් යමක් දමල ඒ විත්‍රපටය, නාට්‍යය සම්පූර්ණ කරගෙන විනෝදවෙනව. ආස්වාදය ලබනව. ඔය විදියේ තත්ත්වයක් තියෙන්නේ.

දන් අපි ටිකක් කල්පනා කරල බලමු මේ අවිද්‍යා රාමුව තුළයි මේ විත්‍රපට නාට්‍ය ආදිය පැවැත්වෙන්නේ. එහෙම පැවැත්වෙන අවස්ථාවක් - දවල් කාලයේ පැවැත්වෙන විත්‍රපටයක් ගැන කල්පනා කරනවනම් අර විදියට දොරවල් එහෙම වහගෙනයි විත්‍රපටයක් පෙන්වන්නේ. මේ විදියට

හොඳ විචිත්‍ර වෛඡී චිත්‍රයක් තිරේ වැටෙන අවස්ථාවක හදිසියේම දොරවල් ඇරුණ කියල හිතමු. එතකොට මොකක්ද වෙන්නේ? අර ඒ නරඹන්නන් මවාගෙන හිටිය ලෝකයෙන් ඔවුන්ගේ සිතමා ලෝකයෙන්, ඔවුන් එලියට විසිවුනා වගෙයි, හදිසියෙන්ම. මක්නිසාද? අර තිරයේ වැටෙන වෛච්ඡී චිත්‍රයේ පාට ගියා. පාට මැකිල ගියා. ඒකේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ඊළඟට කලකිරීමයි එන්නේ. මේකත් චිත්‍රපටියක්ද කියල හිතෙනව. මේක මොකක්ද කියල හිතෙනව. අර චිත්‍රපටිය, චිත්‍රපටියක් උනේ, නාට්‍යය, නාට්‍යයක් උනේ අවිද්‍යා අඳුරු රාමුවෙන් සංස්කාරවලත් බලයෙන්. නමුත් මේ අඳුරු රාමුව නැතිවීමෙන් අර විදියේ විශාල වෙනසක් සිදු උනා. ඒ එක්කම නරඹන්නන්ට කලකිරීමක් ඇතිඋනා. මක්නිසාද - රාග කියන වචනයේ පාට කියන අර්ථයක් තියෙනව. මෙතන 'විරාග' කියන එකේ වාච්ඡාර්ථයකුත් තියෙනව 'පාට සේදියාම' සායම මැකියාම කියල. එතකොට 'නිබ්බිදා - විරාගය' - එක්තරා විදියක පටු අර්ථයකින් 'නිබ්බිදා - විරාගයක්' වගේ දෙයක් ඇතිවෙනව, අර විදියට හදිසියෙන්වත් දොරක් ඇරුනොත්. ඒ තිබුන මෝහනය එතැනින් තාවකාලිකව හරි නැතිවෙනව. නමුත් අපි ටිකකට හිතමු. මේ පිටතින් එන ආලෝකධාරාවකිනුයි මේ චිත්‍රපටිය, චිත්‍රපටියක් නොවන තත්වයක් ඇති වුනේ. මේ ආලෝකධාරාව සිතින්, සිත ඇතුළතින් ආවොත් එහෙම මොකද වෙන්නේ. ඒත් ඒ හා සමාන දෙයක් සිද්ධ වෙන්නේ. සිත ඇතුළතින්ම යම්කිසි කෙනෙකුට ප්‍රඥා ආලෝකය පහළ උනොත්, චිත්‍රපටියක් නාට්‍යයක් බලන අවස්ථාවක, අතින් අය චිත්‍රපටිය, නාට්‍යය බල බලා ඉදිවී. නමුත් ඒ තැනැත්තාට මේකත් චිත්‍රපටියක්ද, මේකත් නාට්‍යයක්ද කියල හිතෙනව. අපි ඒ චිත්‍රපටිය ගැන කියනකොට කිව්ව ඒ අවස්ථාවේ නරඹන්න ඉන්නේ එක්තරා ලෝකයකට ඇතුළු වෙලයි කියල. ඒකට අපට කියන්න පුළුවන් තවදුරටත් පවිච්චසමුප්පාද ධම්ම අනුවම විග්‍රහ කරනවනම්, නරඹන්නන් ඇත්තවශයෙන්ම අවිද්‍යාඅන්ධකාරය මැද සංස්කාර මුළුකරගෙන ඒ චිත්‍රපටි කථාවට සුදුසු අන්දමේ විඤ්ඤාණයකුත් ඊට නිසි නාමරූපයකුත් ඇතිව ඒ සම්පූර්ණ විඤ්ඤ සමුහයෙන් පඤ්ඤාභවයක් සකස් කරගත්ත කියල. අන්න ඒ විදියේ වැඩක් මෙතන තියෙන්නේ. එතකොට අර ප්‍රඥා ආලෝකය ඇවිල්ල, අවිද්‍යා අන්ධකාරය නැති උනත් ඒ විදියේම දෙයක් සිද්ධ වෙන්නේ. ඒ හවයෙන් ඉවතට එනව. ඒ කාමලෝකයෙන්, ඒ හවයෙන් තාවකාලිකව හරි එලියට එනව.

දන් එතකොට රහතන්වහන්සේල පිළිබඳවත් මේ විදියේ දෙයක් සිද්ධ වෙන්නේ. රහතන් වහන්සේලාගේ අර තිබුනු 'අවිද්‍යාව' - 'අවිජ්ජායතෙව' අසෙස විරාගනිරොධා' ආශ්‍රව ටිකක්හරි ඉතුරුකරල නොවෙයි. සම්පූර්ණයෙන්ම ඒ අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වෙනකොට ඒ එක්කම සංස්කාරත් නිරුද්ධයි. මක්නිසාද? සංස්කාරයන් සංස්කාරයන් බවට පත් උනේ. අවිද්‍යාවේ පිහිටෙන්. අවිද්‍යාව ඇතිතාක් තමයි ඒව සංස්කාර වෙන්නේ. සංස්කාර කියල කියන්නේ සාමාන්‍යයෙන් සකස් කිරීම. මවාපෑම් කියන එකයි. එතකොට මේ සකස් කිරීම, අර ඇදීම් සියල්ලෙන් යම්කිසි මෝහනයක් ඇතිකිරීමයි කළේ. ඒකට නිසි පරිසරයයි අවිද්‍යා

අන්ධකාරයෙන් සැපයුනේ. යම්කිසි විදියකින් ප්‍රඥා ආලෝකය ආවොත් අර සංස්කාර විසංස්කාර වෙනව. සංඛතය, අසංඛතය වෙනව. එතකොට ඔය චිත්‍රපටය පිළිබඳව දැක්වූ ධර්මතාවම ඊට වඩා ගැඹුරු අර්ථයකින් ගන්න පුළුවන් මේ රහතන්වහන්සේලා පිළිබඳව වන පරිච්ඡිතයේදී. ඒ ප්‍රඥා ආලෝකය පහළවීමත් සමඟම සංස්කාර විසංස්කාර වෙනව. බාහිර ලෝකයාට ඒවා සංස්කාර හැටියට පෙනුනට, රහතන් වහන්සේට ඒවා සංස්කාර නොවෙයි. මක්නිසාද? භවයක් මැවෙන්නේ නැහැ. භවයක් මවන්න බැහැ. ඒ වගේම අර සංඛතය සකස් කරන ලද්දක්ව තිබෙන එක සකස්කරන ලද බව තේරුම් ගන්නාම, ඒක නොසකස් වෙනව. අසංඛතයක් වෙනව. සියුම් ධර්මතාවක් එතන තියෙන්නේ. අන්න එතකොට ඒක අසංඛතයක් වෙනව.

මේ පිළිබඳව සමහරවිට නූතන විදියට ඉදිරිපත් කළ මතයක් කියල හිතන්න පුළුවන්. නමුත් මේකට අපට නිදර්ශන කොතෙකුත් තියෙනව, සෙව්වොත්, සූත්‍ර දේශනා වල.

**‘නිවුතානං තමො හොති - අඤ්ඤාභාවො අපසාදනං
 සතංව විවටං හොති - ආලොකො පසසතාමිව
 සනතිකෙ න විජානනති - මගා ධම්මස්ස අකොවිදා.’¹⁴**

මේ සූත්‍රනිපාතයේ ද්වයතානුපසාදනා සූත්‍රයේ තියෙන එක්තරා ගාථාවක්. ‘නිවුතානං තමො හොති’ - අවිජ්ජා නිවරණයෙන් වැසුණු අයට කළුවරක්ම වෙයි. හරියට ඒක ‘අන්ධකාරො අපසාදනං’ - නොපෙනෙන අයට අඤ්ඤාභාව වගෙයි. නමුත්, ‘සතංව විවටං හොති’ බුද්ධාදී සත්පුරුෂයින්ට මේ ඔක්කොම විවෘතයි. ‘ආලොකො පසසතා මිව’ - ඇස්පෙනෙන අයට, දකින්න පුළුවන් අයට, ආලෝකය වගෙයි. ‘සනතිකෙ න විජානනති මගා ධම්මස්ස අකොවිදා’ - ධර්මය නොදත් මේ මෝඩ සත්වයෝ - මේ මෘගයෝ - මේ ළඟම තිබෙන නිවන නොදකිත්. ඒතරම් ලස්සනට බුදුපියාණන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තියෙනව. ඒ වගේම තවත් ඒ විදියෙම ගාථාවක් උදාන පාළියේදී හමුවෙනව.

**‘මොහ සම්බන්ධනො ලොකො - හබ්බරුපොව දිස්සති
 උපධි සම්බන්ධනො බාලො - තමසා පරිවාරිතො
 සස්සතො විය බායති - පසස්සතො තඤ්ඤා කිඤ්ඤානං’¹⁵**

‘මොහ සම්බන්ධනො ලොකො හබ්බරුපොව දිස්සති’ - මේ මෝහයට සම්බන්ධවූ තැනැත්තාට ලෝකය බොහොම භව්‍යදෙයක්. ‘ඇත්ත වෙන්න පුළුවන්’ කියන අදහසයි භව්‍ය කියන වචනයේ තියෙන්නේ. මේ ලෝකය භව්‍ය දෙයක් හැටියට, සත්‍ය දෙයක්-හොඳට විශ්වාස තියන්න පුළුවන් විදියේ දෙයක් - කියල ඒ විදියටයි මෝහයට බැඳුණු පුද්ගලයට සේන්නේ. ‘මොහ සම්බන්ධනො ලොකො හබ්බරුපොව දිස්සති’ - භව්‍ය වශයෙන් පෙනෙනව. ‘උපධි සම්බන්ධනො බාලො තමසා පරිවාරිතො’ මේ උපධීන්ට බැඳුණාට බාලයා - මෝඩයා - අඤාන පුද්ගලයා’ තමසා පරිවාරිතො

මහා අන්ධකාරයකින්, කළුවරකින් පිරිවරන ලදුවයි සිටින්නේ. වැහිලයි හිටින්නේ. 'සසුනො විය බායති' - හරියට බැඳුබැල්මට මේක සදාකාලික වගේ - ශාස්වත වගේ පෙනෙනව. 'පසුනො නන්ථි කිඤ්චනං' - දකින්නෙකුට මෙනන ඇතිදෙයක් නෑ. 'දෙයක් නෑ' කියල කියන්ට වෙනව. අන්න ඒ විදියට ඉතාමත්ම ගැඹුරු අර්ථයක් ප්‍රකාශ කරනව මේ ගාථා වලිනුත්.

මෙයින් අපට සේනව චිත්‍රපටියක් පිළිබඳවත්, නාට්‍යයක් පිළිබඳවත්, ඇත්ත වශයෙන්ම අර නාට්‍යලෝකයේ ජවනිකා රාශියකින්, අඩු වැඩි වශයෙන් ශිෂ්ට ධාවනය කෙරෙන ජවනිකා රාශියකින්, යම්කිසි කථාන්තරයක් මවාගෙන විනෝද වෙන්න වගේ ඒ සන්තියින්ට, පුද්ගලයින්ට, නළුනිලියන්ට නාවකාලිකව දාගන්නු ඇදුම් ආදිය නිසා මෝහනයක් ඇති කරගෙන මේ අභවලාය, මේ අභවලාය ඒ සමඟම තමනුත් ඒ මොහොතේ ජීවත් වෙන්න වගේ, නාක්‍යශාලාවලින් චිත්‍රපටශාලාවලින්, පිටත ජීවිතයත් ඒ විදියේ එකක්, ධර්මානුකූලව කල්පනාකර බලනකොට. නමුත් පිටත නියෙන අක්‍රමිකාරයට වඩා ඇතුළත නියෙන අක්‍රමිකාරය ඉතාමත්ම ඝන බහල එකක්. පිටත නියෙන අක්‍රමිකාරය නම් අර විදියට දොරක් ඇරුන හැටියේම නැතිවෙලා යන්න පුළුවනි. නමුත් ඇතුළත නියෙන අක්‍රමිකාරය එහෙම ලෙහෙසියෙන් කැඩෙන්නෙ නැහැ. ඒකනිසා තමයි අර පේර පේරී ගාථාආදියේ නියෙන්නේ 'තමොක්කන්ධං පදාලොචා, තමොක්කන්ධං පදාලියා'¹⁶ මේ අඳුරුකඳ පැලෑටි කියල. ඒ තරම් පලන්න පුළුවන් - කැලිකපන්න පුළුවන්-විදියේ අවිද්‍යා අඳුරක් තමයි ලෝකයේ නියෙන්නේ. අන්න ඒ නිසා අර 'තමොක්කන්ධං පදාලියා' ආදී වචනවලින් තේරෙනව මේ ඇතුළත නියෙන අක්‍රමිකාරය ඉතාමත්ම ඝන බහල එකක්. නමුත් ඇතුළත නියෙන අක්‍රමිකාරයේ පළමු විවරය ඇතිවෙන්නේ සෝවාන්මාර්ගීඤානයෙන්. අන්න ඒක නිසා අපට හිතාගන්න පුළුවනි, අර ධර්මකථාවක් නියෙනව සැරියුත් මුගලන් මහරහතන්වහන්සේලා පිළිබඳව. මේ සැරියුත් මුගලන් ස්වාමීන්වහන්සේලා දෙනම පරිබ්‍රාජක කාලයේදී-ඒ කාලයේදී නම් තිබුනේ උපනිස්ස, කෝලික, කියල - උපනිස්ස කෝලික කියන මේ බ්‍රාහ්මණ තරුණයෝ දෙන්න එක දවසක්දා ගියා 'ගිරගත සමජ්ජ' කියන කඳුමුදුනක පැවැත්වෙන එක්තරා සමාජ උත්සවයක් බලන්න. අපට හිතන්න පුළුවන් නොයෙකුත් නාට්‍යාදිය පෙන්වන විවිධප්‍රසංගයක් වෙන්න ඇති. ඒ අවස්ථාව නුවණ හොඳට මෝරල තිබුන අවස්ථාවක් නිසා මේ දෙන්නටම හිටිමගත්ම අර ගිරගතසමජ්ජය, 'ගිරගතසමජ්ජ-බව' නැතිවෙලා ගියා. කලකිරීමක් ඇති උනා. වෙනද වගේ හිතාවක් සන්තෝෂයක් නැහැ. ඒ කථාවේ එනන කියවිලා නැතත් අපට හිතාගන්න පුළුවනි. මේ ඇතුළත නියෙන දේම නේද පිටත නියෙන්නේ කියල වැටහෙන්න ඇති. නමුත් මේ කියන මෝහය සම්පූර්ණයෙන්ම වැටහුනේ නැහැ - ඒ ධර්මතාව. ඊ ළඟට අස්සජී ස්වාමීන්වහන්සේ උපනිස්ස පරිබ්‍රාජකයට හදිසියේ හමුවුනාම උන්වහන්සේට ආරාධනා කළා 'මට ඊකක් කිව්වාම ඇති: මට තේරුම් ගන්න පුළුවන්' කියල. අස්සජී ස්වාමීන්වහන්සේත් බොහොම හිතනමාර්ගීව 'මමත් බොහොම

ටිකයි දන්නේ' කියල ඒ ටික කිව්වා. ටිකයි කිව්වේ. උපනිස්ස මාණවකයන් ටිකයි අභගන්නේ. නමුත් එතන හැම දෙයක්ම තිබුන නිසා තමයි සෝවාන් උනේ. ඒක නිසා තමයි

**යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා - තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ
තෙසඤ්ච යො නිරොධො - එවං වාදී මහා සමණෝ¹⁷**

කියන ඒ පිළිතුරු ගාථාව තුළම කියෙන්නේ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය පිටුකරල. 'යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා' - යම් හේතු ප්‍රභව ධර්මයෝ වෙත්ද, 'තෙසං හෙතුං' තථාගතො ආහ - 'ඒවායේ හේතුව තථාගතයන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කළා. ඒවායේ නිරෝධයත් ප්‍රකාශ කළා. මෙන්න මෙව්වරයි උන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ කියල.

ඉතින් මෙතනින් අර ඉතුරු කොටස - ජීවිත ගැටළුවට අවශ්‍ය ඉතිරි සාධකය - උපනිස්ස පරිබ්‍රාජකයට ලැබෙන්න ඇති. මක්නිසාද? මෙතන මේ හේතු කියල කියන්නේ - සමහර කෙනෙක් තෝරනව - අවිද්‍යාව කියල. නමුත් හේතු කියල කියන්නේ ඒක නොවෙයි. මෙතන හේතු කියන්නේ අර අපි 'ඉදප්පව්වයතා' නමින් හඳුන්වපු ප්‍රතිත්‍ය සමුත්පාද ධර්ම න්‍යායයමයි. 'හෙතුප්පභවා ධම්මා' කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පන්න ධර්ම. ඒක නිසා තමයි සෝවාන් පුද්ගලයා පිළිබඳව සඳහන් වෙන්නේ - 'හෙතුව සුද්ධො හොති හෙතුසමුප්පනෙන ව ධම්මෙ' - හේතුවත් දුටුව, හේතුසමුප්පන්න ධම්මත් දුටුව. ඒ කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදයත් දුටුව. පටිච්ච සමුප්පනන ධර්මත් දුටුව. අපි දන් හුභක් දුරට ඒව සාකච්ඡා කරලයි කියෙන්නේ. පටිච්ච සමුප්පාදය කියල කියන්නේ අර ඉදප්පව්වයතාව නමැති මූලධර්මයයි. ඒ මූලධර්මය පිළිබඳ ඒ කොටස ඇහෙනවත් එක්කම උපනිස්ස පරිබ්‍රාජකයාට සෝවාන් මාභීය පහළ උනා කියල සඳහන් වෙනව. එතකොට එතන 'තෙසං' කියල බහු වචනයෙන් කියෙන නිසා අපට වැඩියත් හොඳින් ජේනව අවිද්‍යාවත් සහිතවම අවිද්‍යාවත් ඇතුළුව - අඛණ්ඩයම - අර අංග දොළහම, පටිච්ච සමුප්පනනධර්මයන්. අර 'බයං පච්චයානං අවේදී' කියල කියන්නේ ප්‍රත්‍යවශයෙන් දක්වන දොළහම නිරුද්ධවීම, ඝෂයවීමයි. ඊ ළඟ පදයෙන් කියවෙන්නේ-

'තෙසංව යො නිරොධො - එවං වාදී මහා සමණෝ' එතකොට මුලින් ප්‍රකාශ කළේ - 'යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා. තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ' - හේතුවන්ගෙන් හට ගන්නා යම් ධර්මයන් තිබෙනවනම්, ඒවායේ හේතුව අර

ඉදප්පව්වයතාව - 'මෙය ඇති කල්හි මෙය වෙයි. මෙය හටගැනීමෙන් මෙය හටගනී, මෙය නැති කල්හි මෙය නොවෙයි. මෙය නිරුද්ධ වීමෙන් මෙය නිරුද්ධ වෙයි' කියන අන්න ඒ අදහසයි. ඊළඟට හේතුසමුප්පනන ධර්මයන්ගේ ඝෂයකිරීම තමයි අවසානයේ නිවන.

'අවිජ්ජායතෙව්ව අසෙස විරාග නිරොධා' කියල ප්‍රකාශ වෙන්නෙ ඒකයි. අන්න එතකොට මෙතනින් අපට හෙළිවෙනව ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පාද ධර්මයට ඉතාමත්ම අදාල දෙයක් තමයි සිනමා චිත්‍රපටි ආදියෙන් අපි මේ ගත්තු නිදර්ශනයෙ සඳහන් වෙන්නෙ. අදට අපි මෙතනින් නවත්වමු.

අබෝලිපි

1. සං. නි. V. 1. 330 පිට (බු.ජ. 17)
2. සු.නි. 234-235 පිටු (බු.ජ.25)
3. අක්කදණ්ඩ සු.සු.නි. 298 පිට (බු.ජ. 25)
4. දුට්ඨධක සු.සු.නි. 248 පිට (බු.ජ.25)
5. සුඛධධක සු.සු.නි. 252 පිට (බු.ජ.25)
6. ජරා සු.සු.නි. 258 පිට (බු.ජ. 25)
7. බජ්ජනිය සු. සං. නි. III 154 පිට (බු.ජ.15)
8. උදා. තතිය බොධි සු.බු.නි. I 134 පිට (බු.ජ.24)
9. උරග සු.සු.නි. 2 පිට (බු.ජ.25)
10. අං.නි. V 406 පිට (බු.ජ.22)
11. ම.නි. II සුභ සු. 718 පිට (බු.ජ.11)
12. සච්ඡකරණීය සු. අං. නි. II 354 පිට (බු.ජ.19)
13. සං.නි. III 260 පිට (බු.ජ.15)
14. සු.නි. 240 පිට (බු.ජ.25)
15. උදා. උදෙන. සු.බු.නි I 288 පිට (බු.ජ.24)
16. ථෙරී. චිත්තා ථෙරී. බු.නි. IX 12 පිට (බු.ජ.29)
17. මහා. I 84 පිට (බු.ජ.3)

6 වන දේශනය

6 වන දේශනය

"නමෝ තසා හගවතො අරහතො සමමා සමබුද්ධසා"

"එතං සන්තං එතං පණීතං යදිදං සබ්බං සංඛාරං සමථො සබ්බපටි පටිතිස්සගො තණ්හකකයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං"

"මෙය ශාන්තය, මෙය ප්‍රණීතය, එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන් අතහැර දැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂයකිරීම, නොඇල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම්වූ නිබ්බානය"-

ගරුතර යෝගාවචර මහා සංඝරත්තයෙන් අවසරයි. නිබ්බාන යන මාතෘකාව යටතේ පවත්වනු ලබන දේශනාමාලාවේ හයවන දේශනයයි මේ.

පසුගිය වර අපි පැවැත්වූ දේශනයේදී සඳහන් කළා අවිද්‍යාවත්, ආශ්‍රවයනුත් පිහිටකරගෙන ගොඩනගා ගත්තු හවය අවිද්‍යාවෙන් ආශ්‍රවයන්ගෙන් නිරෝධයෙන් නිරුද්ධ වෙන හැටි. ඒක අපි විස්තර කළේ චිත්‍රපටි නාට්‍ය ආදී උපමා කලා ආශ්‍රයෙන්. ඒකට මූල හැටියට අපි ගත්තේ බුදුපියාණන් වහන්සේ සංයුත්ත නිකායේ ගද්දුල සූත්‍රයේ සඳහන් කරන එක්තරා 'වරණ' චිත්‍ර උපමාවක්.' ඒ කියන්නේ ඒ කාලෙ දඹදිව තිබුනු 'වරණ' නමැති චිත්‍ර වර්ගයක් ආශ්‍රය කරගෙන බුදුපියාණන්වහන්සේ ප්‍රකාශකරල තියෙනව - මේ වරණ චිත්‍රයටත් වඩා සිත විසිතුරු කියල. විචිත්‍රයි කියල. අන්න ඒ වරණ චිත්‍ර කලාව මේ කාලයට ගැලපෙන විදියට වලන හැටියට අපි චිත්‍රයට සම්බන්ධකරල මේ වලන චිත්‍ර ආශ්‍රයෙන් - චිත්‍රපට නාට්‍ය ආදියෙන් මේ සංස්කාරයන් ගැන විශේෂයෙන්ම, ඒ වගේම පටිච්චසමුප්පාදයට අදාළ අනිකුත් කරුණුත් සාකච්ඡා කළා. අද ඒ විවරණ මාභීයෙම තවත් ටිකක් ඉදිරියට යන්න බලමු.

ඒ වරණ චිත්‍ර කලාව ඇතුළත්වන සංයුත්ත නිකායෙ බන්ධ සංයුත්තයේ දෙවෙනි ගද්දුල සූත්‍රයේම අගකොටසේ සඳහන් වෙනව බුදුපියාණන්වහන්සේ දක්වන එක්තරා සිත්තරෙකුගේ උපමාවක්. ඒ කියන්නේ බුදුපියාණන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව - පරිවර්තනය වශයෙන් බැලුවොත් -

'යම්පේ රජකයෙක් හෝ සිත්තරෙක්-රජකයෙක් කියන්නේ රෙදි සායම් පොවන්නෙක්, රඳවෙක්- ලෑල්ලක හෝ බිත්තියක හෝ රෙදිපටක හෝ රතු, කහ, මදටිය, නිල්, ආදී යම් සායමකින් සියලු අභපසභ සහිත සත්‍රී රූපයක් හෝ පුරුෂ රූපයක් හෝ නිර්මාණය කරන්නේද, එසේම අශ්‍රැතවත් පාඨග්න්තයාත්, රූප වේදනා, සක්ඛා, සංඛාර, වික්ඛාණ කියන මේ සාකච්ඡා පහම නිපදවයි' - කියන එකයි බුදුපියාණන්වහන්සේ එතන ඒ දේශනාව

අවසානයේදී ප්‍රකාශ කරන්නේ. මේ පඤ්චපාදානසාක්‍ෂිය සිත්තරෙකුගේ නිර්මාණයකට උපමා කිරීම මගින් බුදුපියාණන් වහන්සේ අපට පෙන්නුම් කරන්නේ මේ පඤ්චසාක්‍ෂියේ ඇති නිසාරාවයයි. මෙහි ඇති හිස් බවයි. මෙය එක්තරා විදියක සකස්කරන ලද්දක් බවයි, නිර්මාණය කරන ලද්දක් බවයි, පෙන්නුම් කරන්නේ. මේ නිසාරාවය, මේ ශුන්‍යාවය, වඩා පැහැදිලිව හෙළිකරන බුද්ධ දේශනාවක්, ඉතාමත්ම ප්‍රකට දේශනාවක්, සඳහන් වෙනව බැවින් සංයුත්තයෙහි ‘පේණ’ සූත්‍රය නමින්. ඒ සූත්‍රයේ අග එන සංග්‍රහගාථාව විතරක් ප්‍රමාණවත් මේ අවසානවට.

‘පේණ පිණ්ඩුපමං රූපං - වේදනා බුබුදුපමා
මරීචිකුපමා සක්ඛ්‍යා - සංඛාරා කදලුපමා
මායුපමසඳු වික්ඛ්‍යාණං - දීපිතාදිට්ඨ බඤ්චනා²

ආදිත්‍ය බඤ්ච වූ - සුයඹී බඤ්ච වූ - බුදුරජාණන්වහන්සේ විසින් රූපය, පේණ පිඩකට උපමාකොට, වේදනාව දියබුබුලකට උපමාකොට, සක්ඛ්‍යාව, මරිචුවකට උපමාකොට, සංස්කාරයන් කෙසෙල් කඳකට උපමාකොට, වික්ඛ්‍යාණය, මායාවකට උපමාකොට දක්වන ලදී, දේශනා කරන ලදී, කියන එකයි. එකකොට මෙයින් අපට ජේතව පඤ්චසාක්‍ෂිය පිළිබඳ නිසාරාවය. විශේෂයෙන්ම මේ ‘පේණ’ සූත්‍රයේ එන මේ උපමා පහෙන්, ඒ කියන්නේ රූපය පේණ පිඩකට උපමා කිරීම, වේදනාව දියබුබුලකට උපමාකිරීම, සක්ඛ්‍යාව මරිචුවකට, සංස්කාර කෙසෙල් කඳකට, වික්ඛ්‍යාණය මායාවකට උපමා කිරීමෙන්, පෙන්නුම් කරන්නේ එක්තරා විදියක රැවටිලි සවරූපයක්. මායාව පමණක් නොවෙයි, ‘පේණපිඩ’ ආදියෙන් පෙනුමක් කියෙනව එක්තරා ඝන සංඥාවකට කුඩුදෙන විදියේ. ඒ වගේම වේදනා - දියබුබුල ආදී මිය හැම එකකින්ම නිසාරාවයක් ශුන්‍යාවයක් ප්‍රකාශ කරනව. ඒ වගේම රැවටිලි සවරූපයකුත් හභවනව. එක්තරා මායාත්මක සවිභාවයක්. වික්ඛ්‍යාණය ගැන විශේෂයෙන්ම කියැවෙනව විජ්ජාකාරයෙකුගේ විජ්ජාවක්, මායාකාරයෙකුගේ මායාවක් හැටියට. බුදුපියාණන් වහන්සේ එතන වික්ඛ්‍යාණය පිළිබඳව විස්තර කරනව. එකකොට අපි අර යොදාගෙන ආපු කථා මාභීයේ සඳහන් කළා, සංස්කාර ගැන. ඒ සංස්කාර වල - එහෙම නැත්නම් සංස්කාර මගින් - චිත්‍රපට, නාට්‍ය ආදියේ පෙන්නුම් කරන නාට්‍යමය ජවනිකාවල කිබෙනවය කියනව තාත්ත්විකත්වයක්. කාලාලෝකයේ යෙදෙන වචනයක් තමයි තාත්ත්විකත්වය. තාත්ත්විකත්වය කියල කියන්නෙන් මේ රැවටිලි සවරූපයටයි. ඒ නරඹන්නන් මූලාකරවන්න හැකියාව ඇති තරම් සැබෑ සවරූපයක් - සැබෑ පෙනුමක් ඇති එකයි ‘තාත්ත්වික’ කියල කියන්නේ. නාට්‍යයක් සාර්ථක වෙනව කියල කියන්නේ නරඹන්නන් මූලා කරන්න ඒක සමත්නම්. අන්න ඒක නිසා සැබෑසවරූපයක් රැවටිලිබවක් කියන එකයි එතන හැඟෙන්නේ.

එකකොට මේ සංස්කාරයන්ගේ රැවටිලි සවරූපයට - මූලාකරන සවරූපයට - හේතුව, ඒකට උපකාර වෙන්නේ, අවිද්‍යාව. මෙයින් අපට ජේතව අර අවිද්‍යාවක්, සංස්කාරත් පසුබිමේ ඉඳගෙන තමයි මේ සියලුම ලෝක ජවනිකාවල් රහඳක්වන්නේ. මේ විදියට නාට්‍යවල එහෙම ඇඳුම්

පැළඳුම් වලින් වෙස් මාරුකිරීම් වලින් නව්නිලියන්ගේ වෙස්වලාගැනීම් වලින්, වේදිකා සැරසිලි ආදියෙන්, ඒ සංස්කාරවලින් කරන රැවටීම් වගේ තමයි මේ සංස්කාරයන් මගින් මේ පංචස්කන්ධය ගොඩනගා ගැනීම. එතකොට 'සංඛාර' කියන වචනයේ සකස් කරන, නිපදවන, කියන අර්ථය තිබෙන බව අපට මෙයින් පෙනෙනව. දැන් චිත්‍රපටයක නාට්‍යයක ඇති ඒ තාත්වික ස්වරූපයෙන් - සැබෑ ස්වරූපයෙන් - නරඹන්නන් මූලාවන්තාක් මෙන් මේ ලෝකයේ තිබෙන සජීව, අජීව වස්තූන්ගේ සැබෑස්වරූපයෙන්, බැඳුබැඳීමට ඇත්තෙයි කියල හිතෙන විදියේ සැබෑ ස්වරූපය නිසා, කෙලෙස් සහිත ලෝකයා මූලාවනබවයි අපට මේ ධර්මයේ දක්වල තියෙන්නේ.

අපි කලින් දේශනාවක සඳහන් කළ ගාථාවක පද දෙකක් මේ අවස්ථාවේ මතක් කරගන්නොත් - 'මොහ සමබන්ධනො ලොකො - හබ්බ රූපොව දිස්සති' - ඒකෙන් කියවෙන්නේ මෝහයට සම්බන්ධවූ තැනැත්තාට මෝහයෙන් යුක්ත තැනැත්තාට - මේ ලෝකය හව්‍ය වශයෙන් පෙනෙනව. හව්‍ය කියල කියන්නේ 'වෙන්න පුළුවන්' කියල හිතෙන විදියේ' - ඒ කියන්නේ 'මේක ඇත්තක්' කියල හිතෙන විදියට ලෝකය පෙනෙනව කියන එකයි බුදුපියාණන්වහන්සේ එතනක් දේශනාකරල තියෙන්නේ.

එතකොට මෙතෙක් කී දේවල්වලින් පෙනෙන්නේ සංස්කාරයන්ගෙන් එක්තරා විදියක සකස් කිරීමක් කෙරෙනව. ඒ සකස් කිරීමට පසුබිම් වන්නේ අර අවිද්‍යා අන්ධකාරයයි. අවිද්‍යාවේ මුළාවෙන් තමයි සංස්කාරයන් මගින් යම්කිසි සකස්කිරීමක් කෙරෙන්නේ. මේ සංඛාර කියන වචනයේ මේ මූලික අර්ථය - සකස් කිරීම කියන අර්ථය - වඩාත් ප්‍රකට වන සූත්‍රයක් අපට හමුවෙනව 'බන්ධ' සංයුක්තයේම බන්ධනීයසූත්‍රය නමින්.³ ඒ සූත්‍රයේ එක් එක් ඍකන්ධය පිළිබඳව මූලික පද විග්‍රහ කෙරෙන අතර සංඛාරා කියන පදය තෝරන්නේ මෙන්න මේ විදියටයි.

'කිඤ්ච භික්ඛවෙ සංඛාරෙ වදෙථ, සංඛතං අභිසංඛරොනතීති, භික්ඛවෙ තස්මා සංඛාරාති චූළවනති. කිඤ්ච සංඛතං අභිසංඛරොනති රූපං රූපතතාය සංඛතං අභිසංඛරොනති වේදනං වේදනතතාය සංඛතං අභිසංඛරොනති සක්ඤ්ඤං සක්ඤ්ඤතතාය සංඛතං අභිසංඛරොනති, සංඛාරෙ සංඛාරතතාය සංඛතං අභිසංඛරොනති, වික්ඤ්ඤාණං වික්ඤ්ඤාණතතාය සංඛතං අභිසංඛරොනති - මෙයින් කියැවෙන්නේ - 'මහණෙනි, කුමකට සංස්කාරයන් යයි කියවුද? සංස්කාර කියල කියන්නේ මොනවටද? මොන අර්ථයෙන්ද කියන එකයි එතනින් පෙන්නුම් කරන්නේ - 'සංඛතං අභිසංඛරොනතී ති භික්ඛවෙ තස්මා සංඛාරාති චූළවනති' - සංඛතයක්, ඒ කියන්නේ සකස්කරනලද්දක් සකස්කරන ලද දේක ස්වරූපයකට පත්කරන්නේ යමකින්ද, ඊට සංස්කාරයයි කියනු ලැබේ. කුමක්ද මේ සකස් කරනු ලබනදෙය? 'රූපං රූපතතාය සංඛතං අභිසංඛරොනති' - රූපය, රූපබවට, රූපතතාය කියල කියන්නේ රූපත්වයට. රූපඍකන්ධය, රූපඍකන්ධයක් බවට පත්කරන්නේ යමකින්ද, එය සංස්කාරයි ඒ විදියටම වේදනාව, වේදනාවක් බවට, සක්ඤ්ඤාව සක්ඤ්ඤාවක් බවට, සංස්කාර, සංස්කාර බවට, වික්ඤ්ඤාණය වික්ඤ්ඤාණය බවට - මේ හැම එකක්ම කරන්නේ එතකොට සංස්කාර. මෙතන ගැඹුරුම තැන සංස්කාර පවා සංස්කාර

බවට පත්කරන්නේ සංස්කාරවලින් කියන එකයි. ඒ තරම්ම සියුම් අර්ථයක් මෙතන තියෙනව. එතකොට මෙයින් අපට පෙනෙන්නේ, අර සංස්කාරවලින් කෙරෙන එක්තරා විදියක සකස්කිරීමක්. එක්තරා මවා පෑමක් වැනි දෙයක්. සංඛාරවල තියෙනව මේ අර්ථය. චේතනා වලින් නිපදවන ලද කියන අර්ථයට සම්බන්ධයි. 'සංඛතං' කියන්නේ සංස්කාරයන්ගෙන් නිපදවන ලද කියන එකයි. බොහෝවිට යෙදෙනව 'අභිසංඛතං අභිසංවේතයිතං' කියන පද දෙක සමානාර්ථවත් ලෙසට. 'අභිසංඛතං' කියල කියන්නේ - 'විශේෂ වශයෙන් සකස්කරන ලද' කියන එකයි. 'අභිසංවේතයිතං' කියල කියන්නේ චේතනාවන්ගෙන් නිපදවූ කියන එකයි. එතකොට මෙතන පෙනෙනව චේතනා වලට තියෙන සම්බන්ධය. චේතනාවලින්ම සකස් කරන ලද්දක්. 'වෛතේ පකප්පෙති කියන වචන දෙකත් එකට සඳහන් වෙනව. චේතනා ප්‍රකල්පන ආදියෙන් - කල්පනා වලින් චේතනාවලින් සකස් කරන ලද දෙයක්. එතකොට සිතින්ම ගොඩනඟාගත් දෙයක් කියන එකයි අවසානවශයෙන් කියැවෙන්නේ. මේ පඤ්චස්කන්ධයම සිතින්ම ගොඩනඟාගත් දෙයක්. මේ පඤ්චස්කන්ධයම, අන්තිම පරවේද්දයෙන් ගත්තාම - අවසාන වශයෙන් සලකල බලනකොට-සිතින්ම ගොඩනඟා ගත් ගොඩවල් පහක්. අර විත්‍ර උපමා ආදියෙන් පෙන්වුම් කරන්නේත් ඒකයි.

මේ සංස්කාරයන්ගේ ස්වභාවය ගැන කල්පනාකරල බලනකොට විශේෂයෙන්ම අපට සිහිපත්කරගන්න පුළුවනි 'කායසංඛාරා, වචී සංඛාරා 'මනෝ සංඛාරා' කියල සංස්කාර තුන් වර්ගයක් ධර්මයෙහි දක්වනව. විශේෂයෙන්ම පින්පවි ආදියට කම්මයට සම්බන්ධ පද තුනක් ඒ. සත්ත්වයා කම් උස්කරගන්නේ මේ විදියට කයින් වචනයෙන් මනසින් කියල. එතකොට මේ සංස්කාර උස්කිරීමට උපකාර වන්නේ එක්තරා විදියක අවිද්‍යාවක් පසුබිමේ තිබෙන්නේ අවිද්‍යාවක්, නාට්‍ය විත්‍රපට ආදිය ගැන කිව්ව වගේ. මෙන්න මේ අවිද්‍යාවක් සංස්කාරත් අතර ඇති සම්බන්ධතාව ඉතාමත් හොඳින් පැහැදිලි වෙන එක්තරා වටිනා ධර්ම කොට්ඨාශයක් තියෙනව 'අංගුත්තර නිකායේ' වතුකක නිපාතයේ සංකල්පනනීය වගයේ සංවේතනා සූත්‍රයේ.⁴ ඒ සූත්‍රයේ සඳහන් වෙන හැටියට යම්කිසි දේකට ක්‍රියාකාරීත්වයක් ලෝකයේ ආරෝපණය කරන්නේ ඒ දෙය ඒකකයක් හැටියට සැලකීමෙන්. ඒක ඝන සංඥාවෙන් ඒකකයක් හැටියට සැලකීමෙන්. අනික් අතට බලනකොට යම්කිසි ක්‍රියාකාරීත්වයක සේයාවක් පෙනෙන තැනකට යම්කිසි ඒකත්වයක්, එහෙම නැත්නම් කතීර්ත්වයක් ආරෝපණය කරන සිරිතකුත් ලෝකයේ තියෙනව. අපි අර දියසුළු උපමාව ගැන කියනකොටත් කිව්වේ දියසුළිය ඇතින් ඉඳන් බලනකොට එකම මධ්‍යස්ථානයක් වගේ. ආයතනයක් වගේ. ඒ වගේ යම්කිසි ක්‍රියාකාරීත්වයක සේයාවක් පෙනෙන යම්කිසි තැනකට ඒකකයක් කියල කියනව. එතකොට මේ අවිද්‍යාවයි උපකාර වන්නේ මේ සංස්කාර හටගැනීමට. අවිද්‍යාවේ මූලික ප්‍රසංගනයක් - මූලිකම කාරණයක් - තමයි, මේකට මධ්‍යස්ථානයක් වශයෙන් ඒකකයක් තියෙන්න ඕන. මේ කාය සංස්කාර, වචී සංස්කාර, මනෝසංස්කාර කියන ඒව ඇතිවීමට හේතුව හැටියට දක්වන්නේ බුදුපියාණන්වහන්සේ අර සංවේතනීය සූත්‍රයේ, අවිද්‍යාවමයි. මේ සූත්‍රය තරමක් දිගයි. නමුත් අපි කොටස් තුනකට කඩල

අර්ථය තේරුම්ගන්න පහසු හැටියට විග්‍රහකරන්නයි බලාපොරොත්තු වෙන්නේ.

**කායෙ වා හිකබ්වෙ සති කාය සඤ්චනනා හෙතු උප්පජ්ජති
අජ්ඣධතං සුබදුක්ඛං
වාචාය වා හිකබ්වෙ සති වචී සඤ්චනනා හෙතු උප්පජ්ජති
අජ්ඣධතං සුබදුක්ඛං
මනෙ වා හිකබ්වෙ සති මනො සඤ්චනනා හෙතු උප්පජ්ජති
අජ්ඣධතං සුබදුක්ඛං අවිජ්ජාපච්චයාව' -**

එකකොට මේ පළමුවැනි කොටස හැටියට අරගෙන මේකෙ අර්ථය බලමු. 'කායෙ වා හිකබ්වෙ සති කාය සඤ්චනනා හෙතු' - මහණෙනි, කයක් ඇතිකල්හි, 'කායසඤ්චනනා හෙතු' කියන්නේ. කයක් අරමුණු කරගත් චේතනාවන් නිසා කය අරමුණුකරගත් සිතුවිලි නිසා 'උප්පජ්ජති අජ්ඣධතං සුබදුක්ඛං' - කෙනෙකුට ආධ්‍යාත්මික වශයෙන්, ඒ කියන්නේ ඇතුළතින්, චේතසික වශයෙන් සැපදුක් හටගනී. කය කියල දෙයක් තියෙනව කියල හිතාගන්නාම ඒ කය අරමුණු කරගත්තු සිතිවිලි නිසා කෙනෙකුට සැපදුක් ඇතිවෙනව. මේ කය කියන්නේ මහා වැඩ ගොඩක්. මහා කම්මාන්ත ශාලාවක් වගේ දෙයක්. නමුත් අවිද්‍යාව නිසා යම්කිසි කෙනෙකුට හිතෙනවනම් මේක එකක් කියල ඒකකයක් හැටියට, අන්න එකකොට කායසඤ්චනනා වලට ඉඩතියෙනව. ඒ කය අරමුණු කරගෙන සිතිවිලි ඇතිකර ගන්න පුළුවන්. එහෙම ඇතිකර ගෙන කෙනෙක් සැපදුක් විඳිනව. ඒකයි මෙතනින් කියැවෙන්නේ. ඒ විදියටම 'වාචාය වා හිකබ්වෙ සති වචී සඤ්චනනා හෙතු වචනය - භාෂාව - ඒ වගේම අකුරු පද රාශියකින් හැදුන දෙයක්. නමුත් වචනය හෝ ඇතෙයි කියල ඒකකයක් හැටියට ගත්තු කල්හි - 'වචී සඤ්චනනා හෙතු' ඒ වචනය පිළිබඳ චේතනා හේතුකරගෙන ඇතුළතින් සැපදුක් හට ගනී. ඒ වගේම මනස. මනස කියන්නේ අමුතු දෙයක් නොවෙයි, වෙන ආගම්වල තිබුනට ආත්මයක් හැටියට. අර විදියෙම සිතුවිලි රාශියක් වගේ. නමුත් මෙතන 'මනෙවා සති' - කෙනෙක් හිතනව මනස කියල දෙයක් තියෙනව කියල. එහෙම හිතාගත්තු නිසාම, මනස අරමුණු කරගෙන අර සැපදුක් ආදිය ආධ්‍යාත්මික වශයෙන් ඇතුළතින් විඳිනව කියන එකයි කියන්නේ. ඒ ඡේදය අවසාන වන පදය විශේෂයෙන්ම වැදගත් වෙනව. 'අවිජ්ජාපච්චයාව' - මේ හැම එකක්ම වෙන්නේ අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යය කරගෙනය කියන එකයි කියන්නේ. ඊළඟට අපි දෙවෙනි කොටස ගනිමු.

'සාමං වා තං හිකබ්වෙ කායසංඛාරං අභිසංඛරොති යං පච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣධතං සුබදුක්ඛං. පරෙ වාස්ස තං හිකබ්වෙ කාය සංඛාරං අභිසංඛරොති යං පච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣධතං සුබදුක්ඛං. සම්පජානො වා තං හිකබ්වෙ කාය සංඛාරං අභිසංඛරොති, යං පච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣධතං සුබදුක්ඛං. අසම්පජානො වා තං හිකබ්වෙ කායසංඛාරං අභිසංඛරොති, යං පච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣධතං සුබදුක්ඛං'

ඔය ටිකේ අදහස - 'මහණෙනි, තෙමේම හෝ කාය සංස්කාරයන් ඇති කරගන්නව සකස් කරගන්නව 'යම්පච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣධතං

සුබදුකඩ' - එය ප්‍රත්‍යය කොටගෙනම ඔහු ආධ්‍යාත්මික වශයෙන් සැපදුක් විඳිනව. ඒ කියන්නේ යමක් හේතු කරගෙන ඇතුළතින් සැපදුක් විඳිනාය කරයිද? එබඳු වූ කායසංස්කාරයන් තෙමීම හෝ නිපදවා ගනී. ඒ වගේම 'පරෙ වා අස්ස' - අනුනුක් ඒ වගේම කායසංස්කාරයන් නිපදවාදෙනව ඔහුට, සැපදුක් වලට හේතුවෙන. ඊළඟ වාක්‍යයෙන් කියැවෙන්නේ 'සමපජානො වා තං භික්ඛවෙ කාය සංඛාරං අභිසංඛරොති - එය දැනුවත්වත් කෙරෙනව 'අසමපජානො වා' - නොදැනුවත් වත් කෙරෙනව. අර්ථසාරය වශයෙන් ගත්තොත්. මේ දෙවෙනි ඡේදයෙන් කියැවෙන්නේ අර කාය සංස්කාරයන් තමන්ටත් ඇතිකරගන්න පුළුවන්. ඒ වගේම අනුනුක් ඇතිකර දෙනව. ඊළඟට මේවා දැනුවත් වත් වෙන්න පුළුවනි, නොදැනුවත් වත් වෙන්න පුළුවන්. එතකොට මේ කායසංස්කාරයන් ගැන කිව්ව වගේම-අමුතුවෙන් පාළියෙන් නොකිව්වත්-වච්චසංස්කාර පිළිබඳවත් ඒ විදියටම කියනව දෙයාකාරයකට - තමනුත් අනුනුක් වශයෙන්, ඊළඟට දැනුවත්ව, නොදැනුවත්ව වශයෙන්. වච්ච සංස්කාර ගැනත් කියනව. මනෝ සංස්කාර ගැනත් කියනව. ඒක එතකොට අපි දෙවන කොටස හැටියට ඉදිරිපත්කරනව. අවසාන කොටස ඉතාමත්ම වැදගත් වෙනව. බුදුපියාණන් වහන්සේ ඊළඟට ප්‍රකාශ කරන්නේ 'ඉමෙසු භික්ඛවෙ ධමමෙසු අවිජ්ජා අනුපතිතා. අවිජ්ජායතෙව අසෙස චිරාග නිරොධා සො කායො න හොති යමපච්චයාස්ස තං උපපජ්ජති අජ්ජධන්තං සුබදුකඩං, සා වාචා න හොති යමපච්චයාස්ස තං උපපජ්ජති අජ්ජධන්තං සුබදුකඩං, සො මනො න හොති යමපච්චයාස්ස තං උපපජ්ජති අජ්ජධන්තං සුබදුකඩං, බෙත්තං තං න හොති. වජ්ඣං තං න හොති, ආයතනං තං න හොති අධිකරණං තං න හොති යමපච්චයාස්ස තං උපපජ්ජති අජ්ජධන්තං සුබදුකඩං' - එතකොට මේකෙ අර්ථය 'ඉමෙසු භික්ඛවෙ ධමමෙසු අවිජ්ජා අනුපතිතා' - මහණෙනි, මේ කලින් කියාපු අවස්ථාවල. 'මේ ධම්මයන්හි' කියල කියන්නේ අර කලින් කියාපු අවස්ථා කීපයේදීම 'අවිජ්ජා අනුපතිතා' අවිද්‍යාව උහුබඳින ලදී. ඒකෙ අර්ථය, අවිද්‍යාවට ඇදිලයි මේ හැම එකක්ම එන්නේ. අවිද්‍යාවට ඇදුනු අවස්ථා ගොඩක් අපි අර කලින් සඳහන් කළේ කියන එකයි එතන කියැවෙන්නේ. අන්ත එමනිසා 'අවිජ්ජායතෙව අසෙස චිරාග නිරොධා' - නමුත් අවිද්‍යාවගේම නිරවශේෂ චිරාගයෙන් නිරෝධයෙන් මොකක්ද සිද්ධ වෙන්නේ. - 'සො කායො න හොති යමපච්චයාස්ස තං උපපජ්ජති අජ්ජධන්තං සුබදුකඩං' - යමක් හේතු කොටගෙන ඇතුළතින් සැපදුක් වින්දනාය කරයිද? එබඳු වූ ඒ කය ඔහුට නොවන්නේය. ඒ වගේම - 'සා වාචා න හොති යමපච්චයාස්ස තං උපපජ්ජති අජ්ජධන්තං සුබදුකඩං' - යමක් හේතු කොටගෙන ඇතුළතින් සැපදුක් ඇතිවන්නේද? එබඳු වූ වචනය ඔහුට නොවන්නේය - සො මනො න හොති' ඒ වගේම යමක් හේතුකොටගෙන ඇතුළතින් සැපදුක් හටගන්නේද, එබඳු වූ මනසද ඔහුට නොවන්නේය. ඊ ළඟට ප්‍රකාශ වෙනව.

බෙත්තං තං න හොති, වජ්ඣං තං න හොති, ආයතනං තං න හොති අධිකරණං තං න හොති, යමපච්චයාස්ස තං උපපජ්ජති අජ්ජධන්තං සුබදුකඩං' - වෛතසික වශයෙන් ඇතුළතින් සැපදුක් ඉපදීමට හේතු වූ කෙත, ඉධිම, ආයතනය, කාරණය, අහෝසි වෙනව. නැතෙයි කියන එකයි කියන්නේ.

මෙන්ම මෙයින් අපට පෙනෙනවා. 'කයක් ඇතෙයි' කියලා ගත්තහම කය අරමුණුකරගෙන කායසංස්කාර ගොඩනැගෙනවා. වෙන විදියකට කියනවා නම්, තවදුරටත් පැහැදිලි කරනවා නම්, අර මුල් කොටසින් කියැවුනේ - 'කායෙ වා භික්ඛවෙ සති කාය සංවෙනතා හෙතු කියලා ප්‍රකාශ කළේ- කයක් ඇතැයි ගත් කල්හි එහෙම නැත්නම් කය ඇත්ත වශයෙන්ම ඒකකයක් හැටියට සලකනතාත් කය අරමුණු කරගත් සිතිවිලි නිසා ඇතුළතින් සැපයුණ විදිනවා. ඒ වගේම වචනය පිළිබඳවත් මනස පිළිබඳවත්, අවධාරණයෙන් කියැවෙනවා මේ හැම එකක්ම අවිද්‍යාව නිසයි සිදුවන්නේ කියලා. මේවාට ඒකක තත්ත්වයක් දෙන්නේ- සනසංඥාවෙන්-මේ අවිද්‍යාවයි.

ඊළඟට කියන්නේ, අර දෙවෙනි ජේදය ගැන කල්පනාකරලා බලනවානම්, එතන කියැවෙන්නේ අමුත්තක් නොවෙයි. ඒක තමාගෙනුත් කෙරෙන්න පුළුවන්. අනුන්ගෙනුත් කෙරෙන්න පුළුවන් කියන එකයි. ඒ කාය සංස්කාර ආදිය ඒ විදියට ඇතිවීම තමාගෙනුත් කෙරෙන්න පුළුවන්, අනුන්ගෙනුත් කෙරෙන්න පුළුවන්. දැනුවත් වත් කෙරෙන්න පුළුවන්. නොදැනුවත් වත් කෙරෙන්න පුළුවන්. ඊළඟට අවසාන වශයෙන් කියන්නේ මේ හැම එකක්ම අවිද්‍යාවට සම්බන්ධයි. ඒක නිසා අවිද්‍යාව නිරුද්ධ උනේ යම් අවස්ථාවකදී - සම්පූර්ණයෙන්ම-ඒ අවස්ථාවේදී බාහිරව බැලුවාම මේ පුද්ගලයට කයක් තියෙනවා. නමුත් හිතට වැටහෙන්නේ නැහැ කයක්. බාහිර වශයෙන් වචන පාවිච්චි කරන්න පුළුවන්. කථාකරන්න පුළුවන්. නමුත් වචනය සැබෑදෙයක් හැටියට ඒ පුද්ගලයා පිළිගන්නේ නැහැ. වචනය කියන්නේ භාෂාව්‍යවභාරය. ඊළඟට මනස. මනස කියන එක සාමාන්‍යයෙන් පාවිච්චිකරනවා වගේ ජේතව මනසට ගැනෙන අරමුණු ආදිය එනවා. නමුත් මනස ඒකකයක් හැටියට ගන්නේ නැහැ. අන්න ඒක නිසා ඇතුළතින් සැපයුණ හට ගන්නේ නැහැ. අවිද්‍යා නිරෝධයෙන්, සංස්කාර නිරෝධයත් ඒ නිසාම සියලුම සැපයුණ නිරුද්ධ වීමත් කියන මේක නිවන් තත්ත්වයයි. මේ නිවන් තත්ත්වය පිළිබඳව රහසක් මෙන්ම මේ සූත්‍රයේ ගැබ්වෙලා තිබෙන බවයි අපට මෙයින් පෙනෙන්නේ. කාය සංඛාර, වචිසංඛාර මනෝසංඛාර ගැනයි මේ සූත්‍රයේ ප්‍රකාශ වෙන්නේ. ඒක තවදුරටත් අපි අර කලින් සඳහන්කළ චිත්‍රපට, නාට්‍ය ආදියට සම්බන්ධකරලා තේරුම්ගන්න උත්සාහ කළොත් මෙන්ම මෙහෙම කියන්න පුළුවනි.

දැන් චිත්‍රපටයක නාට්‍යයක ඇති ඒ සංස්කාරයන්, සංස්කාර වන්නේ අවිද්‍යාව ඇතිතාක්, ඒ අඳුර ඇතිතාක්. නළු නිළියන්ගේ වෙස්වලාගැනීම, ඇඳුම් පැළඳුම්, ඇඬුම් - දෙඬුම්, ඒ හැම එකක්ම සත්‍යතාව - සැබෑ ස්වරූපය - පවතින්නේ ඒවා මුඛකරන අවිද්‍යාව නිසයි, අන්න ඒ නිසා මේ සංස්කාරවලට සත්‍යතාවක්, සැබෑස්වරූපයක්, ගන්වන්නේ අර අවිද්‍යාව බවයි මෙතනින් ජේතවෙන. යම්කිසි අවස්ථාවක ඒ අවිද්‍යාව නැතිඋනොත් ඒ කොයි අන්දමේ සැරසිලි වෙස්වලා ගැනීම තිබුනත් නරඹන්නන්ට සැප දුක් ඇතිවන්නේ නැහැ. ආස්වාදයක් ඇතිවෙන්නේ නැ. මේ ආස්වාදයක් ඇතිනොවන අවස්ථාව තමයි අපි කලින් දේශනාවක සඳහන් කළේ. අර කෝලික උපනිස්ස දෙදෙනාට ගිරගහ සමජ්ජය දකින අවස්ථාවේ, අන්න අර ප්‍රඥා ආලෝකය-පිටතින් එන ආලෝකයක් නොවෙයි ඇතුළතින් එන

ආලෝකය- මතු වූ නිසා අර විදියට එක්තරා වැටහීමක් ආව. ඒක නිසා අර සංස්කාරයන්ගේ සංස්කාර ස්වභාවය නැතිවෙලා ගියා. එතකොට මෙයින් අපට ජේතව සංස්කාර කියන වචනය ඇත්තවශයෙන්ම අර්ථවත් වෙන්නෙ අවිද්‍යා පසුබිමේ.

ඊළඟට බලනකොට අවිද්‍යාවක් සංස්කාරත් දෙක පසුබිමි කරගෙනයි අර අනිකුත් සියලුම රැඹුම් සිදුවෙන්නෙ. අපි අර විඤ්ඤාණ - නාමරූප පිළිබඳව දැක්වූ කරුණු ගැන කල්පනාකරල බලනව නම් මේ හැම එකක්ම - ඒ කියන්නෙ, විඤ්ඤාණයේ ඒ නාමරූප පිළිබිඹුවීම ආදිය සිදුවන්නෙ - මෙන්න මේ සංස්කාරයන්ගේ සත්‍යතාව, සංස්කාරවල රැවටිලි සවරූපය, තිබෙන තාක් පමණයි, ඒ රැවටිලි සවරූපය තියෙන්නේ අවිද්‍යාව නිසයි. අවිද්‍යාව තිබෙනතාක්. මේ විදියට අපට හිතාගන්න පුළුවන් සංස්කාර කියන වචනය පිළිබඳව එක්තරා අර්ථසාරයක්. ඊළඟට තවත් කල්පනා කළයුත්තක් තියෙනව. මේ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ දෙවනුව සඳහන්වන 'සංඛාරා' කියනපදය නිදාන සංයුක්තයේ 'විභංග' කියන ඒ සුත්‍ර කොටසේ,⁵ බුදුපියාණන්වහන්සේ විග්‍රහකරන්නේ මේ කියාපු කායසංඛාරා, වචීසංඛාරා, මනෝසංඛාරා කියන වචන වලින් නොවෙයි. කාය සංඛාරො, වචීසංඛාරො, චිත්ත සංඛාරො කියල. ඒක සමහර විට ටිකක් ගැටලු විදියෙ අවස්ථාවක් වගෙයි පෙනෙන්නෙ.

'තතමෙ ව භික්ඛවෙ සංඛාරා - තයො 'මෙ භික්ඛවෙ සංඛාරා කාය සංඛාරො. වචී සංඛාරො. චිත්ත සංඛාරො' කියල

ඊළඟට මෙතන තියෙන්නෙ ඒකවචනයෙන්. සාමාන්‍යයෙන් සංඛාර කියන වචනය බොහෝ තැන්වල දකින්න ලැබෙන්නෙ බහුවචනයෙන්. නමුත් මෙතන කියැවෙන්නෙ සංඛාරා පදේ විග්‍රහයේදී ඒක වචනය හැටියට - කාය සංඛාරො, වචී සංඛාරො චිත්ත සංඛාරො කියල. මනෝ සංඛාරො නොවෙයි, චිත්ත සංඛාරො. මෙතනින් අදහස් කරපු දේ අපට වඩාත් විස්තර වෙනව 'චූල වෙදල' සුත්‍රයේ⁶ ධම්මදිත්ත රහත් මෙහෙණින්වහන්සේ විසාධ උපාසක තුමා සමඟ ධර්ම සාකච්ඡාවේදී ඒ උපාසකතුමා අසන ප්‍රශ්නයකට පිළිතුරු වශයෙන් ධම්මදිත්තාතෙරණීය ප්‍රකාශ කරනව මෙන්න මේ පද තුනේ අර්ථය - 'අසසාස පසසාසා බො ආචුසො විසාධ, කායිකා එතෙ ධම්මා, කාය පට්ඨෙද්ධා තසමා අසසාස පසසාසා කායසංඛාරො. ඇවුත් විසාධය ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කියන දේවල් - හුස්ම ගැනීම හෙළීම - මේවා කායික දේවල් - 'එතෙ ධම්මා කායපට්ඨෙද්ධා' - මේ කියන දේවල් කය පිළිබඳ දේවල් - තසමා අසසාසපසසාසා කාය සංඛාරො මෙතන කියන හැටියට 'කායසංඛාරො' ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස දෙකයි. කම් පිළිබඳ කථාවක් මෙතන නැහැ. ඊළඟට වචී සංඛාරය පිළිබඳව ප්‍රකාශකරන්නෙ, මේ විදියටයි. 'පුබ්බෙ බො ආචුසො විසාධ, චිත්තකෙතවා විචාරෙතවා පච්ඡා වාවං හිඤ්ඤි. තසමා චිත්තක විචාරා වචී සංඛාරො - ඇවුත් විසාධය, පළමුවෙන් චිත්තකිකොට විචාරකොට පසුව වචනයක් පිටකරයි. එම නිසා චිත්තක විචාර වචී සංඛාරයි. එතකොට වචී සංඛාර කියන ඒකේ විග්‍රහය මොකක්ද? චිත්තක විචාර. අර ඇනුම් බැනුම් දෙඬුම් ආදියක් නොවෙයි මෙතන

කියන්නේ. කමියට සම්බන්ධ දෙයක් නොවෙයි බැලූබැල්මට. ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය 'චිත්ත සංඛාරෝ' ඒක තේරුම් කරන්නේ 'සක්කො ච වේදනා ච චෙතසිකා එතෙ ධම්ම චිත්තපට්ඨද්ධා තස්මා සක්කො ච වේදනා ච චිත්තසංඛාරෝ' සක්කො, වේදනා කියන ධම් දෙක චෙතසික දේවල්. මේව 'චිත්තපට්ඨද්ධා' - සිතට සම්බන්ධ දේවල්. එමනිසා සක්කොව සහ වේදනාව චිත්තසංඛාරය. මේ අනුව බලනකොට පටිච්චසමුප්පාදයෙහි දෙවෙනි අංගය හැටියට බුදුපියාණන්වහන්සේ දක්වල තියෙන්නේ මෙතන ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස දෙකත්, ඊළඟට විතර්ක විචාර දෙක වම් සංඛාර හැටියට, ඊළඟට සක්කොව වේදනාව. අපි දැන් මෙතෙක් විග්‍රහ කරගෙන ආපු ක්‍රමයට අර සංස්කාරවල නාට්‍ය ආදිය ගැන කියනකොට සැරසීම් කියන අර්ථයක් අපි මතුව කර ගත්ත. 'අර ඇදීම' 'සැරසීම්' කියන අර්ථයක්, කියනව. යමක් සකස්කරන අර්ථයක් තියෙනව. ඒ විදියට මෙතන බැලූවොත් මෙතන කියනව ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස ගැන. මේක ගැනත් අපට හිතාගන්න තියෙන්නේ කායිකව කරන හැම ක්‍රියාවකදීම, විශේෂයෙන් බරක් ඉසිලීම් ආදියේදී, එහෙම නැත්නම් වෙහෙසවෙන අවස්ථාවල. අපට නොදනුවත්වම වගේ, අපි සමහර විට හොඳින් හුස්මක් ගන්නව. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කරනව. ඒ කියන්නේ කයේ තියෙන මූලික ක්‍රියාකාරීත්වය මේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයයි. ඒ වගේම කෙලින්ම කියැවෙන වචි සංඛාර ගැන විග්‍රහයේදී 'පුබ්බෙ ඛො ආවුසො විසාධ. චිතකෙතඤා, විචාරෙඤා පච්ඡා වාචං හිඤ්ඤි' - කියල. කලින් චිතකී, විචාර කරලයි වචනයක් පිට කරන්නේ. මෙයින් පෙනෙනව හොඳටම, මේක එක්තරා විදියක සංස්කාරවල අර ඇදීමක් බව. දැන් මේ කාලය යෙදෙන වචනයක් තමයි 'පෙරහුරුවක්' කියන එක. නාට්‍යයක් සමාජයට පෙන්වන්න කලින් දවසේ සමහර විට එක්තරා 'පෙරහුරුවක්' කරනව එහෙම නැත්නම් අර ඇදීමක් සකස්වීමක් වෙනව. අන්න ඒ වගේ, වචනයක් පිට කරන්න කලින් විතර්ක, විචාර කරනව. ඒක නිසා තමයි සමහර විට අපට නොදනුවත්වම ඉබේමත් වචන පිටවෙනව හිතන අතරේ. විතර්ක, විචාර වචිසංඛාර වෙන්න, කලින් විතර්ක කරල විචාරකරල තමයි වචන පිටකරන්නේ. අන්න ඒක නිසා තමයි ඒකට සංස්කාර අර්ථය ගැලපෙන්නේ.

ඊළඟට සක්කොවත්, වේදනාවත්. ඒකට මෙතන 'චිත්ත' කියන වචනයයි යොදල තියෙන්නේ. 'මනො සංඛාර' නොවෙයි, ඒකට හේතුව අර ඇත්ත වශයෙන්ම අපි මනෝසංඛාර කියල ගන්නෙත් ප්‍රකට වශයෙන් පෙනෙන චේතනා ආදිය. මනොසංචේතනා කියල දක්වෙනව සමහර විට. අන්න ඒ චේතනාවලට පසුබිම් වන්නේ, ඒකට මූලික 'අරඇදීම' වශයෙන් යටින් පවතින්නේ, මේ සක්කොවත්, වේදනාවත්. සක්කොවලින් වේදනාවලින් යොමු උනාම තමයි චේතනා කියන ඒ අර වඩා ප්‍රකට අවස්ථාව පැන නගින්නේ, පාපකර්ම හෝ කුසලකර්ම කිරීමට පවා සුදුසු මානසික තත්ත්වයක් ඇතිවෙන්නේ. මෙන්න මේ අර්ථයෙන් බලනකොට අපට ජේතව සංඛාර පදයේ මේ සියුම් කොටස - යටින් තිබෙන කොටස-මේක හරියට අර මුඳෙ පාවෙන හිම කන්දක වැඩිම කොටසක් තියෙන්නේ වතුර යටයි. උඩින් ටිකයි ජේතනේ. අපි මේ කරන කායික ක්‍රියා සමූහයටත්, වචනයෙන් කරන ක්‍රියා සමූහයටත්, මනසින් කරන ඒ චේතනා සමූහයටත් යටින්

තිබෙනව මහා කර්දක්, මහා කඳුගොඩක්. ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාස කියන එකයි ජීවිතයක මූලික ක්‍රියාකාරීත්වය. කෙනෙකුගේ ජීවිතයක් ගැන කල්පනා කරල බලනකොට. ජීවමාන පුද්ගලයෙක් හැටියට බලනකොට, දැන් අපි කවුරු හරි මුර්ඡාවෙලා, කලන්තවෙලා වැටුනාම බලනව හුස්ම වැටෙනවද කියල. මූලික ක්‍රියාකාරීත්වය මේ පුද්ගලය තුළ තිබෙනවද කියල. ඒවගේම කෙනෙක් ක්ලාන්තවෙලා වැටුනාම එහෙම සමහර විට කපාකරවන්න බලනව. වචීසංඛාර. එහෙම නැත්නම් දැනෙනවද කියල බලනව. සංඝඤාව. වේදනාව.

මන්න ඔය විදියට අපට හිතාගන්න පුළුවනි, කෙනෙකු ජීවමාන කෙනෙක්ද, නැද්ද කියල බලාගන්න පාවිච්චි කරන්නෙන් මෙන්න මේ ක්‍රියාකාරීත්වයයි. ඇතුළත තිබෙන ක්‍රියාකාරීත්වයයි. නමුත් මෙන්න මේ ක්‍රියාකාරීත්වයෙ පවා කෙලෙස් සැඟවිලා තියෙනව. අර අවිද්‍යාව සැඟවිල තියෙනව. ඒක නිසා තමයි මේව සංස්කාරවෙන්නෙ. සාමාන්‍යයෙන් පුද්ගලයෙක් කල්පනා කරන්නෙ ‘මම හුස්ම ගන්නව’ මම කපාකරනව’ ‘මට දැනෙනව’ මා විඳිනව’ ආදී වශයෙනුයි කල්පනා කරන්නෙ. එකකොට අර හිමකන්දෙ යටතට්ටුව වගේ සංස්කාර වල මේ සියුම් පක්‍ෂයේත් අවිද්‍යාව සැඟවිලා තිබෙනව. අන්න ඒක නිසා තමයි බුදුපියාණන් වහන්සේට කලින් සිටිය තාපසවරු මේ සංසාර ගැටලුව විසඳීමට දරු උත්සාහය-සමඵයෙන් පමණක් කළ උත්සාහය - නිරර්ථක උනේ. බුදුපියාණන් වහන්සේට කලින් සිටිය තාපසවරු - ආලාරකාලාම උදුකරාමපුත්ත ආදීන් ගැන එහෙමත් සඳහන්වෙනව. ඒ වගේම තව නොයෙකුත් තාපසවරු-ඒ අය කල්පනා කළා මේ කයේ ක්‍රියාකාරීත්වය, වචනයේ ක්‍රියාකාරීත්වය, සිතේ ක්‍රියාකාරීත්වය, හැකිතාක් දුරට මේවා සමන්‍යකළාම මේ සංසාරයෙන් ගැලවෙන්න පුළුවන් කියල. නමුත් මේවා සංස්කාර බවවත් ඔවුන් තේරුම්ගත්තෙ නැහැ. ඒක නිසා ඔවුන්ට එක්තරා විදියක උභතෝකෝටික ප්‍රශ්නයකට මුහුණදෙන්න සිදුවුනා. මේවා සියුම් කරගෙන, සියුම් කරගෙන ගියා. කාය සංස්කාර. ඒ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස සංසිඳවා ගත්ත. වචී සංස්කාර හැටියට තියෙන විතර්ක විචාර ඒවා නොදනම ධ්‍යාන කමටහන් මගින් යටපත් කරගත්ත. තාවකාලිකව සංසිඳවා ගත්ත. නමුත් ඔවුන්ට එක්තරා ප්‍රශ්නයක් ආව. අර නෙවසංඝඤානාසංඝඤායතන තත්ත්වයේදී. ඒ වචනයෙන්මත් අපට පෙනෙනව එක්තරා විදියක උභතෝකෝටික තත්ත්වයක්. නෙවසංඝඤා - නාසංඝඤායතන - මෙනන සංඝඤාවක් තියෙනවයි කියන්නත් බැහැ නැතෙයි කියන්නත් බැහැ. මේ කාරණය ඉතාමත්ම හොඳින් පැහැදිලි වෙනව මණ්ඩිම නිකායෙ පඤචත්තය සූත්‍රයෙන්. ඒ සූත්‍රයෙ සඳහන් වෙනව මේ නෙවසංඝඤා නාසංඝඤායතනය පිළිබඳව ඒ තාපස වරුන්ට ඇතිඋන ගැටළුව. මෙන්න මේ විදියටයි සඳහන් වෙන්නෙ-

‘සඤ්ඤා රොගො, සඤ්ඤා ගණේඛා, සඤ්ඤා සලලං අසඤ්ඤා සමේමාහො එතං සත්තං, එතං පණිතං යදිදං.

තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං’⁷

ඒ කියන්නෙ, ඔවුන්ට වැටහුනා එක්තරා ප්‍රමාණයකට මේ සංඝඤාව රෝගයක්. මහ කරදරයක්. ලෙඩක් තුවාලයක්. එහෙම නැත්නම් උලක්.

මේ සඤ්ඤාවෙන් මිඳෙන්නයි ඕනකම කියෙන්නේ. නමුත් මේ අයට අනිත් පැත්තට බලනකොට 'අසඤ්ඤා සමෙමාහො' සඤ්ඤාව එහෙමපිටින්ම නැතිකරගත්තොත් එතන කියෙන්නේ මුලාවක්. මෝහයක්. ඒක නිසා 'එතං සනතං ඒතං පච්ඡිතං යදිදං නෙවසඤ්ඤා - නාසඤ්ඤායතනං. ඒ නිසා මෙන්න මේක ශාන්තයි මේක ප්‍රණීතයි, එනම් අර සඤ්ඤාව ඇතිත් නැති, නැතිත් නැති විදියේ තත්වයක් කියල එතනිනුයි ඔවුන් නැවතුනේ. මෙන්න මේ නිසා තමයි බුදුපියාණන් වහන්සේ අර ආලාරකාලාම, උද්දක රාමසුත්ත වැනි ඒ අය පවා ප්‍රතික්ෂේප කරල 'සබ්බ සංඛාර සමථය' ම හොයාගෙන ගියේ. එතකොට මේ සමථයෙන් - බුද්ධකාලයට කලින් හිටිය තාපසවරුන් නොයෙකුත් අභිඤ්ඤාමාර්ගීවලින් ධ්‍යානවලින් කළ සමථයෙන් - කවදාවත් 'සබ්බ සංඛාර සමථයක්' සිද්ධ වෙන්නේ නෑ. ඒ මක්නිසාද? අර සංස්කාරවලට යටින් තිබෙන අවිද්‍යාව ඔවුන්ගේ නුවණැසට නොපෙනුන නිසයි. යටත් පිරිසෙයින් ඒවා සංස්කාර බවවත් ඔවුන් වටහා ගත්තේ නැහැ. ඔවුන් කල්පනා කළා මේව ආත්මයේ තත්ව කියල. ඒක නිසා දැනටත් හිතදුයෝගීන් අතරත්, ඒ වගේම ඔය උපනිෂද් දර්ශනයේත් පිළිගෙන ඇති හැටියට ඔවුන් කල්පනා කළා ප්‍රාණය ආත්මයේ කොටසක් කියල. ආත්මයේ එක පොත්තක් කියල - පිටපොත්ත. ඒ වගේම අනන්තමය ප්‍රාණමය ආදී වශයෙන් ප්‍රාණමය ආත්මයක් කියෙනව. ඒක ඇතුළේ සංඤාමය ආත්මයක් කියෙනව විඤ්ඤාණමය ආත්මයක්. කියෙනව ඔය විදියට ආත්මයේ තත්ව හැටියට කල්පනා කළා මිසක්, මේ ක්‍රියාකාරීත්වය සංස්කාර බවවත් ඒ සංස්කාරවලට පසුබිම් වන්නේ අවිද්‍යාව බවවත්, ඒ කිසිවක් ඔවුන් තේරුම් ගත්තේ නැහැ. අන්න ඒක නිසා 'සබ්බ සංඛාර සමථො'. නිවන ගැන කල්පනා කරන කොට කෙනෙක් සමහර විට කල්පනාකරන්න පුළුවන් 'සඤ්ඤා වේදයින නිරොධය' නිවන කියල. මේක මේ අනිත් පැත්තට ගියාම. සමථයෙන් ලැබිය හැකි යම් තාවකාලික සුවයක් කියෙනවනම් ඒකේ උපරිම මට්ටම තමයි 'සඤ්ඤාවේදයින නිරොධය'. හත්දවසක් හරියට අර අයිස් පෙට්ටියකට දම්මවගේ, එහෙම පිටින්ම එක්තරා විදියක සමථ සුවයක් ලබන්න පුළුවන්. නමුත් ඒකම නොවෙයි නිවන. ඒකෙන් නැගිටිට පස්සේ අනිමිත්ත, අප්පච්ඡිතිත, සුඤ්ඤත වශයෙන් දකිමෙනුයි මේ සබ්බසංඛාර සමථය. මෙන්න මේ කාරණය සමහර විට අප අතරත් නොයෙකුත් මතභේද ඇතිවන විදියේ කාරණයක්. නමුත් ප්‍රඥාවෙනුයි විමුක්තිය ලැබෙන්නේ, බුද්ධ ධර්මයට අනුව. ඒක නිසා මේ සංස්කාරවල, සංස්කාර ස්වභාවය නැතිවෙන්නේ, ඒ සංස්කාරවලින් නිමිති ගැනීමේ තත්වය සිතින් දුරුලනාමයි. අනිමිත්ත තත්වයෙන්මයි. මේ නිමිති නිසාම ඒ කියන්නේ නිත්‍ය නිමිත්ත - නිත්‍ය හැටියට සැලකීම - අර කෙනෙකුගේ ඇඳුම් පැළඳුම් වලට රැඳවෙන්න වගේ, එහෙම නැත්නම් අර පසුබිම් සැරසිලිවලට රැඳවෙන්න වගේ.

ඒ නිත්‍ය නිමිත්ත නිසා තමයි, ප්‍රණීධි යමකට යොමුවීම, ආශාවල් ප්‍රාර්ථනා ඇතිවෙන්නේ. එතකොට නිමිත්ත නැතිවෙන්න ඕන. ප්‍රණීධිය නැතිවෙන්න ඕන, අප්පච්ඡිතිත විමොක්ඛයට. ඊළඟට මේව නිසාර හැටියට ශුන්‍ය හැටියට වැටහෙන්න ඕන. ආශාව නිසාමයි අපි දෙයක හරයක් ඇතෙයි කියල කියන්නේ. මේකේ මොකක්ද හරය, පරමාර්ථය කියල අහන්නේ.

අපට ඕනකමක් තියෙනකොට. අන්න ඒ විදියේ අනිමිත්ත, අපජ-භිහිත, සුඤ්ඤත කියන මේ උත්කාෂ්ට දර්ශනයෙහුයි බුදුපියාණන්වහන්සේ 'සබ්බ සංඛාර සමථ' තත්ත්වයට පැමිණියේ. අන්න එතකොට අපි චිත්‍රපටි පිළිබඳ උපමාවල් ගන්නෙ මේකෙ අර 'නවවගීත වාදිත' ආදියට අදාල බව පිළිබඳ යම්කිසි නොතැකීමකින් තෙවෙයි. ඇත්ත වශයෙන්ම බුදුපියාණන්වහන්සේ දක්වල තියෙනව 'උමමතකමිදං හිකබ්වෙ අර්යසා විනයෙ යදිදං නවං'.⁸ කියල. මේ ආයී ව්‍යවහාරයට අනුව මේ නාට්‍ය කියල කියන්නෙ උමතුචීමක්. මොකක්ද උමතුචුවෙක් කරන්නෙ - දහලන එක. එතකොට මේ නාට්‍යය කියන එක ධර්මයට අනුව බලනකොටත් සංස්කාර කියන පදයටම අනුව කල්පනාකර බලනකොටත්, මෙතන තියෙන්නෙ එක්තරා විදියක **දඟලීම** සහ **දැඟලීම** සමූහයක්. මේ සංසාර ප්‍රශ්නය විසඳන්න බැර මක්නිසාද? අපි කම් කරල ඊ ළඟට විපාක විදින අවසානවේදී කල්පනා කරනව - ඒව කර්ම විපාක හැටියට සලකන්නෙ නැතුව - 'එක් මමය' විදින්නෙ කියල. එතකොට 'මමය' කියල හිතාගෙන කරනව 'මමය' කියල හිතාගෙන විදිනව. ඒ විදීම නිසා, එතන මමත්වය තිබෙන නිසා, තවත් එකතු කෙරෙනව. මෙතන තියෙන්නෙ **දඟ-ලන දඟලන** ස්වභාවයක්. එහෙම නැත්නම් **දඟ-ලීමක** සහ **දැඟලීමක**. මේක නුල්බෝලයක් අවුල් උනාවගේ. සමහරවිට අවුල් වෙච්ච නුල්බෝලයක් නොදන්න කෙනෙක් ලිහන්න ගියොත්, එක කොනක් ලිහාගෙන යනකොට අනික් කොන පටලාවෙනව. අන්න ඒ වගේ මේ සංසාර නුල් බෝලය පිළිබඳව කියන්නෙත් කම් කරන අවසානවේදීත් 'මමය' කියල හිතාගෙන කරනව. විපාක විදින අවසානවේදී මේ කම්යේ විපාකය කියල කල්පනා කරන්නෙ නැහැ. ඒ නිසා ඇතිවන නොයෙකුත් ඇලුම්, ගැටුම් ආදිය නිසා තවත් කම් එකතු වෙනව. මෙතන පෙනෙන්නෙත් අපට නාට්‍යයක්. නාට්‍යයක පෙරහුරුවක්, අර ඇදීමක් - දිහා කෙනෙක් බලනවනම් - ඒව සාමාන්‍යයෙන් පසුබිමේදී නරඹන්නන්ට බලන්න බැර විදියටයි සැරසිලි ආදිය කරන්නෙ - නමුත් කෙනෙකුට හොරෙන් හර ගිහිල්ල බලන්න පුළුවන් නම්, නාට්‍යශාලාවක වේදිකාවට පිටිපස්සෙ නළුනිලියන් හැඩ ගැසෙන හැටි. නොයෙකුත් වණිවගී දමල, විරූපී අය සුරූපී වන හැටි, හිඟන්නන් වගේ අය රජවරුන්වන හැටි. ඒව දකිනවනම්, මේකත් නාට්‍යයක් නේද කියල කෙනෙකුට හිතෙන්න පුළුවන්. මේක මහ නාට්‍යයක්.

ඕන්න ඔය වගේ, මේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස, විතර්ක විචාර, සඤ්ඤා වේදනා ආදි මේ යට තට්ටුවෙ පවා එක්තරා නාට්‍යයක සාර්ථකයක් තියෙනව. කෙනෙක් මේක නුවණින් දකිනව නම් කලකිරෙනව. සමථයෙන් කරන්නෙ මේව තාවකාලිකව සන්සිදුවල - එකත් අවශ්‍යයි සමාධිය වශයෙන් අර උදාව්ච ආදිය නැතිවීම සඳහා-එක්තරා සුවයක් ලබාගන්නව. නමුත් අවිද්‍යාව නැති වෙන්නෙ නැහැ. ඒක නිසා තමයි විදර්ශනාවේදී අර සංස්කාර සංස්කාර හැටියට තේරුම් ගන්න බලන්නෙ අවිද්‍යාව තුරන් කරල. **සංස්කාර හැටියට වැටහෙන්න වැටහෙන්න. අවිද්‍යාව තුරන් වෙනව. අවිද්‍යාව ඉවත් වෙන්න ඉවත්වෙන්න මේවයි සංස්කාර ස්වභාවය නැතිවෙනව.** එකතොට අන්න ඒ සංස්කාර ස්වභාවය ප්‍රදොවෙන් අනිමිත්ත, අපජ-භිහිත, සුඤ්ඤත වශයෙන්

දකල, ඇත්ත වශයෙන්ම සංස්කාර, සංස්කාර නොවන තත්ත්වයකට එනව. මෙතන මහ පුදුම වැඩක් සිද්ධ වෙන්නෙ. අර දහලිම් දහලිම් කියන වචන දෙක තවදුරටත් කල්පනා කරනවනම්, මුළු ලෝකයේම තියෙන්නෙ, සංසාරයේම තියෙන්නෙ, **දහ-ලන දහලන** ස්වභාවයක්. මේ දහලිම් කොතනින් කෙළවර වෙලා දහලිම් කොතනින් පටන් ගන්නවද කියල කියන්න බැරි තත්ත්වයක් තියෙන්නෙ. නමුත් මේ හැම එකක්ම නැතිවෙන්න මේක පිළිබඳව තියෙන තණ්හාව, උපාදානය, අතහැරිය අවසාාවෙයි. අන්න ඒ විදියෙ දෙයකට තමයි සංස්කාර හඳුනා ගැනීමෙන් අපේ හිත් යොමු කෙරෙන්නෙ - ඒ සංස්කාර පිළිබඳ ගැඹුරු විග්‍රහයක් යම්කෙනෙක් කළොත්. මෙන්න මේ සංස්කාර යට තිබෙන අවිද්‍යාවට ඇති සම්බන්ධතාව හරියට අර විග්‍රහයක, නාට්‍යයක පසුබිමේ කෙරෙන අර ඇදීම් රාශිය වගෙයි. ඒ විදියට අපි කල්පනා කරල බැලුවොත්, මෙන්න මේ සංස්කාරයන්ගේම සකස්වීම් වලින් හැදෙන්න වගේ මේ මුළු මහත් සංසාරයම එක්තරා විදියක අභිසංඛත වේතනාවලින් නිපදවුනු, එහෙම නැත්නම්, ගොඩනගන ලද දෙයක් බවයි ධර්මානුකූලව පෙන්නුම් කරන්න පුළුවන් වන්නෙ.

දැන් ඔන්න අපි ආයින් සිනමා උපමාවට ළං උනොත් අපට හිතාගන්න පුළුවනි. සාමාන්‍ය ලෝකයා විග්‍රහයක් දක්කයි කියල කිව්වට මොකද ඇත්තවශයෙන් පෙනෙන්නෙ අර සිනමා තිරයේ ඒ බලන අවසාාවෙ එක්තරා දර්ශනයක් පමණයි. අපි කලින් දේශනයකදී කිව්ව හැටියට 'අපි විග්‍රහට බලන්න නාට්‍ය බලන්න යනව' කියල යනව, 'අපි බැලුව' කියල එනව. නමුත් ඇත්ත වශයෙන්ම ඔවුන් විග්‍රහයක් දුටුවේ නැහැ. සම්පූර්ණ නාට්‍යයක් දුටුවේ නැහැ. මොකක්ද සිද්ධ උනේ? කොහොමද විග්‍රහයක් දකින්න ලැබුනේ? අර සංස්කාර සන්නතියෙන් වික්ෂ්‍යාණ තිරයේ නාමරූපයක් මවාගන්නව වගේ, සිනමා තිරයේ වැටෙන ජවනිකා සමූහය එකතුකරගෙන ඒකෙන් කථාන්තරයක් හදා ගන්නව, ගොඩනගා ගන්නව, අර නරඹන්නා. ඒ කියන්නෙ, දැන් සම්භරවිට විග්‍රහට ශාලාවක, කවුරුත් නරඹන්නෙ නැති අවසාාවක විග්‍රහට සේයාරු පටක් තිරයේ වැටෙන්න සැලැස්වුවොත් මේක විග්‍රහයක් වෙනවද? ඒ විදියට ඒ විග්‍රහය පෙන්නන්න පටන් අරගෙන, ඒක මැදහරියේදී, කෙනෙක් ආවොත් ඒ ශාලාවට, අර විග්‍රහයේ තමන්ට දක්නට නොලැබුණ හරිය කෙසේවත් සලකාගන්න බැහැ. ඒක ගියාගියාමයි. ඒ සංස්කාර ගියා ගියාමයි. එකකොට මේක විග්‍රහයක් වෙන්නෙ මේකට අර නරඹන්නන් පාවිච්චිකරන එක්තරා ලාටුවක් නිසා - තණ්හාව නිසා. මේ තණ්හාව පිළිබඳව බුදුපියාණන්වහන්සේ දේශනාකරල තියෙනව ලක්ෂණ තුනක්. 'පොතොභවිකා, නන්දිරාග සහගතා තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිති කියල. එකකොට තණ්හාවෙ තියෙනව එක ලක්ෂණයක් පොතොභවිකා. ඒ කියන්නේ ඒක පුළුල් අර්ථයෙන් ගත්තොත් පුනර්භවයක් ඇති කරනව කියල කියනකොට කෙනෙක් කල්පනාකරනව සංසාරයේ එක භවයක් තව භවයක් හා ගැලපීම පමණයි කියල මේකෙන් කෙරෙන්නෙ. නෑ. මේ හැම මොහොතක් පාසාම එකකට එකක් ගලපන්නෙ මේකෙනුයි. දැන් විග්‍රහයක් බලන කෙනෙක්, පළමු ජවනිකාව ඊළඟ ජවනිකාවත් එක්ක සම්බන්ධකරලයි දෙවන එක තේරුම් ගන්නෙ. අන්න ඒ විදියට තමයි අර

චිත්‍රපටිය බලල ඇවිල්ල කියන්නේ, අපි චිත්‍රපටියක් දුටුවා කියල. ඇත්ත වශයෙන් ඒ සමූහයම එකපාරටම ඒ තිරයේ වැටෙනව නෙවෙයි. නමුත් එකකට එකක් ගලපගන්නව. අන්න 'පොනොහවිකා'. කලින් ජවනිකාව, ඊළඟ ජවනිකාවට සම්බන්ධකරනව. පුනර්භව වශයෙන්, නැවත භටගන්වන කියන අදහස තියෙනව 'පුනර්භව'. 'නන්දිරාගසහගතා' - ඊළඟට තියෙනව. මේ චිත්‍රපටිය රස විඳින්න ඕනෑ කරන අතින් බෙහෙත නන්දිරාගසහගතා. මේක පිළිබඳව සතුටුවන ස්වභාවයක් සහ ඇලෙන බවක්. තණ්හාව විශේෂයෙන්ම ලාටුවක් වගේ - තණ්හාවට යෙදෙන පර්යාය පදයක් තමයි 'ලෙප'. 'විසන්තිකා' කියලත් යොදනව. යමක් අලවන කියන අර්ථය. ඇලෙන සුළු බව, 'මේ 'රාග' කියල කියන්නේ, මේකෙන් තියෙනව අලවන අර්ථය. එකකොට තණ්හාව මගින්, ආශාව මගින්, මේ ජවනිකා සමූහය අලවනව. ඊළඟට 'තත්‍රතත්‍රාහිතන්දි' විශේෂයෙන් සතුටුවෙනව ඒ ඒ තැන. ඒ ඒ තැන සතුටුවෙනව කියන්නේ අර එක් එක් ජවනිකාව එකකට එකක් සම්බන්ධකරනව. මෙයින් තමයි කථාන්තරයක් ගොඩනගා ගන්නේ. මෙන්න මේ නිසා තමයි අපි කිව්වේ. 'එකම සිනමා ශාලාවකවත් මෙකෙක් චිත්‍රපටියක් පෙන්වල නැත. එකම නාට්‍යශාලාවකවත් නාට්‍යයක් පෙන්වල නැත කියල. නමුත් මේ ගිය අය දුටුව එක්තරා ආකාරයකින්. දුටුවේ කොහොමද? තම තමන්ගේම මේ කෙලෙස් ලාටුවලින් මේවා අලවාගෙන නිපදවා ගත්ත. සංස්කරණය කරගත්ත.

එකකොට මෙන්න මේ විදියටම ලෝකසත්ත්වයා විඤ්ඤාණ තිරයේ සංස්කාර සන්තතියෙන් නාමරූප චිත්‍රපටියක් මවාගන්නව. නාමරූපයක් මවාගන්නව. 'නාමරූප සංස්කාරයන් සමමර්ශනය කිරීම, ආදී වශයෙන් විදර්ශනායෝගීන් නිතර පාවිච්චි කරන වචන ඔය විදියටයි තේරුම් ගන්නේ. මේ නාමරූපය කියන එක මේක සැබෑ දෙයක්ද? මේ ගැන අපි කලින්, පළමුවෙනි දේශනායෙදීමත්, යම්කිසි දෙයක් ප්‍රකාශ කළා. බුදුපියාණන්වහන්සේ සුත්තනිපාතයේ ද්වයතානුපසස්සනා සුත්‍රයේ එක්තරා ගාථාවක් ප්‍රකාශ කරනව.

අතතනති අතමානිං - පසස ලොකං සදෙවකං
නිවිට්ඨං නාමරූපසමීං - ඉදං සච්චනති මඤ්ඤති' -⁹

'අතතනති අතමානිං පසස ලොකං සදෙවකං' - අනාත්ම වූ දෙයෙහි ආත්මයක් දකින දෙවියන් සහිත ලෝකයා දෙස බලව. 'නිවිට්ඨං නාමරූපසමීං' 'නාමරූපයෙහි බැසගෙන, නාමරූපය තුළට රිංගාගෙන - 'ඉදං සච්චනති මඤ්ඤති' 'මේක ඇත්තයයි, මේක සත්‍යයයි හගියි.'

ඔන්න ඕකයි ඔය ගාථාවේ අදහස. බුදුපියාණන්වහන්සේ ඇහිල්ල දික්කරල කියන්න වගේ දෙයක් මෙයින් පෙන්නුම් කෙරෙනව. නාමරූපයේ ව්‍යාජ ස්වරූපය. අපි කලින් කීව වගේ අර සිනමා තිරයේ ඇත්ත වශයෙන් වැටෙන්නේ එක දර්ශනයයි එක අවස්ථාවක. සිනමා තිරවල ඉතාම ශීඝ්‍රයෙන් මේක කෙරෙන නිසා කෙනෙකුට හිතාගන්න අමාරුයි මේක එක දර්ශනයක් කියල. අපි හිතමු. දන් නාට්‍යයක නම් එක ජවනිකාවක් ඉවරවුනාට පස්සේ අතින් ජවනිකාව එකකං තිරය පහතට යනව. ආයින් ඉස්සෙනකං

බලාගෙන ඉන්නවා නරඹන්නන්. නමුත් බලාගෙන ඉන්නේ අර ලාට්ටික ලැස්ති කරගෙන, ඒ ජවනිකාවක්, අර ජවනිකාවක් එකතුකරල නාට්‍යය හදාගන්න. සිනමා තිරයේ අන්තිමට කිසිවක් ඉතිරිවෙන්නේ නැහැ. යම්කිසි ජවනිකාවක් සිනමා තිරයේ වැටුනනම් කලින් වැටුන ජවනිකාව ගියා ගියාමයි. ඊළඟට එන්න තියෙන ඒව තාම ආවෙන් නැහැ. ඒ වැටෙන දේත් එතන රැඳෙන්නේ නැහැ. ඉතින් මෙතන තියෙන්නේ එහෙම පිටින්ම ව්‍යාජ සාර්ථකයක් රැඳි සාර්ථකයක්. දන් අපි කල්පනා කරල බලමු. සමහර වෙලාවට අපිට දකින්න ලැබෙනව ඒදණ්ඩක් උඩින් යන බල්ලෙක්. සමහර විට හිටිගමන් මැදදී නැවතිලා වතුරට එබිල බලල, සමහරවිට වල්ගෙ වනනව ගොරවනව එහෙම නැත්නම් සැරෙන් සැරේ ආයින් අර වතුර දිහා බලනව. මොකක්ද මේ කරන්නේ? වතුරේ පෙනුන තමාගේ ඡායාව දැකල, බල්ල හිතනව මේ වෙන බල්ලෙක් කියල. සමහරවිට මිත්‍රලීලාවකින් වල්ගෙ වනන්නේ. සමහර විට ගොරවනව. එහෙම නැත්නම් එබිල බලනව, කුතුහලය නිසා. ඇලීම්, ගැටීම්, මෝහ. එකකොට බල්ල කල්පනා කරන්නේ **පෙනෙන නිසා** - බල්ලෙක් පෙනෙන නිසා - බලනවයි කියල. නමුත් ඇත්ත වශයෙන්ම සිදුවෙන්නේ මොකක්ද? **බලන නිසයි** පෙනෙන්නේ. බල්ලා බලන නිසයි පෙනෙන්නේ. නොබල හිටියනම් පෙනෙන්නේ නැහැ. නමුත් බල්ලා කල්පනා කරන්නේ පෙනෙන නිසා බලනව කියල. මෙන්න මේ විදියේ දෙයක් මේ නාමරූපය පිළිබඳව, මේ සංස්කාරයන් පිළිබඳව මේ ලෝකයේ මේ අපේ ඉන්ද්‍රිය විඤ්ඤාණය පිළිබඳව සිදුවෙන්නේ. පටිච්චසමුප්පාදයේ රහස මෙතනයි තියෙන්නේ ඒ කියන්නේ අර චිත්‍රපටිය ගැන නැවතත් කිව්වොත් නරඹන්නෙක් නැති අවස්ථාවක අර සේයාරූපටය යැව්ව නම් චිත්‍රපටියක් කොතැනකවත් සටහන් වන්නේ නැහැ. සිතක් නැහැනේ මෙතන. ඒක නිසා වැටුන විතරයි. නමුත් කවුරුවත් හිටියනම් මේක සෑහී කළානම්, සෑහීයනනවලින් සෑහී කළානම් - ඇහින් දකල, කනෙන් අහල සිතෙන් සෑහී කළා නම් මේ චිත්‍රපටිය, ආශාවෙන් යුක්තව - අන්ත චිත්‍රපටියක් එතන ඇති උනා. නාට්‍යයක් ඇතිවුනා. නිශ්පාදකයින් හිතනව ඔවුන්ය කියල මේව හැදුවේ. අවසාන වශයෙන් බලනකොට අර නරඹන්නන් තමයි නාට්‍යයක් චිත්‍රපටියක් නිපදවන්නේ. ඒ වගේම මේ ලෝකේ ඇති දේවලුත් මේ හැම එකක්ම තියෙනව කියල අපි හිතනව. **සකකාය දිට්ඨිය කියල කියන්න මිකයි.** බල්ලගෙ තියෙන සකකාය දිට්ඨිය නිසා තමයි කල්පනා කළේ වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නව කියල. මා නොබැලුවත් බල්ලෙක් ඉන්නව. ඒ බල්ල පෙනෙන නිසයි මා බලන්නේ කියල. නමුත් ඇත්ත වශයෙන්ම බල්ල **එබිල බලන නිසයි පෙනෙන.**

එකකොට ඔන්න ඔතන තියෙනව පටිච්ච සමුප්පාදය. දන්, පටිච්චසමුප්පාදය කියන පදයේ, පටිච්ච කියන වචනය ඉතාමත්ම ගැඹුරු වචනයක්. දඹදිව තිබුන දාර්ශනික පරම්පරාවේ නොයෙකුත් වචන බුදුපියාණන්වහනසේ තමන් වහන්සේගේ ධර්මයට ඇදගත්ත. ළංකරගත්ත. සමහරවිට අර්ථය වෙනස්කරගෙන ඒව පාවිච්චි කළා. නමුත් 'පටිච්චසමුප්පාද' කියන වචනය නම් වෙන කිසිම දර්ශනයක නැහැ. ඒකේ විශේෂය තියෙන්නේ මෙන්න මේ 'පටිච්ච' කියන වචනයෙයි. 'පටිච්චසමුප්පාද' කියන වචනය

අර්ථය බුදුපියාණන් වහන්සේම එක්තරා අවස්ථාවකදී විග්‍රහ කරනව. දැන් කවුරුත් දන්න කාරණයක් තමයි බුදුපියාණන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කලා, මේ දුක, මේ සියලුම දුක, පටිච්චසමුප්පන්නයි කියල. ඊ ළඟට දුක කියල කියන්නේ මොකක්ද? ඒක විග්‍රහ කරනව 'සංඛිනෙතන පඤ්චපාදානකඛන්ධා දුකඛා' - සැකෙවින් සැලකුවාම පංච උපාදානස්කන්ධයම දුකක්. එතකොට දුක හෙවත් මේ පඤ්චපාදානකඛන්ධය පටිච්චසමුප්පන්නයි. බුදුපියාණන් වහන්සේ උපවාන කියන හික්කුන්වහන්සේට සංයුත් සහියේ නිදාන සංයුත්තයේ සුත්‍රයක ප්‍රකාශ කරනව. පටිච්චසමුප්පන්නං ඛො උපවාන දුකඛං චුත්තං මයා කිං පටිච්ච ඵස්සං පටිච්ච¹⁰ උපවාන මච්චිත්තං දුක පටිච්චසමුප්පන්නයයි දේශනාකරන ලදී. කුමක් ප්‍රත්‍යය කරගෙනද? කිං පටිච්ච ඵස්සං පටිච්ච ස්‍යඝීය ප්‍රත්‍යය කරගෙනයි. එතකොට මෙයිනුත් පෙනෙන්නේ අර ස්‍යඝීය නිසා තමයි, සලායතනයන්ගෙන් ස්‍යඝීකිරීම නිසා තමයි මේ පඤ්චපාදනස්කන්ධය ඇති වෙන්නේ. මෙන්න මේ විදියට අපි කල්පනාකරල බැලුවාම, යමක් පටිච්චසමුප්පන කියල කියන්නේ මේ විදියට සලායතනයන්ගෙන් ස්‍යඝීකිරීම නිසයි. 'අනිච්ච' කියල කියන්නේ ඒකයි. දැන් අර චිත්‍රපටියක් හදල තිබුන නොවෙයි. මේ ස්‍යඝී කිරීම නිසා මේක ඇතිඋනා මේ විදියට. ඒවගේම 'සංඛතං පටිච්චසමුප්පන්නං' මේකෙ සංඛත ස්වභාවය, සකස් කරන ලද ස්වභාවය, එන්නේත් ඔන්න ඔය ස්‍යඝීය නිසයි. මේ විදියට බලනකොට විඤ්ඤාණය 'අභිසංඛතයි' කියල කියන්නේ, අභිසංඛත විඤ්ඤාණය කියල කියන්නේ, අන්න අර නාමරූපයේ බැඳෙන විඤ්ඤාණය. චිත්‍රපටියක් නරඹන අවස්ථාවේ ඒ තිරයේ වැටෙන ජවනිකාවත් ඒ බලන පුද්ගලය හඳුනාගන්නව තමාගේ රූචිඅරුචිකම් අනුව. ඒව වින්දනය කරනව. ඒවගේ අර නාමරූපය ආත්මත්වයෙන් ගැනීම නිසා, නාමරූපයෙහි විඤ්ඤාණය බැඳෙනව. එබඳු ඒ විඤ්ඤාණයට තමයි, නාමරූපයෙහි පිහිටි විඤ්ඤාණයට තමයි 'අභිසංඛත විඤ්ඤාණය' කියල කියන්නේ. එතකොට නාමරූපයක් නැති නාමරූපයක් පිළිබිඹු නොවන විඤ්ඤාණයකුත් තියෙන්න පුළුවන්ද? පුළුවනි. ඒකට තමයි 'අනිදසාන විඤ්ඤාණය' කියන්නේ. ඔන්න දැන් ඊ ළඟට අපි එන්නේ ඉතාමත්ම ගැඹුරු ධර්මකොට්ඨාශයකට. ඒ කියන්නේ, පෙර'පර දෙදිග පඩිවරු නොයෙක් විදියට විග්‍රහකරන්න උත්සාහ කරන ඉතාමත්ම ගැඹුරු ගාථාධර්මයක් දිසනිකායේ කේට්ඨස්ස සුත්‍රයේ අගට සඳහන් වෙනව-

**'විඤ්ඤාණං අනිදසානං - අනන්තං සබ්බතො පහං
 ඵඡඵ ආපොච පයච්චි - තෙජෝ වායො න ගාධනි
 ඵඡඵ දිඝඤ්ඤා රසඤ්ඤා - අඤ්ඤා චූලං සුභාසුභං
 ඵඡඵ නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා - අසෙසං උපරුජ්ඣධනි
 විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන - ඵඡෙඵතං උපරුජ්ඣධනි'¹¹**

කියල. මේ ගාථාවට නොයෙකුත් විදියේ අර්ථ අටුවාවෙන් දීල තියෙනව. එක අර්ථයක් නොවෙයි. නිශ්චිත අර්ථයක් නැතිව අර්ථ රාශියක් දීල තියෙනව.

කෙසේ වෙතත් අපි මෙතෙක් කරගෙන ආපු මේ කථාමාඝීයට මුල්තැන දීම් වශයෙන් අපි බලමු අටුවාවේ විවරණයට කලින්, මේ විවරණ මාඝීයෙන්

මේ ගාථාවට අර්ථයක් සොයාගන්න පුළුවන්ද කියල. ඊට කලින් මේ අතිදසුසන වික්කාණය පිළිබඳ ගාථාවට පසුබිම් වන කරුණා ඒ සුත්‍රයෙන්ම මතුකරගන්න ඕන. බුදුපියාණන්වහන්සේ ප්‍රකාශකරනව කේවඩ්ඪ නමැති ගෘහපති පුත්‍රයාට මේ 'වික්කාණං අතිදසුසනං' ආදී ගාථාව ප්‍රකාශ කරන්නට යෙදුන අවස්ථාව. ඒ කියන්නේ බුදුපියාණන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව හික්කු සංඝයා අතරේ එක්තරා හික්කුවකට මීට කලින් අවස්ථාවක ඇතිවුනා යම්කිසි ප්‍රශ්නයක්. මොකක්ද? - 'කප්ඵ ඉමෙ වතතාරො මහාභුතා අපරිසෙසා නිරුජ්ඣන්ති' සෙයාථීදං පඨවිධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු' - 'මේ සතර මහා භුතයෝ - පඨවි, අපො, තෙජො, වායො කියන සතර මහා භුතයෝ- කොතැනක නම් නිරුද්ධ වෙත්ද? කියල. මේ ප්‍රශ්නය හික්කුවට ඇතිවෙලා බුදුපියාණන්වහන්සේ ළඟට නොවෙයි ගියෙ. ඒ හික්කුව කල්පනාකරන්න ඇති කොතැනක හරි වෙනම තැනක මේ සක්වල් - ඒක නැතිවෙනව කියල. එහෙම හිතාගෙන කල් මොකක්ද? ඒ හික්කුවට අභික්කා තිබුන නිසා, සෘද්ධිබල පිහිටකරගෙන දිව්‍යලෝකයෙන්, දිව්‍යලෝකයට, බ්‍රහ්මලෝකයෙන් බ්‍රහ්මලෝකයට ගිහිල්ල දෙවියන්ගෙන් බ්‍රහ්මයින්ගෙන් ඇසුව, කොතැනද මේ මහාභුත ධම් නිරුද්ධ වෙන්නේ කියල. ඒ දෙවියන්ටවත්, බ්‍රහ්මයින්ටවත් කාටවත් කියාගන්න බැරි උනා. අන්තිමේදි මහා බ්‍රහ්මයාම කිව්ව 'ඇයි බුදුරජාණන්වහන්සේගෙන් අහන්නේ නැතිව මා ළඟට ආවේ' කියල. එහෙම කිව්ව නිසා අන්තිමට ඒ හික්කුව බුදුපියාණන්වහන්සේ ළඟට ඇවිල්ල ඒ ප්‍රශ්නය විමසුව. එකකොට බුදුපියාණන්වහන්සේ ඒ ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු දීමට කලින් එක්තරා විශේෂ සකස් කිරීමක් කළා ඒ ප්‍රශ්නයෙම - 'මහණ ඔය විදියට නොවෙයි ඔය ප්‍රශ්නය ඇසිය යුත්තේ, මෙන්න මේ විදියටයි. ඒ කියන්නේ ඒ ප්‍රශ්නය වැරදියි. කොතැනක සතර මහාභුතයින් නිරුද්ධ වෙනවද කියල අහන ප්‍රශ්නයම වැරදියි. ඒ ප්‍රශ්නය නැගිය යුතු එක්තරා ආකාරයක් තියෙනව. ඒක බුදුපියාණන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ මෙන්න මේ විදියටයි.

**'කප්ඵ ආපොව පඨවී තෙජො වායො න ගාධති
 කප්ඵ දීඝඤච රසසඤච අණුං ථූලං සුභාසුභං
 කප්ඵ නාමඤච රූපඤච අසෙසං උපරුජ්ඣති'**

'කප්ඵ ආපොව පඨවී තෙජො වායො න ගාධති' එතන විශේෂ වචනයක් සඳහන් වෙනව. 'න ගාධති' කියන්නේ මේ සතරමහා භුතයින් පිහිටන්නේ නැත්තේ කොතනද? නිරුද්ධ වීමක් ගැන නොවෙයි එතන බුදුපියාණන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ. ලෝකයේ යම්කිසි තැනක සක්වල් යම්කිසි තැනක, සතර මහාභුතයන් නිරුද්ධ වෙනව කියන එක නොවෙයි. කොතැනක නම් මේ සතර මහා භුතයින් ප්‍රතිෂ්ඨාවක් නොලබන්ද? මේ විදියටයි අහන්න ඕන. ඊළඟට 'කප්ඵ දීඝඤච රසසඤච' - එපමණක් නොවෙයි. 'දීඝං රසං' කියන්නේ 'දිග කොට' 'අණුං ථූලං' - කුඩා මහත්, 'සුභාසුභං' - සුභ, අසුභ. මේ දිග-කොට කුඩා-මහත්, සුභ-අසුභ ආදී දේවල් මේව කොතනද නැති වෙන්නේ? ඊළඟට - 'කප්ඵ නාමඤච රූපඤච අසෙසං උපරුජ්ඣති' - ඒ වගේම නාමයත් රූපයත් කොතැනක උපරෝධනය

වෙයිද? උපරෝධනය වෙනව කියල කියන්නෙ වළක්වනු ලැබේද? කියන එකයි. බුදුපියාණන්වහන්සේම ඒ ප්‍රශ්නය නැගිය යුතු ආකාරය පෙන්නල රීලහට තමයි අර කලින් අපි ප්‍රකාශ කළ ගාථාවෙන් බුදුපියාණන්වහන්සේ පිළිතුරු දුන්නෙ.

'විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං' - අර කියාපු තත්ත්වය ඇතිවෙන්නෙ - විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං අනන්තං සබ්බතොපහං' - ඒ ගාථාවෙ අර්ථය අපි රීලහට බලමු. ඒකෙ මුල් පදේ අර්ථය අපි එකපාරටම කියන්නෙ නැහැ. මොකද, එක එක පදයකම කියෙනව මහා ගැඹුරු අර්ථ රාශියක්. ඒ නිසා ඒ පදය එහෙමම අරගෙන - 'අනිදස්සන වු අනන්ත වු සබ්බතොපහ වු විඤ්ඤාණයෙහි' එත් - මෙන්න මෙතනයි - පධවි ආපො තෙජෝ වායො කියන ඒව ප්‍රතිෂ්ඨාවක් නොලබන්නෙ - එත් දීඝංව රඤ්ඤංව අඤ්ඤං චුලං සුභාසුභං' ඒ වගේම මෙන්න මෙතන දිග-කොට, කුඩා - මහත්, සුභ-අසුභ, ඒ වගේම නාමයත් රූපයත් මෙතනයි උපරෝධනය වන්නේ. වළක්වනු ලබන්නේ. 'විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන එතෙථනං උපරුජ්ජධති' - විඤ්ඤාණයාගේ නිරෝධයෙන් මෙය වළක්වා ලනු ලබනව.

අබෝලිපි

1. සං.නි. III 260 පිට (බු.ජ.15)
2. සං.නි. III 244 පිට (බු.ජ.15)
3. සං.නි. III 150 පිට (බු.ජ.15)
4. අං.නි. III 306 පිට (බු.ජ.19)
5. සං.නි. II 6 පිට (බු.ජ.14)
6. ම.නි. I 708 පිට (බු.ජ.10)
7. ම.නි. III 34 පිට (බු.ජ.12)
8. අං.නි. III 464 පිට (බු.ජ.18)
9. සු.නි. III 236 පිට (බු.ජ.25)
10. සං.නි. II 64 පිට (බු.ජ.14)
11. දී.නි. I 538 පිට (බු.ජ.7)

